

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΑΔΟΥ

καθηγητοῦ τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς

ΕΠΙΤΟΜΟΣ
ΙΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΕΥΟΥΣΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Ἀδεία τοῦ Αὐτοκρατ. Ὑπουργείου τῆς Παιδείας
καὶ ἐγκρίσει

τῆς Π. Κ. Ἑκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ

«Ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ
παιδαγωγὸν ἔσμεν»

(Γαλ. 3, 25).

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

1897

ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πᾶν ἀντίτυπον, μὴ φέρον τὴν ιδιόχειρον ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως, καταδιώκεται κατὰ τὸν νόμον ὡς κλοπιμαῖον.

Προσέτι δὲ ἐπιφυλάσσεται ἑαυτῷ ὁ συγγραφεὺς πάντα τὰ δικαιώματα κατὰ παντὸς οἰουδήποτε σφετερισμοῦ τῶν κόπων καὶ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ τὰ βιβλία ταῦτα, συγγραφέντα πρὸ διετίας καὶ ἐν χειρογράφοις σταλέντα ἀρμοδίως εἰς Ἀθήνας διὰ τοὺς διαγωνισμοὺς τῶν διδακτικῶν βιβλίων, ἄγνωστον πῶς, ἀπωλέσθησαν ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἀρμοδίων πρὶν ἢ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν κρίσιν.

Β. Αντωνιάδης

Ἡ ἐπίτομος αὕτη Ἱερὰ Ἱστορία συνεγράφη οὐχὶ χάριν τῆς πρώτης καὶ στοιχειώδους διδασκαλίας, ἀλλὰ χάριν τῶν ἤδη διδαχθέντων τὰ πρῶτα στοιχεῖα τοῦ μαθήματος τούτου, μάλιστα μὲν χάριν τῆς ἐν Σχολαρχείοις, Ἱερατικαῖς Σχολαῖς, Γυμνασίοις καὶ Παρθεναγωγείοις σπουδαζούσης νεολαίας, ἔπειτα δὲ καὶ πρὸς κατ'ἰδίαν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην παντὸς εὐσεβοῦς Χριστιανοῦ. Διὸ εἰς τε τὴν ἐκλογὴν τῆς ὕλης καὶ εἰς τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς ἔχει τὸ παρὸν ἐγχειρίδιον οὐκ ὀλίγας διαφορὰς πρὸς τὰ συνήθη παρ' ἡμῖν δοκίμια τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας. Ἡ περὶ τούτου εὐμενῆς κρίσις τῆς Πατριαρχικῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς παρέχει μοι τὴν ἐλπίδα ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο, εἰσαγόμενον εἰς τὰ παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτήρια καὶ διαδιδόμενον παρὰ τῷ ὀρθοδόξῳ πληρώματι, θὰ συντελέσῃ τὸ ἐπ' αὐτῷ εἰς τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἡθικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ φρονήματος παρ' ἡμῖν.

Ἐν Χάλκῃ, μηνὶ Ἀπριλίῳ 1897.

Β. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

† Ο ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΗΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ
ΕΦΕΣΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΠΙΒΕΒΑΙΟΙ

Ἀριθμ. Πρωτ. 1272.

Ἡ Πατριαρχικὴ Κεντρικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν ὑπ' ἀριθ. πρωτ. 6093 καὶ ἡμερομ. 5 Σεπτεμβρίου 1896 παραπεμφθεῖσαν αὐτῇ αἰτησιν τοῦ ἐλλογίμου καθηγητοῦ τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Βασιλείου Ἀντωνιάδου, ὑποβαλόντος πρὸς ἔγκρισιν τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκπονηθεῖσαν ἐπίτομον Ἱερὰν Ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, καὶ διεξελθοῦσα ἐπισταμένως τὸ ἐν λόγῳ βιβλίον εὔρεν αὐτὸ οὐ μόνον μηδὲν περιέχον τὸ ἀντιπίπτον τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῷ πολιτικῷ καθεστῶτι, ἀλλὰ καὶ μετὰ τοιαύτης ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας συντεταγμένον, οἷα ἐν ὀλίγοις τῶν παρ' ἡμῖν ὁμοίου περιεχομένου ἀπαντᾷ· διὸ καὶ ἐγκρίνει αὐτὸ ὡς τοιοῦτον καὶ ἐπιτρέπει τὴν τύποις ἐκδοσιν αὐτοῦ ὡς τὰ μάλα λυσιτελοῦς εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις, τῇ 17 Φεβρουαρίου 1897.

Ἡ Π. Κ. Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ

Ὁ Πρόεδρος

† ΚΑΡΠΑΘΟΥ καὶ ΚΑΣΣΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ

Τὰ Μέλη

† Ο ΜΥΡΕΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ

† ΑΡΧΙΜ. Μ. ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ

† ΑΡΧΙΜ. ΚΥΡΙΑΛΛΟΣ

† ΙΕΡΕΥΣ Κ. ΠΑΡΙΤΣΗΣ

† Ο Μ. ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΟΣ ΔΙΟΔΩΡΟΣ

Ὁ Γραμματεὺς

Ἱεροδ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εἰσαγωγή.

- § 1. Ὑπόθεσις τῆς Ἱστορίας τῆς Κ. Διαθήκης, σ. 1.—
§ 2. Πηγαὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Κ. Διαθήκης, σ. 2—3.—
§ 3. Διαίρεσις τῆς Ἱστορίας τῆς Κ. Διαθήκης, σ. 4.—
§ 4. Πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ κατάστασις τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Κυρίου, σ. 4—7.

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ὁ ἐπὶ γῆς βίος τοῦ Κυρίου (1—33).

Κεφάλαιον πρῶτον.

Γέννησις καὶ νεανικὴ ἡλικία τοῦ Κυρίου (1—30).

- § 5. Ἱστορία τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου, σ. 8—10.—
§ 6. Ἐπακολουθήματα τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου, σ. 10—12.
§ 7. Ὁ παιδικὸς καὶ νεανικὸς βίος τοῦ Κυρίου, σ. 12—14.

Κεφάλαιον δεύτερον.

Εἰσοδος τοῦ Κυρίου εἰς τὸν δημόσιον βίον (30).

- § 8. Τὸ κήρυγμα Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, σ. 14—16.
§ 9. Βάπτισις καὶ δοκιμασίᾳ τοῦ Κυρίου, σ. 16—18.

Κεφάλαιον τρίτον.

Ὁ δημόσιος βίος τοῦ Κυρίου.

- § 10. Οἱ χρόνοι καὶ οἱ τόποι τῆς δημοσίας ἐνεργείας τοῦ Κυρίου, σ. 18—20.—§ 11. Τὰ μέσα καὶ ὁ τρόπος τῆς δημοσίας ἐνεργείας τοῦ Κυρίου, σ. 20—22.—§ 12. Οἱ πρῶτοι μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, σ. 22—23.—§ 13. Τὰ πρῶτα ἔργα τοῦ Κυρίου, σ. 23—24.—§ 14. Αἱ πρῶται διδασκαλαὶ τοῦ Κυρίου, σ. 23—24.—

ρίου, σ. 24—26.—§ 15. Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους διδασχὴ τοῦ Κυρίου, σ. 26—29.—§ 16. Αἱ διὰ παραβολῶν διδασκαλαὶ τοῦ Κυρίου, σ. 30—32.—§ 17. Τὰ διάφορα θαύματα τοῦ Κυρίου, σ. 32—33.—§ 18. Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου, σ. 34.—§ 19. Οἱ διάφοροι μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, σ. 35—38.—§ 20. Οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι, σ. 38—42.—§ 21. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Βαπτιστὴν καὶ τοὺς μαθητάς αὐτοῦ, σ. 42—44.—§ 22. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ, σ. 44—45.—§ 23. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ἐν Ναζαρέτ καὶ ἄλλαχού τῆς Γαλιλαίας, σ. 45—47.—§ 24. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς τελῶνας καὶ ἁμαρτωλοὺς, σ. 47—49.—§ 25. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Σαμαρείτας καὶ τοὺς Ἑθνικοὺς, σ. 50—51.—§ 26. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους, σ. 51—54.—§ 27. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Σαδδουκαίους, σ. 54—55.—§ 28. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, σ. 55—56.—§ 29. Ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου, σ. 56—57.—§ 30. Τὸ ἐν Βηθανίᾳ δεῖπνον καὶ ἡ θριαμβευτικὴ εἴσοδος τοῦ Κυρίου εἰς Ἱερουσαλὴμ, σ. 58—59.—§ 31. Διδασκαλαὶ τοῦ Κυρίου ἐκ τοῦ τελευταίου σταδίου τῆς δημοσίας αὐτοῦ ἐνεργείας, σ. 59—61.

Κεφάλαιον τέταρτον.

Τὸ τέλος τοῦ ἐπιγείου βίου τοῦ Κυρίου (33).

§ 32. Ἡ σύστασις τοῦ μυστικοῦ δείπνου, σ. 61—63.—§ 33. Ἡ ἐν Γεθσημανῇ προσευχὴ καὶ σύλληψις τοῦ Κυρίου, σ. 63—65.—§ 34. Ἡ ἄρνησις τοῦ Πέτρου καὶ ἡ καταδίκη τοῦ Ἰησοῦ, σ. 65—66.—§ 35. Σταύρωσις καὶ ταφή τοῦ Κυρίου, σ. 66—69.—§ 36. Ἀνάστασις καὶ ἀνάληψις τοῦ Κυρίου, σ. 69—72.

ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Αἱ ἐνεργεῖαι τῶν Ἀποστόλων πρὸς διάδοσιν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ Ἑθνικῶν (33—100 μ. Χ.).

Κεφάλαιον πέμπτον.

Ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Παύλου (33—35).

§ 37. Ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σ. 72—73.—§ 38. Σύστασις τῆς πρώτης χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἱερουσαλὴμ, σ. 74—75.—§ 39. Ὁ βίος τῶν πρώτων Χριστιανῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ, σ. 75—76.—§ 40. Οἱ διωγμοὶ τῆς ἀρτίστυστάτου Ἐκκλησίας ἐν Ἱερουσαλὴμ, σ. 77—78.—§ 41. Διάδοσις τοῦ εὐαγγελίου εἰς Σαμάρειαν, σ. 78—79.—§ 42. Ἐπιστροφή τοῦ θησαυροφύλακος τῆς βασιλείας τῶν Αἰθιοπῶν, σ. 79—80.

Κεφάλαιον ἕκτον.

Ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Παύλου μέχρι τῆς Συνόδου τῶν Ἀποστόλων (35—52).

§ 43. Ἐπιστροφή τοῦ Παύλου εἰς Χριστόν, σ. 80—82.—§ 44. Ἡ πρώτη διάδοσις τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος εἰς Ἑθνικοὺς, σ. 82—85.—§ 45. Νέαι δοκιμασίαι τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας, σ. 85—86.—§ 46. Ἡ πρώτη ἀποστολικὴ περιοδεία τοῦ Παύλου, σ. 86—88.

Κεφάλαιον ἑβδομον.

Ἀπὸ τῆς Συνόδου τῶν Ἀποστόλων μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ (52—70).

§ 47. Ἡ Σύνοδος τῶν Ἀποστόλων ἐν Ἱερουσαλὴμ, σ. 88—89.—§ 48. Ἡ δευτέρα ἀποστολικὴ περιοδεία τοῦ Παύλου, σ. 89—93.—§ 49. Ἡ τρίτη ἀποστολικὴ περιοδεία τοῦ Παύλου, σ. 93—95.

§ 50. Τὰ δεσμά τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, σ. 95—98.—

§ 51. Τὸ τέλος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, σ. 99—100.—

§ 52. Τὸ τέλος τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, σ. 100.

Κεφάλαιον ὄγδοον.

Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου (70—100).

§ 53. Ἡ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατασκαφὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ, σ. 101—102.—§ 54. Ὁ Ἰωάννης καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἀποστόλων, σ. 102—103.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1. Ὑπόθεσις τῆς Ἱστορίας τῆς Κ. Διαθήκης.

Ἡ Ἱστορία τῆς Κ. Διαθήκης, ἀποτελοῦσα τὸ δεύτερον μέρος τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας, ἐκλαμβάνεται διττῶς, κατ' ἔννοιαν πλατυτέραν καὶ κατ' ἔννοιαν στενοτέραν. Κατὰ τὴν πλατυτέραν ἔννοιαν ὑπόθεσιν ἔχει καθόλου τὴν ἀρχὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς θρησκευτικῆς ἐκείνης κοινωνίας, ἣτις ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ θεμελιωθεῖσα, καὶ ἐπὶ νεωτέρων καὶ τελειοτέρων διατάξεων στηριζομένη, ὀνομάζεται *Ἐκκλησία τῆς Νέας ἢ Καινῆς Διαθήκης*, πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἀπὸ τῆς *Ἐκκλησίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης*, τῆς ἐπὶ ἀρχαιοτέρων καὶ ἀτελειοτέρων διατάξεων θεμελιωμένης. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης οὐδὲν ἄλλο εἶναι εἰ μὴ ἱστορία τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὡς τοιαύτη ὑπόθεσιν ἔχει ἅπαντα τὸν βίον τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, ὃν τρόπον καὶ ἡ Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὑπόθεσιν ἔχει ἅπαντα τὸν βίον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπὸ τῶν πρώτων αὐτῆς ἀρχῶν μέχρι Χριστοῦ. Ἀλλ' εἰς τὴν πλατυτέραν καὶ γενικωτέραν ταύτην ἔννοιαν ἡ Ἱστορία τῆς Κ. Διαθήκης ὀνομάζεται κοινῶς *Ἱστορία Ἐκκλησιαστική*, ὡς ἰδίως δὲ Ἱστορία τῆς Κ. Διαθήκης κατὰ στενοτέραν ἔννοιαν θεωρεῖται ἐκεῖνο τὸ θρησκευτικὸν μᾶθημα, τὸ ὁποῖον ἐξιστορεῖ τὴν πρώτην ἀρχὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἀρχηγοῦ καὶ θεμελιωτοῦ αὐτῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ μέχρι τῆς τελευτῆς τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων, τῶν πρώτων κηρύκων τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, καθὼς διαλαμβάνουσι περὶ τούτων τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἔννοιαν ἐκλαμβάνομεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα τὴν Ἱστορίαν τῆς Καινῆς Διαθήκης.

§ 2. Πηγαὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Κ. Διαθήκης.

Ὡς πηγαὶ τῆς ἱστορίας τῆς Κ. Διαθήκης δύνανται μὲν νὰ χρησιμεύσωσι καὶ τὰ ἄλλα βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης, ἢ τε Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου καὶ τῶν ἄλλων Ἀποστόλων, τὴν πρώτην ὅμως θέσιν κατέχουσι τὰ λεγόμενα *ιστορικὰ βιβλία*, τὰ τέσσαρα *Εὐαγγέλια* καὶ αἱ *Πράξεις τῶν Ἀποστόλων*. Καὶ τὰ μὲν ἱερὰ Εὐαγγέλια ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν ταύτην ὡς περιέχοντα τὴν χαρμόσυνον ἀγγελίαν περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ προσδοκωμένου Μεσσίας ἢ Χριστοῦ, καὶ διαλαμβάνουσι περὶ τοῦ βίου, τῶν ἔργων καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, συνεγράφησαν δὲ ἢ ὑπὸ αὐτοπτῶν μαρτύρων, ὅποιοι εἶναι ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Ἰωάννης, χρηματίσαντες ἅμεσοι αὐτοῦ μαθηταί, ἢ ὑπὸ ἄλλων, οἵτινες δὲν ἦσαν μὲν μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἅμεσοι, ὡς ὁ Μάρκος καὶ ὁ Λουκᾶς, ἐχρημάτισαν ὅμως μαθηταὶ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων καὶ ἔγραψαν ἐπὶ τῇ βίᾳ τῆς προφορικῆς διδασκαλίας καὶ τῶν πληροφοριῶν τούτων, καθὼς παρέδοσαν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ὡς λέγει ῥητῶς ὁ ἱερὸς Λουκᾶς ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ εὐαγγελίου αὐτοῦ (1, 2). Αἱ δὲ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, συγγραφεῖσαι καὶ αὗται ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ἐξιστοροῦσι τὰς ἐνεργείας τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων πρὸς διάδοσιν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ Ἑθνικῶν. Μολονότι τὰ βιβλία ταῦτα ὡς ἐκ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν λέγονται καὶ εἶναι *ιστορικά*, ὅμως δὲν ἔχουσι μόνον ἱστορικὸν σκοπὸν, ἀλλὰ καὶ διδακτικόν· δὲν σκοποῦσι δηλ. μόνον νὰ διασώσωσιν ἐκ τῆς λήθης τὰ ἀξιοσημεῖωτα ἔργα καὶ διδάγματα τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ νὰ διδάξωσι συγχρόνως τὰς θεμελιώδεις ἀληθείας τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ νὰ στηρίξωσιν ἐν τῇ πίστει τοὺς ἐξ Ἰουδαίων καὶ Ἑθνικῶν ἐπιστρέφοντας, διὰ τῶν ἐκτιθεμένων γεγονότων καὶ διδαγμάτων πείθοντα αὐτοὺς ὅτι ὁ ἀρχηγὸς καὶ θεμελιωτὴς τῆς νέας πίστεως εἶναι αὐτὸς ὁ διὰ τῶν προφητῶν προαναγγεληθεὶς Χριστὸς καὶ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἐχοντες τοιοῦτον διδακτικὸν σκο-

πὸν θεωροῦσι περιττὸν οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελισταὶ νὰ ἐξιστορήσωσιν ἅπαντα ἀδιακρίτως τὰ γεγονότα τοῦ βίου τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν Ἀποστόλων, ἀλλ' ἀναφέρουσι μόνον ἐκεῖνα ὅσα κρίνουσιν ἐπαρκῆ πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸν τῆς διδασκαλίας¹⁾. Διὰ τοῦτο δὲ οὔτε εἰς τὰ ἱερὰ Εὐαγγέλια οὔτε εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἔχομεν πλήρη καὶ συνεχῆ ἱστορίαν τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ τὰ μὲν Εὐαγγέλια οὐδὲν σχεδὸν περιέχουσι περὶ τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς ἡλικίας τοῦ Κυρίου μέχρι τοῦ τριηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, αἱ δὲ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων περιστρέφονται κυρίως περὶ τὰ ἔργα δύο Ἀποστόλων, τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου· περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν ἢ ἐλάχιστα ἀναφέρουσιν. Ἐκ τῶν χασμάτων τούτων καὶ ἐλλείψεων ἔλαβον ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἀφορμὴν πολλοί, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἰρετικοί, καὶ ἐπεχείρησαν νὰ ἀναπληρώσωσιν ἐξ ἰδίας ἐπινοίας καὶ φαντασίας τὰ ὑπάρχοντα κενὰ ἐν τῷ βίῳ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων, συντάσσοντες εἰς διαφόρους γλώσσας καὶ ὑπὸ διαφόρους ἐπιγραφὰς *Εὐαγγέλια καὶ Πράξεις Ἀποστόλων*. Τοιαῦτα ψευδεπίγραφα καὶ ὅλως φαντασιώδη βιβλία ὑπῆρχον ἐν τῇ ἀρχαιότητι πολλά, καὶ διὰ τῶν αἰρετικῶν διαθοθέντα εἰς πλείστας χώρας εὐρίσκονται καὶ μέχρι τῆς σήμερον πολλαχοῦ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀπωτάτας χώρας τῆς Ἀσίας. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα τὰ βιβλία ἀπεκήρυξεν ἀνέκαθεν ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἀπόκρυφα καὶ μωρὰ ἐπινοήματα ἀνθρώπων δυσσεβῶν, καὶ ὡς μόνως ἀξιοπίστους πηγὰς τῆς Ἱστορίας τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀναγνωρίζει τὰ προδηλωθέντα τέσσαρα Εὐαγγέλια καὶ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, προσθέτουσα εἰς ταῦτα καὶ τὰς ὀλίγας πληροφορίες, ὅσαι ἐκ παρχδόσεως περισωθεῖσαι εὐρίσκονται εἰς τὰ συγγραμμάτα ἀρχαίων τινῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων.

Ῥητῶς λέγει τοῦτο ὁ Ἰωάννης ἐν τῷ τέλει τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ (20, 30 — 31)· «πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ».

§ 3. Διαίρεσις τῆς Ἱστορίας τῆς Κ. Διαθήκης.

Ἡ Ἱστορία τῆς Κ. Διαθήκης, ἔχουσα διάρκειαν ἐνὸς μόνοι αἰῶνος, διαιρεῖται εἰς δύο ἐποχάς, εἰς ἐποχὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς ἐποχὴν τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων. Καὶ ἡ μὲν ἐποχὴ τοῦ Κυρίου, περιλαμβάνουσα τὸν ἐπὶ γῆς βίον αὐτοῦ, διαιρεῖται εἰς τέσσαρα κεφάλαια· 1) τὴν γέννησιν καὶ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν· 2) τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς τὸν δημόσιον βίον· 3) τὰ ἔργα καὶ τὰ διδάγματα τοῦ δημοσίου αὐτοῦ βίου· καὶ 4) τὸ τέλος τοῦ ἐπιγείου αὐτοῦ βίου. Ἡ δὲ ἐποχὴ τῶν Ἀποστόλων, περιλαμβάνουσα τὰς ἐργείας αὐτῶν πρὸς διάδοσιν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ Ἑθνικῶν, ἐπίσης δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τέσσαρα κεφάλαια· 5) ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Παύλου· 6) ἀπὸ ταύτης μέχρι τῆς Συνόδου τῶν Ἀποστόλων ἐν Ἱερουσαλὴμ· 7) ἀπὸ τῆς Συνόδου τῶν Ἀποστόλων μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐκπορεύσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ· καὶ 8) ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ μέχρι τέλους τοῦ πρώτου αἰῶνος, ὅτε τελευταῖος ἐξ ὅλων τῶν Ἀποστόλων ἀπέθανεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης. Ἡ διάρκεια τῆς ἐποχῆς ταύτης τῶν Ἀποστόλων ἀνέρχεται εἰς 67 περίπου ἔτη, ἐν ᾧ ἡ ἐποχὴ τοῦ Κυρίου ἔχει διάρκειαν 33 μόνον ἐτῶν, ὅσον δηλαδὴ διήρκεσεν ὁ ἐπὶ γῆς βίος αὐτοῦ.

§ 4. Πολιτικὴ καὶ θρησκευτικὴ κατάστασις τῶν Ἰουδαίων ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Κυρίου.

Καθ'ὃν χρόνον ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἡμῶν, οἱ Ἰουδαῖοι εἶχον ἀποβάλλει πρὸ πολλοῦ τὴν πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν ὁποίαν ἐπὶ τινα χρόνον εἶχον ἀποκτήσει ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Μακκαβαίων, καὶ ἐφ'ὅλης τῆς Παλαιστίνης ἐβασίλευεν ὁ ἐξ Ἰδουμαίας Ἡρώδης ὁ Μέγας ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ῥωμαίων. Καίτοι κατὰ τὰ ἄλλα ἦτο σκληρὸς ὁ Ἡρώδης καὶ τυραννικός, καὶ ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ ὑπῆρξε πολλαχῶς καταθλιπτικὴ καὶ μισητὴ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅμως διὰ λόγους πολι-

τικούς ἐφάνη σεβόμενος τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τοῦ λαοῦ, καὶ ἀνέλαβε μάλιστα νὰ ἐπισκευάσῃ, ἢ μᾶλλον νὰ ἀνοικοδομήσῃ μεγαλοπρεπῶς τὸν ναὸν τῆς Ἱερουσαλὴμ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἡρώδου διενεμήθησαν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τρεῖς ἐκ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ὁ μὲν Ἀρχέλαος ἔλαβε τὴν μέσσην καὶ τὴν νότιον Παλαιστίνην τ. ἔ. τὴν *Σαμάρειαν* καὶ τὴν *Ἰουδαίαν* μετὰ τῆς *Ἰδουμαίας*, ὁ δὲ Ἡρώδης Ἀντίπαξ τὴν βόρειον Παλαιστίνην καὶ τὴν ἀνατολικήν, ἥτοι τὴν *Γαλιλαίαν* καὶ τὴν *Περαίαν*, καὶ ὁ Φίλιππος τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας τὰς κειμένας ἐξ ἀνατολῶν τῆς λίμνης Γεννησαρέτ. Μόνον οἱ δύο οὗτοι, ὁ χρηστότερος Φίλιππος καὶ ὁ ἀνόμιος αὐτῷ Ἀντίπαξ, ἠδυνήθησαν νὰ διατηρήσωσι τὴν πατρικὴν κληρονομίαν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη, ἐν ᾧ ὁ Ἀρχέλαος διὰ τὴν τυραννικὴν αὐτοῦ διοίκησιν μετὰ 10 ἔτη καθρέθη τῆς ἀρχῆς, καὶ ἡ Ἰουδαία ὁμοῦ μετὰ τῆς Σαμαρείας περιήλθεν εἰς τὴν ἄμεσον κυβέρνησιν Ῥωμαίων διοικητῶν, ἐξ ὧν πέμπτος ἦτο ὁ Πόντιος Πιλάτος, ὁ σταυρώσας τὸν Χριστόν. Πλὴν ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τῶν διοικητῶν τούτων δὲν ἀπώλεσαν οἱ Ἰουδαῖοι ὅλοσχερῶς πᾶσαν ἐσωτερικὴν αὐτονομίαν καὶ αὐτοδιοίκησιν, ἀλλ'ὥς πρότερον ἐξηκολούθει ὑφιστάμενον τὸ μέγα συνέδριον τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅπερ προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ ἐκάστοτε ἀρχιερέως καὶ ἀπαριθμοῦν 71 μέλη ἐξ ἀρχιερέων (=πρωθιερέων), γραμματέων (=θεολόγων καὶ νομομαθῶν), καὶ πρεσβυτέρων (=ἐγκρίτων λαϊκῶν), ἐνήργει ὡς ἀνωτάτη διοικητικὴ καὶ δικαστικὴ ἀρχὴ εἰς τὰ θρησκευτικὰ πράγματα, καὶ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ καταδικάζῃ καὶ εἰς θάνατον, ἂν καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ θανατώσῃ τινὰ ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Ῥωμαίου διοικητοῦ. Ἐκτὸς τοῦ μεγάλου τούτου συνεδρίου ὑπῆρχον καὶ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην Ἰουδαϊκὴν πόλιν καὶ μικρὰ συνέδρια μετὰ μικροτέρας διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς ἐξουσίας, ὅπως καὶ πλὴν τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπῆρχον καὶ συναγωγαὶ ἰδιαίτεραι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ Ἰουδαϊκῇ πόλει καὶ παροικίᾳ πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων καὶ πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ ἐρμηνείαν τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ἡ ὑπεροχὴ

τῆς ἐν Ἱερουσαλήμ κοινότητος ἦτο ἀνεγνωρισμένη παντα-
χοῦ, καὶ ἡ δικαιοδοσία τοῦ μεγάλου συνεδρίου ἐπεξετείνετο
ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ οἰκοῦντας Ἑβραίους, ἀλλὰ
καὶ εἰς τοὺς μεταξὺ τῶν Ἑθνικῶν διεσπαρμένους Ἰουδαίους.

Ἐξάιρεσιν ἀπετέλουν οἱ Σαμαρεῖται, οἱ ἄσπονδοι οὗ-
τοι ἐχθροὶ τῶν Ἰουδαίων, μὴ ἀναγνωριζόμενοι ὑπ' αὐτῶν ὡς
γνήσιοι Ἰσραηλῖται, ἀλλὰ περιφρονούμενοι ὡς νόθοι καὶ αἰ-
ρετικοί, ἐπειδὴ ἐφύλαττον μὲν τὴν θρησκείαν τοῦ ἐνός Θεοῦ
καὶ ἐπίστευον εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίας, ἀλλ' ἐκ τῆς Ἀ-
γίας Γραφῆς ἀπεδέχοντο μόνον τὴν Πεντάτευχον, καὶ ὡς πα-
τροπαράδοτον τρόπον τῆς λατρείας τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἐθεώ-
ρουν ὄχι τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ τὸ ἐν Σαμαρείᾳ ὄρος Γαρι-
ζείν, ὅπου εἶχον πρότερον καὶ ναὸν ἰδιαίτερον. Ὁμοίαι θρη-
σκευτικαὶ διαφοραὶ καὶ διαιρέσεις ὑπῆρχον καὶ μεταξὺ τῶν
Ἰουδαίων αὐτῶν, ὅποια ἦτο ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ Σαδδουκαί-
ων καὶ Φαρισαίων. Καὶ οἱ μὲν Σαδδουκαῖοι, ἀποτελούμενοι
ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἀριστοκρατικωτέρων καὶ εὐπο-
ρωτέρων τάξεων τῆς κοινωνίας, κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν, ἦ-
σαν ἐλευθερόφρονες καὶ ὁπαδοὶ τῶν ξένων ἡθῶν καὶ ἐθίμων,
ἀπορρίπτοντες δὲ πάσας τὰς ἐκ παραδόσεως προερχομένας
διατάξεις καὶ διδασκαλίας περιωρίζοντο εἰς μόνην τὴν Ἀγίαν
Γραφὴν καὶ ἠρνοῦντο τὴν ὑπαρξίν πνευμάτων, τὴν ἄθανα-
σίαν τῆς ψυχῆς, τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καὶ τὴν μέλλου-
σαν κρίσιν καὶ ἀνταπόδοσιν. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἦσαν τούνχυν-
τίον ἐχθροὶ τῶν ξένων, καὶ παρουσιαζόμενοι ὡς αὐστηροὶ φύ-
λακες τῶν πατρῶων, κατεγίνοντο ἐπιδεικτικῶς εἰς τὴν ἀκρι-
βῆ καὶ λεπτολόγον ἐκπλήρωσιν τῶν ἐξωτερικῶν διατάξεων
τοῦ νόμου καὶ τῆς παραδόσεως, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀ-
λίγον ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἐσωτερικῆς διαθέσεως καὶ τῆς ἀ-
γνότητος τῆς καρδίας. Καὶ περιέμενον μὲν τὴν ταχείαν ἔ-
λευσιν τοῦ διὰ τῶν προφητῶν προεπηγγελμένου Μεσσίας,
ἀλλ' ἐφάντίζοντο αὐτὸν ὡς ἰσχυρὸν καὶ ἐνδοξον βασιλέα, πρῶ-
τον καὶ κύριον ἔργον ἔχοντα νὰ ταπεινώσῃ καὶ ἐκδικηθῇ τοὺς
ἐχθροὺς τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἀνεδείξῃ αὐτὸν λαὸν ἄρχοντα τῆς
οἰκουμένης. Τὰς ἰδέας ταύτας συνεμερίζετο μετὰ τῶν Φα-

ρισαίων καὶ ὁ κοινὸς λαός, καὶ μόνον ὀλίγοι ἀληθῶς εὐσεβεῖς
καὶ δίκαιοι ἐπόθουν καὶ ἀνέμεναν τὸν Χριστὸν πρὸ παντός
ἄλλου ὡς σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν τοῦ τε Ἰσραὴλ καὶ τῶν ἄλ-
λων ἐθνῶν ἀπὸ τῆς ἡθικῆς καὶ θρησκευτικῆς καταπτώσεως,
ἐν ᾗ εὐρίσκοντο. Αἱ περὶ Μεσσίου ἰδέαι ἦσαν διχθεδομέναι
καὶ μεταξὺ τῶν Ἑθνικῶν ἐν τε Ἀνατολῇ καὶ Δύσει, διεδό-
θησαν δὲ πρὸ πάντων διὰ τῶν Ἰουδαίων τῆς διασπορᾶς. Οὕ-
τως ἐκκλοῦντο οἱ ἐκτὸς τῆς Παλαιστίνης ζῶντες πολυάριθ-
μοι Ἰουδαῖοι, οἵτινες, εἴτε βιαίως ἀπαχθέντες ὡς αἰχμάλω-
τοι πολέμου, εἴτε ἐκουσίως μεταναστεύσαντες χάριν ἐμπο-
ρίου, ἦσαν διεσπαρμένοι πανταχοῦ, καὶ ἀποτελοῦντες ἰδαι-
τέρας κοινότητας ἔμενον μὲν πιστοὶ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ
ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον διετήρουν τὰ πατρῶα
ἥθη καὶ ἔθιμα, ἀπεμάνθανον ὁμῶς τὴν πάτριον γλῶσσαν, καὶ
προσφκειοῦντο τὴν γλῶσσαν τοῦ τόπου, ἐν ᾗ ἔζων, καὶ μά-
λιστα τὴν τότε παγκόσμιον καταστάσιν ἐλληνικὴν· διὸ καὶ
χαρακτηρίζονται πολλάκις ὡς Ἑλληνας ἢ Ἑλληνισταὶ Ἰου-
δαῖοι. Καθὼς δὲ παρελθόντων παρὰ τῶν συνοίκων λαῶν τὴν
γλῶσσαν αὐτῶν, τοιοῦτοτρόπως μετέδιδον καὶ αὐτοὶ εἰς ἐ-
κείνους τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν δοξασίας, κατῴρθουν μά-
λιστα νὰ προσηλυτίζωσιν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ
οὐκ ὀλίγους Ἑθνικοὺς, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ἄλλους μὲν
ὡς προσηλύτους τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἄλλους ὡς προσηλύ-
τους τῆς πύλης. Οἱ προσήλυτοι τῆς δικαιοσύνης παρεδέχοντο
πάντα τὰ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ὑποβαλλόμενοι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν
περιτομήν, ἐν ᾗ οἱ προσήλυτοι τῆς πύλης πρωτίστως ὑπε-
χρεοῦντο εἰς τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ εἰς τὴν
λατρείαν τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ. Τοιοῦτοτρόπως ἡ θεία
Πρόνοια, πόρρωθεν προετοιμάζουσα τὰ μέλλοντα, εἶχε δια-
νοίξει τὰ ὅμματα πολλῶν πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ φωτός τῆς ἀ-
ληθείας, καὶ πρὶν ἢ ἀνατεῖλῃ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης εἶχε
προηγηθῇ ἡ αὐγὴ τῆς θεογνωσίας.

ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ὁ ἐπὶ γῆς βίος τοῦ Κυρίου (1—33).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Γέννησις καὶ νεανικὴ ἡλικία τοῦ Κυρίου (1—30).

§ 5. Ἱστορία τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ πρώτου αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων Καίσαρος Αὐγούστου καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ὀνομαζομένη Μαριάμ ἢ Μαρία, ἦτο κατ'ἀρχαίαν παράδοσιν θυγάτηρ τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἀννης, καὶ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἀνατραφεῖσα εὐσεβῶς διεκρίνετο ἐπὶ ἀνυποκρίτῳ εὐσεβείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ. Οὕσα δὲ μεμνηστευμένη πρὸς τινὰ τέκτονα ἢ λεπτουργὸν Ἰωσήφ, ἀνάγοντα τὸ γένος εἰς τὸν Δαυίδ καὶ καταγόμενον ἐκ Βηθλεέμ, διέμενεν ἐν Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας, ὅτε ἀποσταλὴς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ εὐηγγελίσατο αὐτήν, ὅτι εὐρουσα χάριν παρὰ τῷ Ὑψίστῳ ἐξελέγη νὰ γίνῃ μήτηρ τοῦ Χριστοῦ καὶ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τρόπον ἀσυνήθην συλλαβοῦσα υἱὸν διὰ τῆς ὑπερφυοῦς δυνάμεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁμοίᾳ ἀποκάλυψις ἐγένετο μετ'ὀλίγον καὶ εἰς τὸν Ἰωσήφ. Οὗτος, θορυβηθεὶς ἐκ τῆς ἐγκυμοσύνης τῆς μνηστῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκ καλοκἀγαθίας μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ἐκθέσῃ αὐτήν, διανοεῖτο νὰ ἀφήσῃ αὐτήν ἀθορύβως, ὅτε ἐφάνη αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου κατ'ὄναρ καὶ διεσκέδασε τὰς ὑπονοίας αὐτοῦ λέγων· «Ἰωσήφ υἱὸς Δαυίδ, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματος ἐστὶν Ἁγίου· τέξεται δὲ υἱὸν καὶ καλέσει, τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαόν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν· τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ρηθὲν ὑπὸ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος·

ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουήλ, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον, μεθ'ἡμῶν ὁ Θεός» (Ματθ. 1). Πεισθεὶς ὁ Ἰωσήφ εἰς τὴν θείαν κέλευσιν παρέλαβε τὴν Μαριάμ εἰς τὰ ἴδια, καὶ τὴν ιεροτότητά τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ παρακαταθήκης κατανοῶν, ἦτο μὲν σύζυγος αὐτῆς κατὰ τὸν νόμον, ἀλλ' ἐξηκολούθει νὰ ζῇ μετ' αὐτῆς ὡς μνηστήρ, ὅπως καὶ πρότερον. Περὶ τοὺς χρόνους τούτους ἐξεδόθη διάταγμα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου περὶ ἀπαριθμήσεως καὶ καταγραφῆς τῶν κατοίκων πασῶν τῶν χωρῶν τῶν εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ὑποκειμένων, καὶ κατὰ τὸ ἔθος τῶν Ἰουδαίων ὅφειλεν ἕκαστος Ἰσραηλίτης νὰ καταγραφῇ εἰς τὴν πόλιν, ἐξ ἧς κατήγετο. Τούτου ἕνεκα μετέβη καὶ ὁ Ἰωσήφ μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Μαριάμ ἐκ Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας εἰς Βηθλεέμ τῆς Ἰουδαίας, ὅθεν κατήγετο, καὶ ἐν ᾧ διέτριβον ἐνταῦθα, ἐγεννήθη ὁ Κύριος, ὡς εἶχε προαναγγεῖλει ὁ προφήτης Μιχαίας, ὅτι ἡ Βηθλεέμ, καίπερ μικρὰ καὶ ἀναξία λόγου μεταξὺ τῶν πόλεων τοῦ Ἰούδα, ὅμως εἶναι μεγάλη καὶ ἐπίσημος ὡς μέλλουσα πατρὶς τοῦ αἰωνίου ἄρχοντος τοῦ Ἰσραήλ. «Καὶ σὺ Βηθλεέμ, οἶκος Ἑφραθὰ, ὀλιγοστός εἰ τοῦ εἶναι ἐν χιλίαις Ἰούδα· ἐκ σοῦ μοι ἐξελεύσεται τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος» (Μιχ. 5, 1). Ἀλλ' ἀσυγκρίτως εὐτελέστερον ἦτο τὸ μέρος, ἐνθα κατεκλίθη τὸ βρέφος. Ἐπειδὴ ἐν τῷ μικρῷ ξενοδοχείῳ τῆς πόλεως δὲν ὑπῆρχε τόπος, κατέφυγον εἰς σταῦλον, καὶ ἡ φάτνη τῶν ἀλόγων ζώων ἐχρησίμευσεν ὡς πρώτη κοιτὶς τοῦ νέου βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ. Τοιουτοτρόπως κηρύχθη ἡ θεία Πρόνοια νὰ διατάξῃ τὰ πράγματα, ὅπως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑποδειχθῇ ὅτι ἡ προεπαγγελθεῖσα νέα βασιλεία τοῦ Ἰσραήλ οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς τὰς ἐπικρατούσας παχυλὰς ιδέας περὶ ἐξωτερικῆς δυνάμεως καὶ δόξης τῆς τοῦ Χριστοῦ βασιλείας, καὶ ὅτι τὸ μεγαλεῖον ταύτης ἀποτελεῖ ἡ πνευματικὴ αὐτῆς δύναμις, ἡ μέλλουσα νὰ μεταμορφώτῃ ἠθικῶς καὶ θρησκευτικῶς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, φωτίζουσα μὲν τοὺς ἐν σκότει καὶ ἀνατρέπουσα τὰς ἑδρας τῆς ψευδοσοφίας καὶ ψευδευλαθείας, ἀ-

νυψοῦσα δὲ τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναπαύουσα τοὺς ἔχοντας τὴν συνείδησιν βεβαρημένην.

§ 6. Ἐπακολουθήματα τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου.

Τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου παρηκολούθησαν τὰ ἐξῆς σημαντικὰ γεγονότα· ὁ δι' ἀγγέλων εὐαγγελισμὸς τῶν ποιμένων περὶ τὴν Βηθλεέμ, ἡ ἐν τῷ ναῷ προὔπαντησις καὶ ὑποδοχὴ τοῦ βρέφους ὑπὸ τοῦ προφήτου Συμεὼν καὶ τῆς προφῆτιδος Ἀννης, ἡ ἐξ ἀνατολῶν προσέλευσις τῶν μάγων εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ καὶ ἡ βρεφοκτονία τοῦ Ἡρώδου. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου ποιμένες τινὲς εἰς τὰ περὶχωρα τῆς Βηθλεέμ ἐφύλαττον ἐν τῷ ἀγρῷ τὰ ποίμνια αὐτῶν, ὅτε αἴφνης ἐνεφνίσθη εἰς αὐτοὺς ἄγγελος Κυρίου, καὶ ὑπὸ ἀπλότου θείου φωτός περιλαμφθέντες κατελήφθησαν ὑπὸ φόβου. Ἀλλ' ὁ ἄγγελος Κυρίου ἐνθαρρύνων αὐτοὺς εἶπε· «μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ· ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαυὶδ. Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὐρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον κείμενον ἐν φάτνῃ» (Λουκ. 2). Ἐν ᾧ δὲ ἤκουον ταῦτα, εἶδον ἐξαίφνης ἄλλην ὀπτασίαν, ἐμφαίνουσιν τὴν ἐκτοτε ἀρξαμένην στενὴν σχέσιν καὶ συνάφειαν μεταξὺ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Χορεῖα ὅλη ἀγγέλων, συνενωθεῖσα μετὰ τοῦ πρώτου ἀγγέλου, ἐξομνεῖ τὴν ἰδιόζουσαν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ δοξολογοῦσα αὐτὸν δι' ἣν ἀπέστειλε σωτηρίαν εἰς τὸν κόσμον ἔλεγε· «δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία». Τοιουτοτρόπως δοξολογοῦντες ἀπῆλθον οἱ ἄγγελοι εἰς τὸν οὐρανόν, οἱ δὲ ποιμένες πορευθέντες ἀμέτῳ εἰς Βηθλεέμ. καὶ εὐρόντες τὸ βρέφος, ὡς ἐλέχθη αὐτοῖς, διελέχθησαν ὅσα εἶδον καὶ ἤκουσαν, γενόμενοι πρῶτοι κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου.

Ἡ δὲ προὔποδοχὴ τοῦ βρέφους ὑπὸ τοῦ Συμεὼν καὶ τῆς Ἀννης ἐγένετο ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἱερουσαλὴμ. 40 ἡμέρας μετὰ

τὴν γέννησιν αὐτοῦ. Ὁ Συμεὼν καὶ ἡ Ἄννα ἦσαν ἐκ τῶν ὀλίγων ἐκείνων εὐσεβῶν καὶ ἐναρέτων Ἰσραηλιτῶν, οἵτινες ἐπόθουν καὶ ἀνέμενον τὸν Χριστὸν ὅχι ὡς ἰσχυρὸν καὶ ἔνδοξον ἐπίγειον βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλ' ὡς σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν ἀπὸ τῆς ἡθικῆς καὶ θρησκευτικῆς καταπτώσεως. Ἀμφότεροι ἦσαν προβεβηκότες εἰς τὴν ἡλικίαν, καὶ εἰς μὲν τὸν Συμεὼν εἶχεν ἀποκλυφθῆ ἄνωθεν ὅτι δὲν θὰ ἀποθάνῃ πρὶν ἢ ἰδῇ τὸν ποθούμενον Χριστόν· ἡ δὲ Ἄννα, ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας μείνασα χήρα, διήρχετο τὰς ἡμέρας αὐτῆς ἐν τῷ ναῷ, ἀφιεροῦσα ἑαυτὴν ὁλοσχερῶς εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ ἐν δεήσεσι καὶ νηστεῖαις. Ὅτε λοιπὸν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ περιετμήθη τὸ παιδίον κατὰ τὸν νόμον, καὶ ἔπειτα τῇ τεσσαρακοστῇ ἡμέρᾳ ἤχθη ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰς τὸν ναὸν πρὸς ἐπιτέλεσιν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου τεταγμένων, τότε ὁ Συμεὼν κατ' ἔμπνευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἦλθεν εἰς τὸ ἱερόν, καὶ λαβὼν τὸν Ἰησοῦν εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ πρῶτον μὲν ἐδόξαζε τὸν Θεόν, ὡς δυνάμενος νὰ ἀποθάνῃ ἤδη ἡσύχως καὶ μακαριστῶς, ἀφ' οὗ ἠξιώθη νὰ ἰδῇ τὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου, ἔπειτα δὲ εὐλογήσας καὶ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ προεῖπεν εἰς τὴν Μαριάμ, τίνι ὑποδοχὴν θὰ εὔρῃ ὁ υἱὸς αὐτῆς παρὰ τῷ Ἰσραὴλ, καὶ τίνις πικρὰς θλίψεις ἔχει νὰ ὑπομείνῃ καὶ αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ. Ταῦτοχρόνως δὲ προσελθοῦσα καὶ ἡ Ἄννα ἐδόξαζε καὶ αὐτὴ τὸν Θεόν, ὡς ἀξιωθείσα νὰ ἰδῇ τὸν Χριστόν, καὶ εὐηγγελίζετο τὰ κατ' αὐτὸν εἰς τοὺς ἀναμένοντας τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ καὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ Ἰσραὴλ.

Ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγένετο ἡ προσκύνησις τῶν μάγων καὶ ἡ βρεφοκτονία τοῦ Ἡρώδου. Μάγοι ἐλέγοντο ἐν Μεσοποταμίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἀνατολῆς οἱ ἱερεῖς καὶ σοφοί, οἱ ἀσχολούμενοι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς τὴν ἀστρολογίαν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ περὶ Μεσσίας ἰδέαι, διαδοθεῖσαι ὑπὸ τῶν ἐν Βαβυλῶνι Ἰουδαίων, ἦσαν γνωσταὶ καὶ εἰς αὐτούς, τινὲς ἐξ αὐτῶν, ἰδόντες ἐκτακτὸν τινα ἄστρα καὶ θεωρήσαντες αὐτὸν ὡς τὸ προσδοκώμενον σημεῖον τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἦλθον ἐξ ἀνατολῶν εἰς Ἱερουσαλὴμ ὅπως προσκυνήσωσιν αὐτόν. Ἡ ἀφίξις τῶν μάγων ἐτάραξε καὶ πᾶσαν μὲν τὴν Ἱερουσαλὴμ, πρὸ πάν-

των ὁμῶς τὸν καχύποπτον Ἡρώδην, ὅστις μαθὼν παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων, ποῦ κατὰ τὰς προφητείας γεννᾶται ὁ Χριστός, προσεκάλεσε κρύφα τοὺς μάγους, καὶ ἄφ' οὗ ἐπληροφορήθη ἀκριβῶς τὸν χρόνον τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἁστέρος, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς Βηθλεέμ λέγων «πορευθέντες ἐξετάσατε ἀκριβῶς περὶ τοῦ παιδίου, ἐπὶ δ' εὐρητε, ἀπαγγεῖλατέ μοι, ὅπως καὶ γὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ». Κατὰ τὰς ὁδηγίας ταύτας πορευθέντες οἱ μάγοι εἰς Βηθλεέμ εἶδον μετὰ χαρᾶς τὸν αὐτὸν ἄστέρα ἐμφανισθέντα ἐκ νέου, καὶ ὁδηγούμενοι ὑπ' αὐτοῦ εὗρον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ προσκυνήσαντες προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα χρυσόν, λίβανον καὶ σμύρναν. Ἐν ᾧ δὲ ἡτοιμάζοντο νὰ ἀπέλθωσι πρὸς τὸν Ἡρώδην, εἰδοποιηθέντες κατ' ὄναρ ἀνεχώρησαν δι' ἄλλης ὁδοῦ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν μάγων εἰδοποιηθεὶς καὶ ὁ Ἰωσήφ δι' ἀγγέλου περὶ τῶν προθέσεων τοῦ Ἡρώδου παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἔφυγεν εἰς Αἴγυπτον. Ὁ δὲ Ἡρώδης, ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ὀργισθεὶς σφόδρα ἀπέστειλε καὶ ἀπέκτεινε πάντας τοὺς παῖδας ἐν Βηθλεέμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιφερείᾳ αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, συμφώνως πρὸς τὰς πληροφορίας τῶν μάγων περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἁστέρος. Πλὴν μετ' ὀλίγον ἀπέθανεν ὁ Ἡρώδης, καὶ ὁ Ἰωσήφ εἰδοποιηθεὶς πάλιν κατ' ὄναρ ἀνεχώρησεν ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἀποφεύγων τὴν Ἰουδαίαν, ἔνθα ἡγεμόνευεν ὁ ὁμότροπος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀρχέλαος, ἐπορεύθη εἰς Ναζαρέτ καὶ κατώκησεν ἐκεῖ, ὅπου καὶ πρότερον μετήρχετο τὸ ἔργον τοῦ τέκτονος. Οὕτως ὁ Κύριος, καὶ περ γεννηθεὶς ἐν Βηθλεέμ καὶ ἐκ πατρὸς καταγόμενος ἐκεῖθεν, ὁμῶς δὲν ἐλέγετο Βηθλεεμίτης, ἀλλὰ *Ναζωραῖος* ἢ *Ναζαρητός*, ὡς ἀνατραφεὶς καὶ ζήσας μετὰ τῶν γονέων αὐτοῦ ἐν Ναζαρέτ.

§ 7. Ὁ παιδικὸς καὶ νεανικὸς βίος τοῦ Κυρίου.

Περὶ τοῦ παιδικοῦ καὶ νεανικοῦ βίου τοῦ Κυρίου μέχρι τοῦ τριακοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔχομεν ἐλαχίστας εἰδή-

§ 7 = Λου. 2, 40 — 52.

σεις ἐκ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο γνωρίζομεν εἰμὴ ὅτι σωματικῶς τε καὶ πνευματικῶς ἀνεπτύσσετο ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν καὶ ἄμεσον πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Κατὰ δὲ τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ συνέβη γεγονός τι, κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον μικροῦ λόγου ἄξιοι, πράγματι ὁμῶς σημαντικόν, ὡς ὑπεμφαίνον τὴν ἰδιάζουσαν πνευματικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν. Ἐπειδὴ εἰς τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας ἤρχιζον παρ' Ἑβραίοις οἱ παῖδες νὰ διδάσκωνται τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ γυμνάζωνται εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων, διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ, μεταβαλίνοντες κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλήμ διὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα, παρέλαβον μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸν δωδεκαετὴ Ἰησοῦν. Κατὰ τὴν ὀλιγοήμερον διατριβὴν ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει οὐδὲν ἄλλο φαίνεται ἐφελκύσαν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ, εἰμὴ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐν αὐτῷ διδασκαλία τοῦ θείου λόγου. Ἡ προσήλωσις αὐτοῦ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὸν θεῖον λόγον ἦτο τόσον μεγάλη, ὥστε μὴ δυνάμενος νὰ ἀποσπασθῇ ἀπ' αὐτῶν, ὑπελείφθη ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐορτῆς, ἐν ᾧ οἱ λοιποὶ προσκυνηταὶ εἶχον ἀνχωρήσει. Οἱ γονεῖς αὐτοῦ, μὴ βλέποντες αὐτόν, καὶ νομίζοντες ὅτι προηγέθη καὶ εὐρίσκεται ἐν τῇ συνοδίᾳ, ἐπορεύθησαν μιᾶς ἡμέρας δρόμον, καὶ μὴ εὐρόντες αὐτόν μετὰ τῶν συγγενῶν καὶ γνωρίμων, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἔνθα μετὰ τριήμερον ἀναζήτησιν εὗρον αὐτῷ ἐν τῷ ἱερῷ καθήμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, ἀκούοντα καὶ προβάλλοντα τοιαύτας ἐρωτήσεις, ὥστε οἱ παρόντες ἐθαύμαζον τὴν σύνεσιν τῶν λόγων αὐτοῦ· οὐχ ἥττον ἐξεπλάγησαν καὶ οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἰδόντες αὐτόν ἐκεῖ, ἡ δὲ μήτηρ εἶπε· «τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου καὶ ἐγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε»· ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίθη «τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ ἤδαιτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς μου δεῖ εἶναί με» (Λουκ. 2). Ἐκ τῆς ἀποκρίσεως ταύτης καταφαίνεται ὅτι ἤδη ἀπὸ τότε εἶχε συνείδησιν σαφῇ τῆς θείας αὐτοῦ ἀρχῆς καὶ ἀποστολῆς. Καὶ τότε μὲν πειθόμενος εἰς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ὑπέστρεψε μετ'

αὐτῶν εἰς Ναζαρέτ· εἶναι ὅμως πιθανώτατον ὅτι καὶ μετέπειτα πολλάκις ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ μετὰ ἡ ἄνευ τῶν γονέων αὐτοῦ κατὰ τὰς μεγάλας ἐορτάς, ὅπως ὤφειλε κατὰ τὸν νόμον νὰ πράττῃ πᾶς εὐσεβὴς Ἰσραηλίτης. Βέβαιον ἐπίσης εἶναι ὅτι ἔμαθε καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τέκτονος, τὸ ὁποῖον μετήρχετο καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἰωσήφ (Μαρκ. 6, 3. Ματ. 13, 55). Ἀλλὰ τὴν ἐνασχόλησιν ταύτην εἶχεν ὡς δευτερεύουσιν, πρῶτιστον δὲ ἔργον καὶ μέλημα αὐτοῦ ἐθεώρει νὰ καταγίνηται κατ'ἰδίαν εἰς τὴν μελέτην τῶν θείων γραφῶν καὶ νὰ ἐκπληρῇ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντος αὐτόν, εὐχρεστῶν οὕτω Θεῷ τε καὶ ἀνθρώποις, ὡς λέγει ὁ ἱερός Εὐαγγελιστής· «Ἰησοῦς προέκοπτε σοφία καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις» (Λουκ. 2, 52).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Εἵσοδος τοῦ Κυρίου εἰς τὸν δημόσιον βίον (30).

§ 8. Τὸ κήρυγμα Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

Ἡ εἵσοδος τοῦ Κυρίου ἡμῶν εἰς τὸν δημόσιον βίον ἐγένετο κατὰ τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ μικρὸν μετὰ τὴν ἐμφάνισιν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἰς τὸ κήρυγμα. Ἦτο δὲ ὁ Ἰωάννης υἱὸς μονογενῆς τοῦ Ζαχαρίου καὶ τῆς Ἑλισάβετ. Καὶ ὁ μὲν Ζαχαρίας ἦτο ἱερεὺς, ἡ δὲ Ἑλισάβετ, ἐξ ἱερατικοῦ γένους καὶ αὕτη καταγομένη, εἶχε συγγενεῖάν τινα πρὸς τὴν Μαρίαν τὴν μητέρα τοῦ Κυρίου. Ἀμφότεροι διεκρίνοντο ἐπὶ εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ, καὶ ἤδη προβεβηκότες εἰς τὴν ἡλικίαν ἦσαν ἄτεκνοι, ὅτε αἰφνης ὁ Ζαχαρίας δι'ἰδιαιτέρως ὀπτασίας ἀγγέλου εὐηγγελίσθη ἐν τῷ ναῷ ὅτι μέλλει ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἀποκτήσῃ υἱόν, ἀποστολὴν ἔχοντα νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρῶτος καὶ προάγγελος τῆς προσδοκωμένης βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. Γεννηθεὶς ἔξ μῆνας πρὸ τοῦ Κυρίου, καὶ οἶονεὶ ἐκ κοιλίας μητρὸς προαισθανόμενος τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ, ἀφιερῶθη ὁ Ἰωάννης

§ 8=Λουκ. 1, 5—25. 39—80. 3, 1—17. Ματ. 3, 1—12. Μαρκ. 1, 1—8. Ἰω. 1, 19—34.

τῷ Θεῷ ὡς ναζιραῖος, ὑπόχρεως νὰ ἀπέχη ἀπὸ παντὸς μεθυστικοῦ ποτοῦ καὶ νὰ διαφυλάττῃ ἐαυτὸν διὰ παντὸς τοῦ βίου ἀμεμπτον καὶ ἀμόλυντον. Ἀμα φθὰς εἰς ἡλικίαν ἀπεμακρύνθη εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἐκεῖ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀρχαίων προφητῶν, καὶ μάλιστα τοῦ αὐστηροῦ καὶ ζηλωτοῦ Ἡλίου τοῦ Θεσβίτου, διήγε βίον αὐστηρόν, ὡς ἐνδυμαμένον ἐχὼν τρίχας καμῆλων καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφύν αὐτοῦ, ὡς τροφήν δὲ μεταχειριζόμενος ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. Τοιούτοτρόπως δικιτῶμενος καὶ πνευματικῶς προετοιμαζόμενος εἰς τὴν μέλλουσιν αὐτοῦ ἀποστολὴν διέτριβεν ἐν ταῖς ἐρήμοις μέχρι τοῦ ἄνωθεν προτεταγμένου χρόνου, ὅτε ἡ θεία φωνὴ προσεκάλεσεν αὐτόν ὅπως προλεάνῃ τὴν ὁδὸν καὶ προπαρασκευάσῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸν Χριστόν, καθὼς εἶχον προαναγγεῖλαι περὶ αὐτοῦ οἱ προφῆται, ὁ μὲν Μαλαχίας ἀποκαλῶν αὐτὸν ἄγγελον καὶ παραβάλλον πρὸς Ἡλίαν τὸν Θεσβίτην (Μαλ. 3, 1. 4, 4), ὁ δὲ Ἡσαΐας παριστῶν αὐτόν ὡς κήρυκα βοῶντα ἐν τῇ ἐρήμῳ· «Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. Πᾶσα φάραγξ πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται, καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθέα καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας, καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ Θεοῦ» (Ἠσ. 40). Ἐξέλεξε δὲ ὁ Ἰωάννης ὡς τόπον τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ τὴν ἐκατέρωθεν τοῦ Ἰορδάνου χώραν, καὶ τὸ πρῶτον ἀρξάμενος ἐκείθεν τοῦ ποταμοῦ μετέβη ἔπειτα καὶ ἐντεῦθεν, κηρύττων μετάνοιαν καὶ ἐπιστροφήν, καὶ τοὺς προσερχομένους βαπτίζων εἰς ἄφρῃς ἀμαρτιῶν, ὅπως ὧσιν ἔτοιμοι εἰς τὴν προσεγγίζουσαν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ· «Μετανοεῖτε, ἔλεγε, ἡγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Ἡ φήμη τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ διεδόθη ἀμέσως εἰς πᾶσαν τὴν χώραν, καὶ πνυταχόθεν συρρέοντες ἄνθρωποι διαφόρου τάξεως καὶ καταστάσεως ἐδιδάσκοντο ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῳ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν, τινὲς δὲ καὶ προσεκολλῶντο αὐτῷ ὡς μαθηταί, τιμῶντες αὐτὸν ἰδιαζόντως καὶ μιμούμενοι τὸν αὐστηρόν αὐτοῦ βίον. Μεταξὺ τῶν συρρεάντων ὑπῆρχον πολ-

λοι καὶ ἐξ Ἱερουσαλήμ, καὶ δὴ καὶ Σαδδουκαῖοι καὶ Φαρι-
σαῖοι, προσερχόμενοι εἰς τὸ βάπτισμα αὐτοῦ μᾶλλον ἐκ πε-
ριεργίας ἢ ἐξ εὐλαβείας, ὅπως ἀκούσωσι τὸ κήρυγμα αὐτοῦ
καὶ ζητήσωσι πληροφορίας, ἃν αὐτὸς εἶναι ὁ προσδοκώμενος
Μεσσίας. Διαβλέπων ὁ Ἰωάννης τὰ ἀληθῆ ἐλατήρια τῆς προ-
σελεύσεως αὐτῶν, περὶ μὲν ἑαυτοῦ ὁμολόγει καὶ ἐκήρυττε τα-
πεινοφρόνως, ὅτι δὲν εἶναι ὁ Χριστός, ἀλλ' ὁ πρόδρομος αὐτοῦ,
ἐκείνους δὲ ἤλεγχε διὰ τὴν πανουργίαν καὶ τὰς ματαίας αὐ-
τῶν ἀξιώσεις, καὶ τὸ κρίσιμον καὶ κατεπείγον τῶν καιρῶν
ὑπομινύσκων προέτρεπεν εἰς εἰλικρινῆ μετάνοιαν καὶ διόρ-
θωσιν λέγων· «γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν
ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς
μετανοίας, καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν
τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λί-
θων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη
πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν
καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. Ἐγὼ μὲν
ὕμᾱς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν· ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχό-
μενος ἰσχυρότερός μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήμα-
τα βαστάσαι· αὐτὸς ὑμᾱς βαπτίσει ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ
πυρὶ» (Ματ. 3). Καὶ προαίσθησιν μὲν τινα εἶχεν ὁ Ἰωάννης
ὅτι ὁ ὀπίσω αὐτοῦ ἐρχόμενος εἶναι ὁ Ἰησοῦς, ἀλλ' ἀκριβῶς
δὲν ἐγνώριζεν οὐδὲ ὠνόμαζεν αὐτὸν ὡς τὸν προσδοκώμενον
Χριστόν, πρὶν ἢ βεβαιωθῇ δι' ἐκτάκτου τινὸς σημείου, ὡς εἴ-
χε προειδοποιηθῇ ἄνωθεν, ὅτι «ἐφ' ὃν ἂν ἵδῃ τὸ Πνεῦμα κα-
ταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν
Πνεύματι Ἁγίῳ» (Ἰωαν. 1, 33).

§ 9. Βάπτισις καὶ δοκιμασία τοῦ Κυρίου.

Ἐφάνη δὲ τὸ θεῖον τοῦτο σημεῖον ὅτε ἦλθε καὶ ὁ Ἰησοῦς
ἐκ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου ἐν τῷ
Ἰορδάνῃ. Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης βλέπων αὐτὸν προσερχόμενον εἰς
τὸ βάπτισμα αὐτοῦ ἐμπόδιζε λέγων· «ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ

§ 9=Ματ. 3, 13—4, 11. Ματ. 1, 9—13. Λουκ. 3, 21—22. 4, 1—13.

σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με·» ὁ δὲ Ἰησοῦς, καί-
περ μὴ ἔχων ἀνάγκην νὰ βαπτισθῇ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ὅ-
πως οἱ λοιποὶ, ὅμως ἀναγνωρίζων τὴν θεῖαν ἀποστολὴν τοῦ
Ἰωάννου καὶ θεωρῶν ἑαυτὸν ὑπόχρεον καὶ εἰς τοῦτο νὰ συμ-
μορφωθῇ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ οὐρανοῦ αὐτοῦ Πατρός, εἶπε
πρὸς τὸν Ἰωάννην· «ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπει ἐστὶν ἡμῖν
πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην». Καὶ ὅτε βαπτισθεὶς ἐξῆλθεν
ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ἀμέσως ἠνεψύθησαν οἱ οὐρανοί, καὶ ὤφθη
τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν ἐν εἰδει περιστε-
ρᾶς, καὶ φωνὴ ἠκούσθη ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα· «οὗτός ἐ-
στιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἡδόκησα» (Ματ. 3).

Τοιοιουτρόπως λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν ἄνωθεν μαρτυρίαν καὶ
πλησθεὶς Πνεύματος Ἁγίου ἐπορεύθη εἰς τὴν ἔρημον, ἵνα ἐ-
κεῖ μακρὰν τοῦ θορύβου τοῦ κόσμου παρὰσκευασθῇ κατ' ἰδίαν
εἰς τὸ νέον στάδιον τοῦ βίου αὐτοῦ, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀφιερούμε-
νος ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα εἰς νηστείαν, προσευχὴν καὶ
μελέτην τῶν θείων, ἀφ' ἐτέρου δὲ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σα-
τανᾶ, ζητοῦντος διὰ διαφορῶν δειλεασμάτων νὰ ἀποπλανήσῃ
αὐτόν ἀπὸ τῆς θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς εἰς ἔργα κοσμικὰ, μά-
ταια καὶ ἀντίθεα. Καὶ πρῶτον μὲν λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῆς
πολυημέρου αὐτοῦ νηστείας προέτρεψεν αὐτόν ὁ Διάβολος νὰ
μεταχειρισθῇ τὴν θεῖαν αὐτοῦ δύναμιν πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς
σωματικῆς αὐτοῦ ἀνάγκης, μεταβάλλων τοὺς λίθους εἰς ἄρ-
τους· «εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἰπέ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γέ-
νωνται». Ἀλλ' ὁ Κύριος ἀπέκρουσε τὴν σατανικὴν ταύτην
ὑποβολήν, εἰπὼν ὅτι πλὴν τῆς σωματικῆς τροφῆς ὑπάρχει
καὶ ἄλλη τροφή πνευματικὴ, πολλῶ ἀναγκαιοτέρα ἐκείνης
εἰς τὸν ἄνθρωπον· «οὐκ ἐπ' ἄρτι μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος,
ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ». Ἀποτυχὼν εἰς τὴν πρώτην δοκιμασίαν ἔφερεν αὐτόν ὁ Διά-
βολος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ στήσας εἰς τὸ πτερύγιον τοῦ
ιεροῦ προέτρεψεν αὐτόν νὰ ῥιφθῇ κάτω, ὡς υἱὸς τοῦ Θεοῦ θαρ-
ρῶν εἰς τὴν θεῖαν ἀντίληψιν καὶ χρησιμοποιοῦν τὴν τοῦ Θεοῦ
προστασίαν εἰς ῥίψοκινδύνους ἐπιχειρήσεις χάριν ματαίων ἐ-
πιδείξεων καὶ ἐπευφημιῶν πρὸς τοῦ κόσμου· «εἰ υἱὸς εἶ τοῦ

Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γάρ ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀρουσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου». Καὶ ταύτην τὴν ὑποβολὴν ἀπέκρουσεν ὁ Κύριος, εἰπὼν ὅτι δὲν πρέπει νὰ καταχρᾶται τις καὶ ὑποβάλλῃ εἰς δοκιμασίαν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἀλογίστως ἐκτιθέμενος εἰς κινδύνους χάριν ἐπιδείξεων καὶ ἐξ ἀπλῆς περιεργίας· οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου». Ἀποτυχὼν καὶ εἰς τοῦτο κατέφυγεν ὁ Σατανᾶς εἰς τὸ δέλεαρ τῆς φιλοδοξίας, καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν εἰς ὄρος ὑψηλὸν ἔδειξεν αὐτῷ ἐν ἀκαρεὶ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν λεγὼν· αὐαὐτὰ σοι πάντα δώσω, ἐάν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι». Τότε ἀπεδίωξεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς εἰπὼν· «ὑπάγε ὀπίσω μου Σατανᾶ· γέγραπται γάρ· Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις» (Ματ. 4). Μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ Διαβόλου προσῆλθον ἀμέσως ἄγγελοι καὶ ἔφερον αὐτῷ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν. Ἡ ἐν τῇ ἐρήμῳ δοκιμασία αὕτη τοῦ Κυρίου ἦτο ἀπαρχὴ καὶ προεξεικόνισις τῶν διαφόρων πειρασμῶν, τοὺς ὁποίους διὰ παντός τοῦ δημοσίου αὐτοῦ βίου ὑπέστη πανταχόθεν παρὰ τε ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν. Ἀλλ' ὅπως ἐκ τῆς πρώτης δοκιμασίας ἐξῆλθε νικητής, τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ μετέπειτα πειρασμοὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀποπλανήσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τῆς θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς, ἀλλ' ἔμεινε μέχρι θανάτου πιστὸς εἰς τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντος αὐτόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ὁ δημόσιος βίος τοῦ Κυρίου (30—33).

§ 10. Οἱ χρόνοι καὶ οἱ τόποι τῆς δημοσίας ἐνεργείας τοῦ Κυρίου.

Ὁ δημόσιος βίος τοῦ Κυρίου περιλαμβάνει τὰ τρία τελευταῖα ἔτη τοῦ ἐπιγείου αὐτοῦ βίου, ἅτινα διῆλθεν ἀόκνως ἐρ-

§ 10=α') Ἰω. 1, 19—4, 44. Ματ. 4, 13—22. Μαρκ. 1, 16—22.—β') Ἰω. 4, 45—7, 13. Ματ. 4, 23—18, 35. Μαρκ. 1, 23—9, 50. Λουκ. 4, 14—9, 50. —γ') Ἰω. 7, 14—12, 50. Ματ. 19, 1—26, 16. Μαρκ. 10, 1—14, 11. Λουκ. 9, 51—22, 6.

γαζόμενος πρὸς ἐκπλήρωσιν ἧς εἶχεν ἀποστολῆς, νὰ ἰδρῶσῃ δηλ. ἐπὶ τῆς γῆς τὴν πνευματικὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ Διαβόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας. Κατὰ τοὺς χρόνους καὶ τοὺς τόπους ἐξεταζομένη παρουσιάζει ἡ τριετής αὕτη ἐνέργεια τοῦ Κυρίου τρία διάφορα στάδια. Τὸ πρῶτον στάδιον, περιλαμβάνον δεκάμηνον χρονικὸν διάστημα, ὡς κύριον τόπον ἐνεργείας εἶχε τὴν Ἰουδαίαν. Εὐθὺς μετὰ τὸν πειρασμὸν ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ἐρήμου εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἔμεινε καθ' ὁδὸν ὀλίγας ἡμέρας ἐν Βηθαβαρᾷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου ἐβάπτιζε τότε ὁ Ἰωάννης, καὶ ἀφ' οὗ ἔφθικεν εἰς Γαλιλαίαν καὶ διέτριψε χρόνον τινά, μετέβη εἰς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα, καὶ ἔκτοτε διέμεινεν ἐν Ἰουδαίᾳ περὶ τοὺς 8—9 μῆνας, βαπτίζων διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ παρὰ τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, μέχρις οὔ, φυλακισθέντος Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ Ἀντίπα, ἔκρινε καλὸν νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ἰουδαίαν διὰ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμματέων, καὶ διὰ μέσου τῆς Σαμαρείας νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἐδὼ κατὰ τὴν ἐορτὴν καὶ ἀρχεῖται τὸ δεύτερον, περιλαμβάνον εἰκοσάμηνον χρονικὸν διάστημα, ἀπὸ Ἰανουαρίου τοῦ ἔτους 31 μέχρι Σεπτεμβρίου τοῦ 32, καὶ ὡς κέντρον ἐνεργείας ἔχον τὴν Γαλιλαίαν, καὶ μάλιστα τὴν πόλιν Καπερναοὺμ παρὰ τὴν λίμνην τῆς Γιβεριάδος ἢ Γεννησαρέτ. Ἀφικθὲς ἐνταῦθα τὸ μὲν πρῶτον διέτριψε περὶ τοὺς τρεῖς μῆνας, ἔπειτα δὲ μεταβὰς ἐκ δευτέρου εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα, ἐπανῆλθεν ἀμέσως εἰς Γαλιλαίαν, καὶ ἀναλκῶν τὴν πρὸς καιρὸν διακοπείσαν ἐργασίαν διέτρεχε τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας ἐν τε τῇ Γαλιλαίᾳ καὶ ἐν τοῖς ὁμόροις διαμερίσματι Φοινίκης, Καισαρείας τῆς Φιλίππου καὶ Δεκαπόλεως, διδάσκων πανταχοῦ καὶ ἁγαθοεργῶν ἐπὶ 17 ὅλους μῆνας μέχρι φθινοπώρου τοῦ ἔτους 32, ὅτε μεταβαίνων ἐκ τρίτου εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν ἐορτὴν τῆς σκηνοπηγίας, ἀφῆκε διὰ παντός τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἀφ' οὗ διὰ τῶν ὁρίων Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας κατῆλθεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰορδάνου, ἔλαβε τὴν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἄγουσαν, καὶ διὰ Ἱεριχοῦ

καὶ Βηθανίας ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀγίαν Πόλιν περὶ τὸ μέσον τῆς ἑορτῆς τῆς Σκηνοπηγίας. Τούντεῦθεν ἄρχεται τὸ τρίτον στάδιον τῆς δημοσίας ἐνεργείας τοῦ Κυρίου, περιλαμβάνον ἐξάμνηρον χρονικὸν διάστημα, ἀπὸ Ὀκτωβρίου μέχρι Μαρτίου τοῦ ἔτους 33, καὶ ὡς κύριον τόπον ἐνεργείας ἔχον τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἐνταῦθα διέτριψε πρῶτον περὶ τοὺς τρεῖς μῆνας, διδάσκων καὶ ἀγαθοεργῶν· ἔπειτα ὁμῶς, φεύγων τὰς ἐπιβουλὰς τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμματέων, ἀφῆκε πάλιν τὴν Ἰουδαίαν καὶ διέβη εἰς Βηθαβαράν πέραν τοῦ Ἰορδάνου. Ἡ ἐν Περαιᾷ διατριβὴ διήρκεσε περὶ τοὺς δύο μῆνας, μεθ' ὃ πληροφορηθεὶς περὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ φίλου αὐτοῦ Λαζάρου ἐν Βηθανίᾳ, ἐπανέκαμψε τὸ ὕστατον εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ μεταβὰς εἰς Βηθανίαν ἀνέστησε τὸν Λάζαρον ἐκ τοῦ μνημείου. Μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο ἔκρινε μὲν καλὸν νὰ ἀναχωρήσῃ ἐπὶ τινὰς ἡμέρας εἰς μέρος ἀπόκεντρον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξ ἡμέρας πρὸ τοῦ Πάσχα ἦλθε πάλιν εἰς Βηθανίαν, καὶ ἐκεῖθεν εἰσελθὼν τῇ ὑστεραίᾳ ἐν θριάμβῳ εἰς Ἱερουσαλήμ, διῆλθε τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἡμέρας ἐν τῇ Ἀγίᾳ Πόλει, τὰς μὲν ἡμέρας διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, τὰς δὲ νύκτας διερχόμενος συνήθως ἔξω τῆς πόλεως.

11. Τὰ μέσα καὶ ὁ τρόπος τῆς δημοσίας ἐνεργείας τοῦ Κυρίου.

Ὡς πρῶτα καὶ συνήθη μέσα πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς εἶχεν ὁ Κύριος τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ θαύματα. Καὶ ἡ μὲν διδασκαλία αὐτοῦ, ὑπόθεσιν ἔχουσα τὴν πνευματικὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, εὐηγγελίζετο τὴν παροῦσαν αὐτῆς ἀρχὴν καὶ σύστασιν, προέλεγε τὴν μέλλουσαν αὐτῆς αὐξήσιν καὶ ἀνάπτυξιν, καὶ ἐξέθετε τὰς θεμελιώδεις αὐτῆς δογματικὰς καὶ ἠθικὰς ἀληθείας. Τὰ δὲ θαύματα αὐτοῦ, μακρὰν πάσης ματαίας ἐπιδείξεως, καὶ πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων συνιστάμενα εἰς θεραπείαν διαφόρων σω-

ματικῶν ἢ ψυχικῶν νοσημάτων, ἦσαν ἀγαθοεργίαι, ἀπορρέουσαι ἐκ συμπαθείας πρὸς τοὺς πάσχοντας καὶ ταλαιπωρουμένους, ἐχρησίμευον δὲ ὡς προεξεικόνισις τῆς πνευματικῆς ἀπαλλαγῆς τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ Διαβόλου καὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ ὡς σύμβολον τῆς θεραπείας καὶ ἐξεγέρσεως τῶν ἠθικῶς νοσοῦντων καὶ νενεκρωμένων, οἵτινες πολὺ περισσότερον ἐκίνουν τὸν οἶκτον καὶ τὴν συμπάθειαν αὐτοῦ, καὶ ἦσαν ἀσυγκρίτως πολυαριθμότεροι ἢ οἱ σωματικῶς πάσχοντες καὶ τεταλαιπωρημένοι. Διὰ τοῦτο δὲν ἠρκέσθη εἰς τὸ νὰ διδάσκη αὐτὸς μόνος καὶ νὰ ἀγαθοποιῇ θεραπείων τοὺς πάσχοντας, ἀλλ' ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς ἐφρόντισε νὰ συναγάγῃ περὶ ἑαυτὸν μαθητὰς καὶ ἀκολούθους, καὶ ἐξ αὐτῶν νὰ μορφώσῃ ἀποστόλους καὶ κήρυκας τοῦ εὐαγγελίου, ὅπως βοηθήσωσι μὲν αὐτὸν ἐν τῷ παρόντι, συνεχίσωσι δὲ τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐν τῷ μέλλοντι. Συνοδευόμενος ὑπὸ τούτων περιήρχετο τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας, διδάσκων πανταχοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ κηρύττων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσιν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ, μήτε ἐξ ἀντενεργειῶν καὶ συκοφαντιῶν τῶν ἐχθρῶν ἀποθαρρυνόμενος, μήτε ἐξ ἀγνωμοσύνης τῶν εὐεργετουμένων ἀπογοητευόμενος, ἀλλ' ἀνενδότης ἐνασχολούμενος εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς, ἀψηφῶν τοὺς καμᾶτους τῆς ὁδοιπορίας καὶ τὰς ἐπηρείας τοῦ καιροῦ, ἐργαζόμενος πολλάκις ἀπὸ πρωῒας μέχρις ἡλίου δυσμῶν, ἐνίοτε δὲ λησμονῶν καὶ αὐτὴν τὴν ἀναγκαίαν τροφήν. Μολονότι δὲ κατεγίνετο μετὰ τῆς αὐτῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ καὶ οὐδεμίαν εὐκαιρίαν παρέλειπεν ὑπὸ ἀμελείας, ὁμῶς οὐδέποτε προέτρεχε τῶν πραγμάτων ὑπὸ ἀνυπομονησίας, οὐδέ ἀπερροφᾶτο ὀλοσχερῶς ὑπὸ τῶν ἐνασχολήσεων τοῦ δημοσίου αὐτοῦ βίου, ἀλλ' ἀπέσπασεν αὐτὸν πολλάκις ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰς ἐρήμους τόπους ἀπομακρυνόμενος ἀφιεροῦτο κατ' ἰδίαν εἰς τὴν προσευχήν. Καὶ διακρίσιν μὲν οὐδεμίαν ἐποιεῖτο μετὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐζήτει τὴν σωτηρίαν πάντων Ἰουδαίων τε καὶ Ἑθνικῶν· πλὴν δὲν ἔκρινε καλὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ τὰ πάντα

§ 11—Ματ. 9, 35—38. 11, 17—20. 14, 23. 19, 13—15. Μαρ. 1, 32—35. 3, 20. 6, 31. 46. 10, 13. Λουκ. 18, 15—17.

διὰ μιᾶς, ἀλλ' ἤρξατο πρῶτον ἀπὸ τῶν ὁμοειθῶν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι, πρὸς οὓς ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν καὶ σχέσιν, ἦσαν διάφοροι κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν καὶ ἠθικότητα, καὶ εἶχον διαφόρους θέσεις καὶ ἀξιώσεις, διὰ τοῦτο δὲν ἐφέρετο πρὸς πάντας ἐξίσου, ἀλλὰ πρὸς μὲν τοὺς διδασκάλους καὶ ἡγέτας τοῦ λαοῦ, Γραμματεῖς, Φαρισαίους καὶ Σαδδουκαίους, ἐφέρετο αὐστηρῶς, ἐλέγχων τὴν ὑποκρισίαν καὶ τὰς ματαίας αὐτῶν ἀξιώσεις, πρὸς δὲ τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀμορφώτους ἐδείκνυε πολλὴν συγκατάθεσιν, ἀνεχόμενος τὰς ἐλλείψεις καὶ ἀδυναμίας αὐτῶν μετὰ προχόρητος καὶ ἐπιεικειᾶς, ἐκπληρῶν οὕτω τὸ ὑπὸ τοῦ προφήτου λεχθέν· «ἰδοὺ ὁ παῖς μου, ὃν ἠρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου, ὃν ἠυδόκησεν ἡ ψυχὴ μου... οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάζει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ· κλάμουν συντετριμμένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον (θρυσάριον καπνίζουσαν, δηλ. σχεδὸν ἐσβεσμένην) οὐ σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νίκην τὴν κρίσιν» (Ματ. 12). Ἰδιάζουσιν στοργὴν εἶχε καὶ εἰς τὰ παῖδιά, καὶ τὴν παιδικὴν ἀθρότητα καὶ ἀφέλειαν ἐθεώρει ὡς τὰ μάλιστα κατὰλληλον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· «ἄφετε, ἔλεγε, τὰ παῖδιά ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ» (Ματ. 10).

§ 12. Οἱ πρῶτοι μαθηταὶ τοῦ Κυρίου.

Μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἐγίνοντο πάντες ὅσοι, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἐπίστευον εἰς τὴν θεῖαν αὐτοῦ ἀποστολὴν καὶ ἀνωμολόγουν αὐτόν ὡς τὸν προσδοκώμενον Χριστόν, πειθόμενοι περὶ τούτου εἴτε ἐκ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ τούτου τοῦ Κυρίου, εἴτε ἐκ τῆς περὶ αὐτοῦ γνώμης καὶ μαρτυρίας ἄλλων. Ὡς πρῶτοι αὐτοῦ μαθηταὶ ἀνιέρονται οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ἰωνᾶ Σίμων καὶ Ἀνδρέας, οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, ὁ Φίλιππος ἐκ τῆς πόλεως Βηθσαῖδᾶ, καὶ ὁ Ναθαναὴλ ἡ Βαρθολομαῖος ἐκ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας. Τινὲς τούτων ἦσαν μαθηταὶ Ἰωάννου

§ 12 = Ἰω. 1, 35—52.

τοῦ Βαπτιστοῦ, εὐρίσκοντο δὲ ἐν Βηθαβαρᾷ παρὰ τῷ διδασκάλῳ αὐτῶν καθ' ὃν χρόνον εὐρίσκετο ἐκεῖ καὶ ὁ Κύριος ἐν ἀρχῇ τοῦ δημοσίου αὐτοῦ βίου. Καὶ πρῶτοι προσῆλθον ὁ Ἀνδρέας καὶ ὁ Ἰωάννης, ἀκούσαντες τὸν διδάσκαλον αὐτῶν μαρτυροῦντα περὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ λέγοντα· «ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου». Ἀφοῦ δὲ αὐθορμήτως προσελθόντες ἐπίστευσαν αὐτοί, προσήγαγον ἔπειτα καὶ ἄλλους, προκατηχήσαντες αὐτοὺς πρότερον, καὶ δὴ πρῶτον ὁ Ἀνδρέας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Σίμωνα, τὸν ἐπικληθέντα Πέτρον, λέγων· «εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν». Καθ' ὅμοιον τρόπον φαίνεται ὅτι εἶχε προκατηχηθῇ καὶ ὁ Φίλιππος, συμπολίτης ὢν τοῦ Ἀνδρέου καὶ τοῦ Σίμωνος Πέτρου, καὶ ὅτε τὴν ἐπαύριον προσεκληθῇ ὑπὸ τοῦ Κυρίου νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτῷ, ὅχι μόνον αὐτὸς προσῆλθε προθύμως, ἀλλὰ προσήγαγε καὶ τὸν Ναθαναὴλ λέγων· «ὃν ἔγραψε Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται, εὐρήκαμεν Ἰησοῦν υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ». Καίτοι δὲ ὁ Ναθαναὴλ ἐδυσκολεύετο κατ' ἀρχὰς νὰ πιστεύσῃ ὅτι «ἐκ Ναζαρέτ δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι», ὅμως ἐλθὼν καὶ ἰδὼν τὸν Κύριον ἐπίστευσε λέγων· «ῥάββι, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ» (Ἰω. 1).

§ 13. Τὰ πρῶτα ἔργα τοῦ Κυρίου.

Ὡς πρῶτα ἀξιοσημείωτα ἔργα τοῦ Κυρίου μνημονεύονται δύο τινά, ἡ μεταβολὴ τοῦ ὕδατος εἰς οἶνον κατὰ τινὰ γάμον ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐκδίωξις τῶν ἐν αὐτῷ ἐμπορευομένων. Καὶ ἐκείνην μὲν, ὡς πρώτην ἐκδήλωσιν τῆς θείας αὐτοῦ δόξης καὶ μεγαλειότητος, ἐτέλεσεν εὐθὺς ὡς ἐπανῆλθεν ἐκ Βηθαβαρᾶς εἰς Γαλιλαίαν, προσκληθεὶς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον φιλικῆς τινος οἰκογενείας ἐν τῇ κώμῃ Κανᾶ εἰς ὀλιγώρον ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Ναζαρέτ. Εἰδοποιηθεὶς ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ὅτι ἐξέλιπεν ἡ προμήθεια τοῦ οἴνου, διέταξε τοὺς ὑπηρέτας νὰ γεμίσωσι τὰς ὑδρίας ὕδατος, καὶ ἀντλήσαντες ἐξ αὐτῶν

§ 13. Ἰω. 2, 1—22. Ματ. 21, 12—14. Μαρ. 11, 15—18.

νά φέρωσιν εἰς τὸν ἀρχιτρίκλινον τὸν ἐπιστατοῦντα τοῦ συμποσίου. Τὸ ὕδωρ εἶχε μεταβληθῇ εἰς τοιοῦτον ἐκλεκτὸν οἶνον, ὥστε ὁ ἀρχιτρίκλινος, ἄγνων τὴν προέλευσιν αὐτοῦ, προσεκάλεσε τὸν νυμφίον καὶ λέγει αὐτῷ «πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω· σὺ δὲ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι». Ἡ δὲ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐκδίωξις τῶν ἐμπορευομένων ἐγένετο ὅτε τὸ πρῶτον ἀνέβη εἰς Ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα. Εὐρὼν ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τοὺς πωλοῦντας πρόβατα καὶ βόας καὶ περιστερὰς, ὡς καὶ τοὺς ἀργυραμοιβοὺς μετὰ τῶν τραπεζῶν καὶ νομισμάτων αὐτῶν, καὶ μὴ ἀνεχόμενος νὰ μεταβάλληται ὁ ἱερός τόπος εἰς ἀγορὰν καὶ εἰς σπήλαιον ληστῶν, κατεσκεύασε προχείρως μάστιγα ἐκ σχοινίων καὶ ἐξεδίωξεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοὺς πωλητὰς μετὰ τῶν βοῶν καὶ προβάτων αὐτῶν, ἀνέτρεψε τὰς τραπέζας τῶν ἀργυραμοιβῶν, καὶ πρὸς τοὺς πωλοῦντας τὰς περιστερὰς εἶπεν· «ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν, καὶ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου οἶκον ἐμπορίου» (Ἰωβ 2). Τὴν πρᾶξιν ταύτην ἐπανέλαβε καὶ ἄλλοτε παρὰ πᾶσαν τὴν ὀργὴν καὶ ἔχθραν τῶν ἐνδιαφερομένων, θέλων νὰ διδάξῃ ὅτι ἡ θεία λατρεία δὲν εἶναι ἐπιχειρήσεις κερδοσκοπικῆ καὶ πρόφασις ἀργυρολογίας, ἀλλ' ἐκπλήρωσις καθήκοντος ἱερωτάτου πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα.

§ 14. Αἱ πρῶται διδασκαλαὶ τοῦ Κυρίου.

Αἱ πρῶται διδασκαλαὶ τοῦ Κυρίου ἐμπεριέχονται εἰς δύο συνδιαλέξεις αὐτοῦ μετὰ τοῦ Νικοδήμου καὶ τῆς Σαμαρείτιδος. Καὶ ὁ μὲν Νικόδημος ἦτο ἐκ τῶν ἐπισήμων Φαρισαίων καὶ μέλος τοῦ μεγάλου συνεδρίου τῆς Ἱερουσαλὴμ. Ἰδὼν δὲ τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ διατριβὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἦλθε πρὸς αὐτὸν ἐν καιρῷ νυκτός· ὅπως ἀκούσῃ κατ'ἰδίαν τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, καὶ συνδιαλεχθεὶς μετ' αὐτοῦ ἐγένετο μὲν μαθητῆς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν κρυπτῷ, μὴ τολμῶν νὰ παρουσιασθῇ ὡς τοιοῦτος ἐν τῷ φανερῷ διὰ τὸν φό-

βον τῶν συναδέλφων αὐτοῦ. Ἡ δὲ συνδιάλεξις μετὰ τῆς Σαμαρείτιδος ἐγένετο καθ' ὃν χρόνον μετέβαινεν ὁ Κύριος ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν, διερχόμενος διὰ τῆς Σαμαρείας. Φθάσας περὶ μεσημβρίαν εἰς τὰ περίχωρα τῆς πόλεως Συχάρ πλησίον τῆς Συχέμ, τοὺς μὲν μαθητὰς ἀπέστειλεν εἰς τὴν πόλιν πρὸς ἀγορὰν τροφῶν, αὐτὸς δὲ κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὁδοπορίας ἐκάθητο πλησίον φρέατός τινος ἀποδιδομένου ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων εἰς τὸν πατριάρχην Ἰακώβ, ὅτε αἰφνης ἦλθε γυνή τις ἐκ τῆς πόλεως, ὅπως ἀντλήσῃ ὕδωρ. Μολονότι διὰ τὴν ἐκπαλαὶ μετὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν ὑφισταμένην ἀντιπάθειαν ἀπέφευγον οἱ Ἰουδαῖοι πᾶσαν σχέσιν καὶ ἐπαφὴν πρὸς τοὺς Σαμαρείτας, ὅμως ὁ Κύριος, ὢν ἀπηλλαγμένος τῶν τοιούτων προλήψεων, ἐζήτησε παρὰ τῆς γυναικὸς ὕδωρ, καὶ οὕτως ἤρχισε συνδιάλεξις διδακτικωτάτη, ἐκ τῆς ὁποίας ἐννοήσασθαι ἡ Σαμαρεῖτις ὅτι ὁ λαλῶν μετ' αὐτῆς καὶ τὸν παρελθόντα αὐτῆς βίον ἀποκαλύψας εἶναι προφήτης καὶ ὁ προσδοκώμενος Μεσσίας, ἀφῆκε τὴν ὕδριάν αὐτῆς καὶ σπεύσασα ἀπήγγειλεν εἰς τὴν πόλιν ὅσα εἶδε καὶ ἤκουσε λέγουσα· «δεῦτε ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα ἃ ἐποίησα· μήτοι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός» (Ἰω. 4). Καὶ πολλοὶ ἐξελθόντες ἐκ τῆς πόλεως ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ παρακαλοῦντες ἐπέτυχον νὰ μείνῃ παρ' αὐτοῖς δύο ἡμέρας, ἐπίστευσαν δὲ ἱκανοί, ἐξ ἰδίας αὐτοψίας πεισθέντες περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων τῆς γυναικὸς. Αἱ ἐν ταῖς συνδιαλέξεσι ταύταις ἐμπεριεχόμεναι διδασκαλαὶ οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν εἰμὴ πλατυτέρα ἀνάπτυξις τῶν συντόμων ἐκείνων λόγων, διὰ τῶν ὁποίων ἤρξατο νὰ προσκαλῇ τοὺς ἀνθρώπους εἰς μετάνοιαν καὶ πίστιν λέγων, «πεπλήρωται ὁ καιρὸς καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ», δύνανται δὲ νὰ συμπληρωθῶσιν εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα· 1) ὅτι ἐπέστη ὁ καιρὸς νὰ συστηθῇ ἡ πνευματικὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, σκοπὸν ἔχουσα τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθινῇ εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ, ὡς πρέπει νὰ λατρεύηται ἡ ὑψίστη πνευματικὴ Οὐσία ὑπὸ ἄντος λογικοῦ, ὡς εἶναι ὁ ἄνθρωπος· ἀρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταί

προσκυνήσουσι τῷ Πατρὶ ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ Πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν» (Ίω. 4).—2) ὅτι ὁ ἰδρυτὴς τῆς βασιλείας ταύτης εἶναι αὐτός ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐκ τῆς πολλῆς αὐτοῦ φιλάνθρωπίας ἀποσταλεὶς εἰς τὸν κόσμον πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· «οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεός τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον (Ίω. 3).—καὶ 3) ὅτι μόνον ἐκεῖνοι εἰσέρχονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀξιοῦνται τῆς αἰωνίου ζωῆς, ὅσοι μετὰ πίστεως καὶ μετανοίας προσερχόμενοι ἐγκαταλείπουν τὴν παλαιὰν ὁδὸν τῆς ἀσεβείας καὶ ἀνομίας, καὶ διὰ τοῦ Θεοῦ βεβαίως καὶ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος γίνονται νέοι ἄνθρωποι· «ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Ίω. 3).

§ 15. Ἡ ἐπὶ τοῦ ὅρους διδαχὴ τοῦ Κυρίου.

Διδαχὴ τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ ὅρους καλεῖται ἡ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου (κεφ. 5—7) εὐρισκόμενη συλλογὴ τῶν διδασκαλιῶν ἐκείνων, αἵτινες ἐλέχθησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου κατὰ τὸ δεύτερον στάδιον τῆς δημοσίας αὐτοῦ ἐνεργείας ἐπὶ τινος ὅρους ἐν Γαλιλαίᾳ ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ πολυαρίθμου λαοῦ, ἀποτελοῦσι δὲ τὴν νομοθεσίαν τῆς Κ. Διαθήκης, ὡς αἱ ἐπὶ τοῦ ὅρους Σινᾶ διὰ Μωϋσέως δοθεῖσαι ἐντολαὶ καὶ διατάξεις ἀπετέλουν τὴν νομοθεσίαν τῆς Π. Διαθήκης. Καθὼς δὲ πρῶτον καὶ κύριον μέρος τῆς μωσαϊκῆς νομοθεσίας ἦτο ὁ Δεκάλογος, τοιοῦτοτρόπως πρῶτον καὶ σπουδαιότατον μέρος τῆς ἐπὶ τοῦ ὅρους διδαχῆς εἶναι οἱ λεγόμενοι Μακαρισμοί, διὰ τῶν ὁποίων προσκαλεῖ ὁ Κύριος τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, μακαρίζων τοὺς ἀξίους νὰ εἰσελθῶσιν εἰς αὐτήν καὶ ὑποδεικνύων ὁποῖοι

τινες πρέπει νὰ ᾔναι οἱ προσερχόμενοι, καὶ τίνα πνευματικὰ ἀγαθὰ εὐρίσκουσιν ἐν αὐτῇ ἀφοῦ προσέλθωσιν· «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι (οἱ μὴ αὐτάρεσκοι ἀλλὰ συναισθανόμενοι τὴν ἐαυτῶν ἠθικὴν ταλαιπωρίαν), ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.—Μακάριοι οἱ πενθοῦντες (οἱ θλιβόμενοι ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν ἠθικῇ ταλαιπωρίᾳ), ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται.—Μακάριοι οἱ πρκεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν (δηλ. τὴν ἐπηγγελμένην εἰς τοὺς δικαίους, τὴν ἐν οὐρανοῖς κατοικίαν αὐτῶν).—Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.—Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.—Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται.—Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται.—Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.—Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἰπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ· χαίrete καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν».

Σπουδαῖον ἐπίσης εἶναι καὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἐν ᾧ συμπληροῖ ὁ Κύριος καὶ τελειοποιεῖ τὴν νομοθεσίαν τῆς Π. Διαθήκης, προδιαγράφων εἰς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς καθήκοντα ὑψηλότερα καὶ τελειότερα, σύμφωνα πρὸς τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν ἀποστολὴν ἐν τῷ κόσμῳ, πρὸς τὸν πνευματικὸν χαρακτῆρα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, καὶ πρὸς τὴν ὑπεροχὴν τῆς Κ. Διαθήκης ὑπὲρ τὴν Παλαιάν· «Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· οὐ φονεύσεις· ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἐστὶ τῇ κρίσει. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκὴ ἔνοχος ἐστὶ τῇ κρίσει.—Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· οὐκ ἐπιорκήσεις... Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑπαπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱερουσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως· μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὐ οὐ·

τὸ δὲ περισπὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.—Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ, ἀλλ' ὅς-τις σὲ ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγὸνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· καὶ ὅστις σὲ ἀγγαρεύσει μίλιον ἓν, ὑπαγε μετ' αὐτοῦ δύο· τῷ αἰτοῦντί σὲ δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἄποστραφῆς.—Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη· ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.—Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν».

Καθὼς δὲ ἔχουσιν οἱ Χριστιανοὶ καθήκοντα ὑψηλότερα καὶ δυσχερέστερα τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν καθηκόντων αὐτῶν ὀφείλουσι νὰ διαφέρωσιν ἐκείνων, ἀποφεύγοντες πᾶσαν ἐπίδειξιν καὶ ἀνθρωπαρέσκειαν, καὶ πράττοντες τὸ ἀγαθὸν ἐκ καθαρῆς καρδίας καὶ ἀδόλου δικαιοσύνης· «Προσεύχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μὴ γέ, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν οὐρανοῖς. Ὅταν οὖν ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ρύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχρυσί τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιῶντος ἐλεημοσύνην μὴ γνῶτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ὅπως ἡ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ Πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ». Τὰ αὐτὰ διατάσσει περὶ προσευχῆς καὶ νηστείας, ὅχι ἀπαγορεύων ἀπολύτως πᾶσαν δημοσιότητα καὶ ἐξωτερικὴν ἐκδήλωσιν τῶν ἀγαθῶν καὶ εὐσεβῶν πράξεων, ἀλλὰ διδάσκων

ἀπλῶς ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ διάθεσις πρέπει νὰ ζητῇ τὴν μυστικότητα καὶ νὰ ἀποφεύγῃ πᾶσαν δημοσίευσιν, χάριν ἐπιδείξεως καὶ ἀνθρωπαρεσκείας γινομένην. Ὡσαύτως δὲ ὁμιλῶν περὶ προσευχῆς ἀπηγόρευσε πᾶσαν πολυλογίαν, καὶ παρέδωκεν ὡς τύπον προσευχῆς τὴν ἐξ αὐτοῦ ὀνομασθεῖσαν κυριακὴν Προσευχὴν, τὸ σύντομον *Πάτερ ἡμῶν*, ὅχι βεβαίως περιορίζων πᾶσαν προσευχὴν εἰς τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις, ἀλλὰ διδάσκων, τί πρέπει οἱ Χριστιανοὶ προσευχόμενοι νὰ ζητῶσι παρὰ τοῦ οὐρανοῦ Πατρός, καὶ ὅτι τὴν οὐσίαν τῆς προσευχῆς δὲν ἀποτελεῖ τὸ πλῆθος τῶν λέξεων, ἀλλ' ἡ θερμὴ διάθεσις, ἀνευ τῆς ὁποίας οὔτε μακροσκελὴς οὔτε ὀλιγόστιχος προσευχὴ ἔχει τινὰ σημασίαν καὶ ἀξίαν· «Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε ὥσπερ οἱ Ἑθνικοί· δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται· οἶδε γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὃν χρεῖαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν». Οὐχ ἥττον ἀξιόλογον εἶναι καὶ τὸ τρίτον μέρος, ἐν ᾧ ἐξετάζει ὁ Κύριος τὴν σχέσιν τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν πρὸς τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ προτρέπει τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς νὰ προτιμῶσι τὰ μόνιμα καὶ ἀναφαίρετα πνευματικὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τῶν προσκαιρῶν καὶ ἀβεβαίων υλικῶν ἀγαθῶν τοῦ πλούτου, τῆς τρυφῆς καὶ τῆς πολυτελείας, τῶν ὁποίων αἱ ὑπέρμετροι φροντίδες ἔχουσι τὴν ιδιότητα νὰ ἀπορροφῶσι πᾶσαν τὴν προσοχὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐπισκοτίζουσαι τὴν διάνοιαν αὐτοῦ νὰ ὑποδουλῶσι τὸ φρόνημα καὶ τὴν θέλησιν αὐτοῦ· «Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σῆς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδέ κλέπτουσιν· ὅπου γὰρ ἐστὶν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἐστὶ καὶ ἡ καρδιά ὑμῶν.—Οὐδεὶς δύναται δυοὶ κυρίους δουλεύειν ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ τοῦ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ Μαρμυρῶν» (Ματ. 6).

§ 16. Αἱ διὰ παραβολῶν διδασκαλαὶ τοῦ Κυρίου.

Πλὴν τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους διδαχῆς περιῆλθον εἰς ἡμᾶς καὶ ἄλλαι διδασκαλαὶ τοῦ Κυρίου ἐκ τοῦ δευτέρου σταδίου τῆς δημοσίας αὐτοῦ ἐνεργείας, λεχθεῖσα δι' εἰκόνων καὶ παραβολῶν, τὰς ὁποίας συχνὰ μετεχειρίζετο ὁ Κύριος διδάσκων καὶ τοὺς ἄλλους μὲν, μάλιστα δὲ τὸν ἀπλοῦν λαόν, ὃν τρόπον καὶ ἡμεῖς διδάσκοντες τὰ παιδία μεταχειριζόμεθα εἰκόνας καὶ ἀντίτυπα τῶν πραγμάτων, ἵνα ἐντυπώσωμεν τὰ διδασκόμενα εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν. Ἐχουσι μάλιστα αἱ παραβολαὶ τοῦτο τὸ πλεονέκτημα, ὅτι ὅχι μόνον ἐκφράζουσι τὰ λεγόμενα ζωηρῶς καὶ ἐγγχεύουσιν αὐτὰ εἰς τὴν μνήμην, ἀλλὰ καὶ διεγείρουσι τὴν προσοχὴν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀκροατῶν παρακινουσιν αὐτοὺς εἰς σκέψεις περὶ τῶν ἀκουσθέντων. Ἐχομεν δὲ ἐκ τῆς περιόδου ταύτης δύο εἶδη παραβολῶν, παραβολὰς ἱστορικὰς ἢ προφητικὰς, διὰ τῶν ὁποίων ἐξεικονίζεται ἡ σύστασις καὶ ἀνάπτυξις τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ παραβολὰς ἠθικὰς, διὰ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται τὰ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον καθήκοντα ἡμῶν. Αἱ ἱστορικαὶ παραβολαί, ἀπαντῶσαι σποράδην παρὰ τοῖς Εὐαγγελισταῖς Μάρκῳ καὶ Λουκᾷ, εὐρίσκονται συνηνωμέναι ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰς τὸ 13ον κεφάλαιον παρὰ Ματθαίῳ, καὶ εἶναι αἱ τοῦ σπορέως ἢ γεωργοῦ, τῶν ζιζανίων, τοῦ κόκκου σινάπεως καὶ τῆς ζύμης, τοῦ θησαυροῦ καὶ τοῦ μαργαρίτου, καὶ τῆς σαγήνης. Αἱ δὲ ἠθικαὶ παραβολαί, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπαντῶσαι παρὰ τῷ Λουκᾷ, εἶναι αἱ τοῦ ἐλεήμονος Σαμαρείτου, τοῦ ἀσπλάγχχνου δούλου, τοῦ πλεονέκτου πλουσίου (Λουκ. 12), τοῦ ἀπολεσθέντος προβάτου καὶ τῆς ἀπολεσθείσης δραχμῆς, τοῦ ἀσώτου υἱοῦ, τοῦ ἀδίκου οἰκονόμου (Λουκ. 16), τοῦ ἀσπλάγχχνου πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου, τοῦ ἀδίκου κριτοῦ, τοῦ τελώρου καὶ τοῦ Φαρισαίου (Λουκ. 18). Ἐκ τῶν διαφόρων τούτων παραβολῶν τὰ μάλιστα ἀξιοσημεῖωτοι εἶναι αἱ ἐξῆς.

§ 16=Ματ. 13, 1—52. 18, 21—35. Λουκ. 10, 25—37. 12, 15—21. 15, 1—32. 16, 1—31. 18, 1—14.

1) Ἡ τοῦ σπορέως ἢ γεωργοῦ, ἐξεικονίζουσα πρῶτον μὲν τὸ ἔργον αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ἔπειτα δὲ πάντων τῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, ὅσοι, ἐργαζόμενοι πρὸς ἱδρυσιν, στερέωσιν καὶ ἐξάπλωσιν τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας ἐπὶ τῆς γῆς, σπείρουσιν ἡσύχως καὶ ἀθορύβως ὡς γεωργοὶ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Καίτοι δὲ τὸ κήρυγμα αὐτῶν δὲν ἐπιστέφεται πάντοτε καὶ πανταχοῦ ὑπὸ ἐπιτυχίας διὰ τὰς διαφοροὺς διαθέσεις, κλίσεις καὶ φροντίδας τῶν ἀνθρώπων, ὅμως εὐρίσκει καὶ ψυχὰς ἐπιδεκτικὰς καὶ καρποφορεῖ ἀφθόνως (Ματ. 13, 1—23).

2) Αἱ τοῦ κόκκου σινάπεως καὶ τῆς ζύμης, προλέγουσαι ὅτι ἡ Ἐκκλησία θὰ ἔχῃ μὲν μικρὰν καὶ ἀσήμαντον ἀρχήν, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ θὰ αὐξηθῇ καὶ θὰ ἐξαπλωθῇ ἐπὶ τῆς γῆς, ὃν τρόπον ὁ ἐλάχιστος κόκκος τοῦ σινάπεως αὐξάνει καὶ γίνεται δένδρον, καὶ ὅτι ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνυπάρχουσα θεία δύναμις τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας κατὰ μικρὸν θὰ μεταμορφώσῃ ἠθικῶς τὴν ἀνθρωπότητα, ὅπως ἡ μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοί (Ματ. 13, 31—33).

3) Ἡ τῆς σαγήνης, προλέγουσα ὅτι ἡ Ἐκκλησία θὰ κατορθώσῃ μὲν νὰ προσελκύσῃ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς πολλοὺς ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ πάντες οἱ προσελκυσθέντες καὶ ἐξωτερικῶς ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν δὲν θὰ εὐρεθῶσιν ἄξιοι τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως (Ματ. 13, 47—50).

4) Ἡ τοῦ ἐλεήμονος Σαμαρείτου, διδάσκουσα ὅτι πλησίον ἡμῶν καὶ ἄξιοι τῆς ἡμετέρας συμπαθείας καὶ συνδρομῆς εἶναι πᾶς ἐνδεὴς καὶ πάσχων ἀδιακρίτως φυλῆς, ἔθνους καὶ θρησκείας (Λουκ. 10, 25—37).

5) Ἡ τοῦ ἀσπλάγχχνου δούλου, διδάσκουσα ὅτι οἱ Χριστιανοὶ πρέπει νὰ ἦναι πάντοτε πρόθυμοι νὰ συγχωρῶσι τὰ εἰς ἑαυτοὺς πταίσματα τοῦ πλησίον, ἐνθυμούμενοι ὅτι καὶ ὁ Θεὸς συνεχώρησεν εἰς αὐτοὺς μυριάκις πλείονα καὶ βρύτερα ἁμαρτήματα. Ἐάν ὅμως αὐτοὶ φανῶσιν ἀδυσώπητοι εἰς τὰ σφάλματα τοῦ πλησίον, τότε καὶ ὁ Θεὸς θὰ φανῇ ἀδυσώπητος εἰς αὐτοὺς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. (Ματ. 18, 21—35).

6) Αἱ τοῦ ἀπολεσθέντος προβάτου καὶ τῆς ἀπολεσθείσης

δραχμῆς, διδάσκουσαι ὅτι οἱ ἐν τῇ εὐθείᾳ ὁδῷ εὐρισκόμενοι δὲν πρέπει ἀγερώχως καὶ αὐταρέσκως νὰ περιφρονῶσι τοὺς ἀποπλανηθέντας αὐτῶν ἀδελφούς, ἀλλ' ἐπεικῶς κρίνοντες τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν νὰ ἐπιζητῶσι τὴν ἐπιστροφὴν καὶ διάσωσιν αὐτῶν, ἐπιτελοῦντες οὕτως ἔργον τὰ μέγιστα θεάρεστον (Λουκ. 15, 1—10).

7) Ἡ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ, διδάσκουσα ὅτι ὅπως ὁ Θεὸς μετὰ πατρικῆς στοργῆς καὶ χαρᾶς ὑποδέχεται τὰ ἀποπλανηθέντα αὐτοῦ τέκνα καὶ ἔχει αὐτὰ ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τοὺς δικαίους, ὅταν μετανοῶσιν εἰλικρινῶς καὶ ἐπιστρέψωσι πρὸς αὐτόν, τοιουτοτρόπως καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ χαίρωμεν φιλαδέλφως ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ καὶ διασώσει αὐτῶν (Λουκ. 15, 11—32).

8) Ἡ τοῦ ἀσπλάγχχνου πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου, διδάσκουσα ὅτι οἱ ἐν τῷ παρόντι βίῳ πάσχοντες καὶ τλαιπωρούμενοι ὄχι μόνον δὲν θὰ περιφρονῶνται ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ, ἀλλ' ἐὰν ἀγογγύστως ὑπέμειναν τὴν σκληρὰν αὐτῶν τύχην ἐνταῦθα, θὰ εὕρωσιν ἐκεῖ τὴν δικαίαν ἀντιμισθίαν καὶ ἀνάπαυσιν διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ ὑπομονὴν αὐτῶν· τούνχεντίον δὲ οἱ πλούσιοι, ἐὰν δὲν μετεχειρίσθησαν τὸν πλοῦτον αὐτῶν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πασχόντων, ἀλλὰ μόνον ἐσπατάλῳ πρὸς ἰδίᾳς ἀπολαύσεις καὶ τρυφάς, ὄχι μόνον δὲν θὰ ἔχωσιν ἐκεῖ διακρίσεις, ὁποῖας εὐρίσκουσιν ἐνταῦθα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ θὰ τιμωρηθῶσιν αὐστηρῶς καὶ αἰωνίως διὰ τὴν πρὸς τοὺς πάσχοντας ἀδιαφορίαν αὐτῶν (Λουκ. 16, 19—31).

§ 17. Τὰ διάφορα θαύματα τοῦ Κυρίου.

Ὅπως πολλὰ διδασκαλίας τοῦ Κυρίου περιῆλλον εἰς ἡμᾶς ἐκ τοῦ δευτέρου σταδίου τῆς δημοσίας αὐτοῦ ἐνεργείας, οὕτω διέσωσαν ἡμῖν οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελισταὶ ἐκ τῆς περιόδου ταύτης πλεῖστα θαύματα αὐτοῦ, συνιστάμενα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς θεραπείας ἀνθρώπων πασχόντων ἐκ διαφόρων σω-

§ 17—Ματθ. 9, 18—26. 14, 13—33. 15, 22—29. Μάρκ. 43, 5—41. 5, 21—43. 6, 32—44. 8, 1—9. Λουκ. 7, 11—17. 18, 40—56. 9, 10—17. Ἰωάν. 5, 1—15. 6, 1—13.

ματικῶν ἢ ψυχικῶν νοσημάτων καὶ ἀσθενειῶν, οἷον δαιμονιζομένων, σεληνικῶν, παραλυτικῶν, χωλῶν, κυλλῶν, τυφλῶν, κωφῶν, λεπρῶν καὶ ἄλλων τοιούτων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοί, ἐπὶ πολλὰ ἔτη βασανιζόμενοι καὶ τλαιπωρούμενοι, καὶ οὐδεμίαν βοήθειαν ἀλλαχόθεν εὐρίσκοντες, ἀπηλλάσσοντο τῶν παθημάτων αὐτῶν δι' ἀπλοῦ λόγου ἢ δι' ἀπλῆς ἐπαφῆς τοῦ Κυρίου ἢ καὶ μόνον τῶν ἱματίων αὐτοῦ. Οὕτω παράλυτός τις ἐν Ἱερουσαλὴμ, πάσχων ἐπὶ 38 ἔτη, καὶ μέτην ἀναμένων σωτηρίαν κατακείμενος παρὰ τὴν κολυμβήθραν Βηθεσδάν, ἐθεραπεύθη ἐν μιᾷ στιγμῇ δι' ἐνός λόγου τοῦ Κυρίου, εἰπόντος αὐτῷ· «ἐγείρε, ἄρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει» (Ἰωάν. 5). Ὡσαύτως δὲ «καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος δώδεκα ἔτη, καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ παρ' ἑαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μάλλον ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, ἀκούσασα τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὀπισθεν ἤψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· ἔλεγε γὰρ ὅτι, ἐὰν ἄψωμαι κὼν τῶν ἱματίων αὐτοῦ, σωθήσομαι. Καὶ εὐθὺς ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω ἐν τῷ σώματι ὅτι ἔκτει ἀπὸ τῆς μέστιγος» (Μάρκ. 5). Μετὰ τὰς θεραπείας τῶν πασχόντων ἀξιοσημεῖωτα εἶναι τὰ θαύματα, εἰς τὰ ὁποῖα φαίνεται ὡς ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν στοιχείων, καὶ ἄλλοτε μὲν περιπατεῖ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ὡς ἐπὶ ξηρᾶς (Ματθ. 14), ἄλλοτε δὲ ἐπιτάττει τοῖς ἀνέμοις καὶ κατευνάζει τὸν κλύδωνα τῆς θαλάσσης (Μάρκ. 4), καὶ ἄλλοτε πολλαπλασιάζει ἐν ἐρήμοις τόποις τοὺς ὀλίγους ἄρτους καὶ τὰ ὀλίγα ἰχθυῖδια ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὄχι μόνον χορτάζεται λαὸς πολυάριθμος, ἐκ 4000 καὶ 5000 ἀνθρώπων συγκείμενος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν περισσευσάντων κλασμάτων πληροῦνται 7 καὶ 12 κοφίνια (Ματθ. 14. 15). Πρὸ πάντων ὅμως ἀξιοσημεῖωτα εἶναι τὰ θαύματα, εἰς τὰ ὁποῖα φαίνεται ὡς ζωῆς χορηγός, ἐγείρων νεκρούς ἐκ θανάτου, ὅπως ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ ἀνέστησε δύο, τὴν θυγατέρα τοῦ ἀρχισυναγώγου Ἰαίρου ἐν Καπερναοὺμ (Μάρκ. 5), καὶ τὸν μονογενῆ υἱὸν χήρας τινὸς γυναικὸς ἐν ἄλλῃ πόλει τῆς Γαλιλαίας Ναὴν (Λουκ. 7).

§ 18. Ἡ μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου.

Ἐτερον θαυμάσιον καὶ σημαντικόν γεγονός ἐκ τοῦ δευτέρου σταδίου τῆς δημοσίας ἐνεργείας τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ μεταμόρφωσις αὐτοῦ, τ. ἔ. ἡ ἐπὶ τὸ λαμπρότερον καὶ θεϊότερον μεταβολὴ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτοῦ μορφῆς, γενομένη κατ' Αὐγουστον τοῦ ἔτους 32, ὀλίγας ἐβδομάδας πρὶν ἢ μεταβῇ τὸ ὕστατον εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ διὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Σκηνοπηγίας. Θέλων νὰ προσευχηθῇ κατ' ἰδίαν, παρέλαβε τρεῖς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τὸν Πέτρον, τὸν Ἰάκωβον καὶ τὸν Ἰωάννην, καὶ ἀνέβη μετ' αὐτῶν εἰς ὄρος τι ὑψηλόν, κατὰ τὴν παράδοσιν, τὸ Θαβώρ ἐν Γαλιλαίᾳ. Ἐνῷ δὲ προσήυχετο, μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. Καὶ αἶφνης ἐφάνησαν συνομιλοῦντες μετ' αὐτοῦ ὁ Μωϋσῆς καὶ ὁ Ἠλίας περὶ τῶν παθῶν καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλήμ. Καταελθοὶς ὁ Πέτρος ἐκ τοῦ ἐκτάκτου καὶ λαμπροῦ φαινομένου εἶπε τῷ Ἰησοῦ· «καλὸν ἐστὶν ἡμῶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν Ἠλίᾳ». Ἐνῷ δὲ ἔλεγε ταῦτα, ἐφάνη νεφέλη φωτεινὴ καὶ ἐπεσκίασεν αὐτοὺς, καὶ ἠκούσθη φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· «οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠυδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε». Καταληφθέντες οἱ μαθηταὶ ὑπὸ φόβου ἔπεσαν ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἤγειρεν αὐτοὺς λέγων· ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. Ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν οὐδένα εἶδον ἄλλον, εἰμὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον. Ἡ μεταμόρφωσις αὕτη τοῦ Κυρίου, οὕσα στιγμιαία τις ἀποκάλυψις τῆς μέχρι τοῦδε κρυπτομένης θείας αὐτοῦ μεγαλειότητος, προεξικονίζε τὴν δόξαν καὶ λαμπρότητα, τὴν ὁ ποίαν ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἀναλάβῃ, μετὰ τὴν ἐπὶ γῆς ταπεινώσιν ἐπανερχόμενος εἰς τὴν προτέραν μεγαλειότητα ἐν οὐρανοῖς καὶ καθεζόμενος ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.

§ 18=Ματ. 17, 1—13. Μαρ. 9, 2—13. Λουκ. 9, 28—36.

§ 19. Οἱ διάφοροι μαθηταὶ τοῦ Κυρίου.

Μολονότι ὁ ἐν ἀρχῇ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἡ ὅπαδων τοῦ Κυρίου ἠϋξήθη κατ' ὀλίγον, καὶ εἰς τὸ δεύτερον στάδιον τῆς δημοσίας αὐτοῦ ἐνεργείας εἶχεν ἱκανοὺς μαθητάς εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας, ὅμως ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μόλις ἀνήρχετο εἰς ὀλίγας ἑκατοντάδας, ἐπειδὴ ὁ Κύριος ἀπῆτει παρὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὄχι μόνον νὰ πιστεύσωσιν ἀπλῶς εἰς τὴν θείαν αὐτοῦ ἀποστολήν, ἀλλὰ νὰ ᾔναι συγχρόνως καὶ πρόθυμοι εἰς πᾶσαν αὐταπάρνησιν καὶ θυσίαν, οὐδένα δὲ ἐθεώρει ἄξιον ἑαυτοῦ μαθητὴν, ἐὰν μὴ ᾔτοimos νὰ ἀφήσῃ ἐν ἀνάγκῃ πάντα, καὶ αὐτὰ τὰ προσφιλέστατα πρότωπα καὶ πράγματα, καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτῷ. «Εἰ τις θέλει ὀπίσω μου ἔλθαι, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὁ φιλὼν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ οὐκ ἔστι μου ἄξιος, καὶ ὁ φιλὼν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ οὐκ ἔστι μου ἄξιος» (Μαρ. 8. Ματ. 10). Διὰ τοῦτο οὔτε πάντες ᾔσαν πρόθυμοι νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τοιαύτης θυσίας, οὔτε ὁ Κύριος ἐδέχετο ἀδιαικρίτως πάντα ἐπιθυμοῦντα ἀπλῶς νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτῷ. Νομοδιδάσκαλός τις, ζητήσας ποτὲ νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτῷ, ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν· «καὶ ἁλώπεκες φῶλεος, ἔχουσι καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει». Ἐτερος δὲ τις, προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου αὐτοῦ νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτῷ, ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ ἀπέλθῃ πρῶτον καὶ θάψῃ τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἔλαβε δὲ τὴν ἀπάντησιν· «ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς· σύ δὲ ἀπελθὼν διέχγελλε τὴν βσιλείαν τοῦ Θεοῦ». Τρίτος δὲ τις, ἐπιθυμῶν νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτῷ, ᾔηλε πρῶτον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ νὰ ἀποχαιρετίσῃ τοὺς οἰκείους. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν· «οὐδεὶς ἐπιβελὼν τὴν

§ 19=Μαρ. 8, 18—22. 10, 32—39. 11, 25—30. 19, 16—26. Μαρ. 8, 34—38. 10, 17—27. Λουκ. 8, 1—3. 9, 23—27. 57—62. 10, 1—21. 18, 18—30. 19, 1—10.

χειρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εὐθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Λουκ. 9).

Αἱ ἀπαιτήσεις αὗται τοῦ Κυρίου ἐφαίνοντο βαρεῖαι καὶ δυσκατόρθωτοι πρὸ πάντων εἰς τοὺς πλουσίους. Νεανίας τις ἐκ τῶν προύχόντων, ἐλθὼν ἡμέραν τινὰ ἠρώτησε τὸν Κύριον, πῶς δύναται νὰ κληρονομήσῃ τὴν αἰώνιον ζωὴν. Καὶ κατὰ μὲν τὰ ἄλλα εὐρέθη ἀνελλιπής, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν θυσίαν, τὴν ὁποίαν ὑπέδειξεν αὐτῷ ὁ Κύριος ὡς ὄρον ἀπαρχίτητον λέγων· «ἔτι ἓν σοι λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ δάδος πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα περιλυπος ἐγενήθη· ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περιλυπον γενόμενον εἶπε· πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσπορεύονται. Εὐκοπώτερον γὰρ ἐστὶ κάμηλον διὰ τρήματος βελόνης εἰσελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν» (Λουκ. 8). Βεβαίως δὲν ἔλειπον ἐξαιρέσεις, καὶ ὑπῆρχον μαθηταὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρων καὶ εὐπορωτέρων τάξεων τῆς κοινωνίας, ὡς ἦσαν ὁ Νικοδήμους, ἐκ τῶν ἐπισήμων Φαρισαίων καὶ μέλος τοῦ μεγάλου συνεδρίου, Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, περιφανὲς μέλος τοῦ αὐτοῦ συνεδρίου, καὶ ὁ ἀρχιτελώνης Ζακχαῖος εἰς τὴν Ἱερικῶ, ὅστις ὑποδεξάμενος τὸν Κύριον εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· «κίδου τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μοι δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν» (Λουκ. 19). Προσέτι δὲ ἀναφέροντι καὶ γυναῖκες τινες ἐκ τῶν ἐπισήμων καὶ εὐπόρων, αἵτινες, θεραπευθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐκ διαφόρων ἀσθενειῶν, ἠκολούθουν αὐτῷ ὡς μαθήτριάι, καὶ συνεισέφερον ἐκ τῶν ἰδίων πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ, ὡς ἦσαν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Ἰωάννα, γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρώδου, καὶ ἄλλαι (Λουκ. 8). Ἀνεξαρτήτως ὅμως τῶν τοιούτων ἐξαιρέσεων αἱ ἀνώτεροι καὶ εὐπορώτεροι τάξεις, ἐναμεινόμεναι διὰ τὰ χρήματα αὐτῶν, ἢ ἐπαυρόμεναι διὰ τὴν κατὰ κόσμον ὑπεροχὴν αὐτῶν καὶ σοφίαν, ἐνόμιζον ὅτι δὲν εἶχον ἀνάγκην ἄλλου τινὸς ἀγαθοῦ, καὶ ὀλίγον προσεῖχον εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ

Κυρίου. Τούναντίον δὲ προθυμότεραι ἐφαίνοντο αἱ κατώτεροι καὶ ἀπορώτεροι τάξεις, ὡς ἀπηλλαγμέναι τῆς οἰήσεως καὶ τῶν ἀξιώσεων τῶν ἄλλων καὶ συναισθανόμεναι τὴν ἀνάγκην ἠθικῆς ἀνακουφίσεως καὶ βελτιώσεως. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ Κύριος τοὺς τοιούτους ἔκρινε καταλλήλους εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ προσεχῆλει κατὰ προτίμησιν τῶν ἄλλων, ἐδόξαζε δὲ τὸν οὐράνιον αὐτοῦ Πατέρα, ὅτι οἱ ἀμαθεῖς καὶ νήπιοι, μνησθόντες τὰ θεῖα αὐτοῦ διδάγματα, καθίστανται σοφώτεροι τῶν σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ οἱ πτωχοὶ καὶ ταπεινοί, ἀξιούμενοι τῶν ἀγαθῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ, γίνονται πλουσιώτεροι καὶ ὑπέρτεροι τῶν μεγάλων καὶ πλουσίων τῆς γῆς. «Ἐξομολογούμιν σοι (δοξάζω) Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις· ναὶ ὁ Πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκίᾳ ἐμπροσθέν σου. . . Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς· ἄρατε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραῖός εἰμι καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν» (Ματ. 11).

Εἶχε δὲ δύο εἴδη μαθητῶν, μαθητὰς μένοντας μετ' αὐτοῦ καὶ συνοδεύοντας αὐτόν, καὶ μαθητὰς μὴ συνοδεύοντας αὐτόν εἰς τὰς περιοδείας αὐτοῦ, ἀλλὰ δισκορπισμένους πανταχοῦ, ὅπου ἐνεφανίζετο καὶ ἐδίδασκεν. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι δὲν ἐγκυτέλειπον οὔτε τὰς ἐστίας οὔτε τὰ ἐπαγγέλματα αὐτῶν, προσήρχοντο δὲ συνήθως ἀφ' ἐαυτῶν ἀνευ ἰδιαιτέρας προσκλήσεως τοῦ Κυρίου, προσελκυσμένοι ὑπὸ τῆς διδαχῆς καὶ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ. Τούναντίον δὲ οἱ ἀποτελοῦντες τὴν συνοδίαν αὐτοῦ προσεκαλοῦντο ἐπὶ τοῦτο, καὶ παρελαμβάνοντο συνήθως ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἤδη πιστευόντων, καὶ κατὰλείποντες τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν ἐχρησίμευον ὡς βοηθοὶ εἰς τὸ ἔργον τοῦ κηρύγματος. Τοιοῦτοι ἦσαν καὶ ἄλλοι μὲν, ὡς οἱ λεγόμενοι Ἐβδομήκοντα Ἀπόστολοι, τοὺς ὁποίους ἀπέστειλεν ὁ Κύριος ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον, οὗ ἐμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι

(Λουκ. 10), πρὸ πάντων ὅμως οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι, ἐκλεγέντες κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν 12 φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ.

§ 20. Οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι.

Οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι, ἐκλεγέντες ὑπὸ τοῦ Κυρίου κατὰ τὸ δεύτερον στάδιον τῆς δημοσίας αὐτοῦ ἐνεργείας, ἦσαν οἱ ἑξῆς· ὁ Σίμων Πέτρος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀνδρέας· οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης· ὁ Φίλιππος· ὁ Βαρθολομαῖος, λεγόμενος καὶ Ναθαναήλ· ὁ Ματθαῖος, λεγόμενος καὶ Λευῖς· ὁ Θωμᾶς· οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ἀλφαίου Ἰάκωβος ὁ μικρὸς καὶ Ἰούδας ὁ λεγόμενος Θαδδαῖος ἢ Λεββαῖος· Σίμων ὁ Καναναῖος ἢ Ζηλωτής, καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης. Καὶ περὶ μὲν τῶν πέντε τελευταίων δὲν ἀναφέρουσιν οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελισταί, πότε ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ πότε προσεκλήθησαν νὰ συνοδεύσωσιν αὐτὸν ὡς ἀκόλουθοι. Ἐχομεν ὅμως ἱκανὰς πληροφορίας περὶ τῶν ἑπτὰ πρώτων. Καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος, τελώνης ὢν, προσεκλήθη ἐκ τοῦ τελωνίου, φαίνεται δὲ ὅτι εἶχε πιστεύσει ἤδη πρότερον. Ὁ δὲ Φίλιππος καὶ ὁ Ναθαναήλ ἦσαν ἐκ τῶν πρώτων μαθητῶν τοῦ Κυρίου, πιστεύσαντες εἰς αὐτὸν εὐθύς ἐν ἀρχῇ τοῦ δημοσίου αὐτοῦ βίου. Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἀνδρέου καὶ τοῦ Πέτρου εἶχον προσέλθει καὶ πιστεύσει εὐθύς ἐν ἀρχῇ, ὄντες δὲ ἁλιεῖς εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Τιβεριᾶδος προσεκλήθησαν ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Κυρίου νὰ ἀφήσωσι διὰ παντός τὰ πλοῖα αὐτῶν, ὅπως ἀφιερωθῶσιν ὁλοσχερῶς εἰς τὴν ἁλιεῖαν τῶν ἀνθρώπων· «οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ» (Ματ. 4). Κατ' ἀνάλογον τρόπον φαίνεται ὅτι προσεκλήθησαν καὶ οἱ λοιποὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἤδη πιστευσάντων, καὶ ἀφ' οὗ ἐπὶ τινα χρόνον συνώδευσαν τὸν Κύριον ὡς ἀπλοὶ ἀκόλουθοι, ἐξελέγησαν ἔπειτα ὡς Ἀπόστολοι, προωρισμένοι νὰ ἀποσταλῶσιν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου. Πρὶν ἢ ὁ-

μως ἀποσταλῶσιν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἠθέλησεν ὁ Κύριος νὰ προγυμνάσῃ αὐτοὺς πρῶτον ἐν στενοτέρῳ κύκλῳ ἐνεργείας, καὶ πρὸς τοῦτο ἐφοδιάσας αὐτοὺς διὰ τῶν ἀναγκαίων δυνάμεων καὶ ὁδηγιῶν ἀπέστειλεν εἰς τὸ κήρυγμα λέγων· «εἰς ὁδὸν ἔθνων μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολλότα οἴκου Ἰσραὴλ. Πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες· ἡγίκεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε, δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. Γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστέραι. Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ ἐν ταῖς συνάγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς. Καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ παραδῶσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε. Οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.... Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς... ὁ λέγων ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἵπατε ἐν τῇ φωτί· καὶ ὁ εἰς τὸ οὐς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωματίων. Καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνει· φοβεῖσθε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γαένῃ... Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με» (Ματ. 10).

Ὡς δὲ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, οὕτω καὶ ἄλλοτε ἐζήτει ὁ Κύριος νὰ μορφώσῃ καὶ παρασκευάσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν ἀποστολήν, λόγῳ καὶ ἔργῳ διδάσκων αὐτοὺς νὰ ἔχωσι πίστιν ἀκράδαντον εἰς τὸν Θεόν καὶ εἰς τὴν θείαν ἀντίληψιν, ἀφοσιώσιν καὶ αὐταπάρνησιν εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν, ἀγάπην καὶ ταπεινοφροσύνην πρὸς ἀλλήλους καὶ τὰ ὅμοια. Πράγματι δὲ οἱ δώδεκα, ἐν συνόλῳ λαμβανόμενοι, ἦσαν οἶονεὶ τὸ ἄνθος τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου καὶ ἄξιοι τῆς ἰδιαίτερας αὐτῶν κλήσεως καὶ ἐκλογῆς. Ὁ πρῶτος ἐνθουσιασμός, μεθ' οὗ ἀφέν-

§ 20=Ματ. 4, 18—22. 9, 9, 10, 1—42. 16, 13—28. 20, 17—28. Μαρ. 3, 13—19. 6, 7—13. Λουκ. 6, 12—16. 10, 51—55. Ἰω. 6, 60—72.

τες τὰ πάντα ἠκολούθησαν τῷ Κυρίῳ, ἐξηκολούθει καὶ με-
τὰ ταῦτα, καὶ ὅχι μόνον ἀγογγύστως μετείχον τῶν σωματι-
κῶν κακουχιῶν καὶ στερήσεων τοῦ διδασκάλου αὐτῶν, ἀλλ'
ἀψηφούντες καὶ τὰς διαφόρους κρίσεις καὶ γνώμας τῶν ἀν-
θρώπων ἐνέμενον πιστοὶ εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν ὁμολογίαν,
καὶ ἐν ᾧ πολλοὶ ἐκ τῶν ἄλλων μαθητῶν ἐγκατέλειπον αὐ-
τόν, εὐρίσκοντες σκληρὰς τινὰς τῶν ἀπαιτήσεων αὐτοῦ καὶ
διδασκαλιῶν, ἐκείνοι τούναντίον προσεκολλῶντο εἰς αὐτόν
ἔτι μᾶλλον. Ὅτε ἡμέραν τινὰ εἶδεν ὁ Κύριος πολλοὺς τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ ἐγκαταλείποντας αὐτόν, ἠρώτησε καὶ τοὺς
δώδεκα λέγων· «μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; ἀπεκρίθη αὐ-
τῷ Σίμων Πέτρος· Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα
ζωῆς αἰωνίου ἔχεις· καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν
ὅτι σὺ εἶ ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ» (Ἰω. 6). Ὁμοίαν ἀπάντησιν ἔ-
δωκαν οἱ δώδεκα διὰ στόματος τοῦ Πέτρου καὶ ἐν ἄλλῃ πε-
ριστάσει. «Ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας τῆς Φι-
λίππου ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων· τίνα με λέγου-
σιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Οἱ δὲ εἶπον· ἄλ-
λοι μὲν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἡλίαν, ἕτεροι δὲ
Ἰερεμίαν ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Λέγει αὐτοῖς· ὑμεῖς δὲ τίνα
με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων Πέτρος εἶπε· σὺ εἶ ὁ
Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰη-
σοῦς εἶπεν αὐτῷ· μακάριος εἶ Σίμων Βαρ (υἱὸς) Ἰωνᾶ, ὅτι
σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατὴρ μου ὁ ἐν
τοῖς οὐρανοῖς. Κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ
ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ (τ. ἔ. ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὁμολογίᾳ ὡς ἐπὶ πέ-
τρα ἀσβεστῇ) οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι
ᾗδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς» (Ματ. 16). Μεθ' ὅλα ὁμῶς ταῦ-
τα ἦσαν ἀκόμῃ κατὰ πολλὰ ἀστήρικτοι καὶ ἀκατέρτιστοι.
Ὅχι μόνον ὁ προδότης Ἰούδας ἦτο ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώ-
δεκα, ἀλλὰ καὶ ὁ κορυφαῖος ἐξ αὐτῶν Πέτρος ἐν τῇ τελευ-
ταίᾳ ὥρᾳ ἠρνήθη τὸν διδασκάλον αὐτοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ, κα-
ταληφθέντες ὑπὸ φόβου, διεσκορπίσθησαν. Ἀλλὰ καὶ ἀνεξαρ-
τήτως τούτων, νηπιᾶζοντες εἰς πολλὰ, ἔδιδον πολλάκις εἰς
τὸν Κύριον ἀφορμὰς ἀγανακτήσεων καὶ ἐπιτιμιῶν, τὸ μὲν διὰ

τὴν ὀλιγοπιστίαν καὶ τὰς μικροφιλοτιμίαις αὐτῶν, τὸ δὲ διότι
δὲν εἶχον ἀκόμῃ κατανοήσει τὸν πνευματικὸν χαρακτήρα
τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ συμμεριζόμενοι εἰς τοῦτο τὰς
δοξασίας τῶν πολλῶν ἐφ' ἑαυτῶν ὅτι ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἰ-
δρῶσιν ὁ Κύριος τὴν ἐπίγειον καὶ ἐνδοξον αὐτοῦ βασιλείαν,
καὶ ὅτι αὐτοὶ θὰ λάβωσι τὰς πρώτας θέσεις ἐν αὐτῇ. Διὰ
τοῦτο ἐφαίνετο αὐτοῖς ἀπίστευτον ἢ ἠκούον δυσαρέστως,
ὅσάκις ὁ Κύριος προέλεγεν αὐτοῖς τὰ ἀναμένοντα αὐτὸν πά-
θη ἐν Ἱερουσαλὴμ. Ἐκ τοιαύτης ἀφορμῆς ἐπετιμήθη ὁ Πέ-
τρος αὐστηρῶς, καὶ ὁ πρὸ μικροῦ ἀξιώθεις τοῦ ἀνωτέρω μα-
καρισμοῦ, ἤκουσε μετ' ὀλίγον καὶ τὰς λέξεις ταύτας· «ὑπα-
γε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ· ὅτι σὺ φρονεῖς τὰ
τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων» (Ματ. 16). Ἐν ἄλλῃ πε-
ριπτώσει ἐπετιμήθησαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου, θελήσαντες
νὰ μεταχειρισθῶσι τὴν δοθεῖσαν αὐτοῖς θαυματουργὸν δύνα-
μιν πρὸς τιμωρίαν πόλεως τινος Σαμαρειτῶν, διότι ἠρνήθη-
σαν νὰ φιλοξενήσωσι τὸν Κύριον πορευόμενον εἰς Ἱερουσα-
λήμ. «Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης εἶπον·
Κύριε, θέλεις εἰπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ
ἀναλῶσαι αὐτοὺς, ὡς καὶ Ἡλίας ἐποίησεν; Στραφεῖς δὲ ἐπε-
τίμησεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν· οὐκ οἴδατε οἶον Πνεύματος ἐστὶ
ὑμεῖς· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων
ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι» (Λουκ. 10). Οἱ αὐτοὶ υἱοὶ τοῦ Ζε-
βεδαίου προσελθόντες ποτὲ μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῶν ἐζήτησαν
παρὰ τοῦ Κυρίου τὰς πρώτας θέσεις ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ,
καθ' ὃν χρόνον ἐκεῖνος μετέβαινεν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἵνα σταυ-
ρωθῇ, καὶ ὠμίλει περὶ τῶν παθῶν αὐτοῦ. «Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ
Ἰησοῦς εἶπεν· οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ πο-
τήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτί-
ζομαι βαπτισθῆναι; Λέγουσιν αὐτῷ· δυνάμεθα. Λέγει αὐτοῖς·
τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βα-
πτίζομαι (τὸ βάπτισμα τῶν παθῶν), βαπτισθήσεσθε· τὸ
δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ ἐωνύμων μου οὐκ ἔστιν
ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἠτοίμασται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου. Καὶ
ἀκούσαντες οἱ δέκα ἡγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ

δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν· οἶδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος· καὶ ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος· ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Ματ. 20). Τοιαύτας σκέψεις εἶχον καὶ οἱ λοιποί, ἀπηλλάγησαν δὲ αὐτῶν μόλις μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν κάθοδον τοῦ Ἀγίου Πνεύματος.

§ 21. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Βαπτιστὴν καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.

Καὶ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Κυρίου εἰς τὸν δημόσιον βίον δὲν ἐνόμισεν Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς τὴν ἑαυτοῦ ἀποστολὴν λήξασαν, ἀλλ' ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ ταῦτα ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον νὰ προπαρασκευάζῃ εἰς αὐτὸν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, κηρύττων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν καὶ ἐξαγγέλλων αὐτὸν ὡς τὸν προσδοκώμενον Χριστόν, μέχρις οὗ συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ τετράρχου τῆς Γαλιλαίας Ἡρώδου τοῦ Ἀντίπα ἐνεκλείσθη εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὡς ἐλέγχων αὐτὸν διὰ τὸ ἄνομον αὐτοῦ συνοικέσιον μετὰ τῆς Ἡρωδιάδος, τῆς γυναικὸς τοῦ ἔτι ζώντος ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φιλίππου. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἰωάννης μετὰ πολλῆς χαρᾶς ἀκούων τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου ἔλεγεν· «ἐκείνιν δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι», οἱ ὅπαδοί αὐτοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον διέκειντο δυσπίστως πρὸς τὸν Κύριον καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι συνεμερίζοντο τὰς ἐπικρατούσας κοινὰς προλήψεις περὶ τοῦ Μεσσίας ὡς περὶ ἐνδόξου βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι δὲν εὕρισκον οὔτε παρὰ τῷ Κυρίῳ οὔτε παρὰ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τὴν αὐστηράν καὶ ἀσκητικὴν δίαιταν τοῦ ἰδίου αὐτῶν διδασκάλου· διὸ καὶ ἐλθόντες ἡμέραν τινὰ ἠρώ-

τησαν τὸν Κύριον λέγοντες· «διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος (οἱ φίλοι τοῦ νυμφίου) πενθεῖν, ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; Ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος καὶ τότε νηστεύσουσιν» (Ματ. 9). Ἦσαν δὲ αἱ προλήψεις αὐτῶν καὶ δυσπιστίαι τόσον ἰσχυραί, ὥστε ὁ Ἰωάννης, προβλέπων τὸ τέλος αὐτοῦ ἐγγὺς ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ πρὸ τοῦ θανάτου ἐπιθυμῶν νὰ προσαγάγῃ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς πρὸς τὸν Κύριον, ἔκρινε καλὸν νὰ ἀποστείλῃ πρὸς αὐτὸν τινὰς ἐξ αὐτῶν, ὅπως ἐκ τοῦ σύνεγγυς βλέποντες καὶ ἀκούοντες διασκεδάσωσι τὰς ἀμφιβολίας αὐτῶν καὶ πεισθῶσιν ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ προσδοκώμενος Χριστός. Ἐλθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι ἠρώτησαν τὸν Κύριον ἀπὸ μέρους τοῦ Ἰωάννου λέγοντες· «σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ὅ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε· τυφλοὶ ἀναβλέπουσι καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν, καὶ νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται· καὶ μακάριός ἐστιν ὅς ἂν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί» (δηλ. μὴ εὕρῃ λόγον τινὰ ἀμφιβολίας καὶ ἀπιστίας πρὸς ἐμὲ) (Ματ. 11). Μετὰ τὴν ἀποστολὴν ταύτην δὲν παρῆλθε πολὺς χρόνος καὶ ὁ δίκαιος ἀνὴρ ἐπεσφράγισε τὸν βίον αὐτοῦ διὰ μαρτυρικοῦ θανάτου ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου. Κατὰ τὸ ἐπίσημον συμπόσιον τῶν γενεθλίων τοῦ Ἡρώδου παρουσιασθεῖσα ἐχόρευεν ἐνώπιον πάντων τῶν προσκεκλημένων ἡ θυγάτηρ τῆς Ἡρωδιάδος (ἀπὸ τοῦ πρώτου αὐτῆς ἀνδρός), ἥρесе δὲ ἐπὶ τοσοῦτον εἰς τὸν Ἡρώδην, ὥστε μεθ' ὅρκου ὑπεσχέθη ἐνώπιον πάντων νὰ ἐκπληρώσῃ πᾶσαν αὐτῆς αἴτησιν. Ἐκείνη ὁδηγηθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς ἐζήτησεν ἐπὶ πίνακος τὴν κεφαλὴν τοῦ Βαπτιστοῦ. Καὶ ἐλυπήθη μὲν ὁ Ἡρώδης, φοβούμενος τὴν κοινὴν γνώμην, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐδεσμεύετο ὑπὸ τοῦ ὅρκου, ἐνέδωκεν εἰς τὴν αἴτησιν, καὶ ἀποστείλας δῆμιον ἀπεκεφάλισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. Καὶ ἡ μὲν κεφαλὴ αὐτοῦ, τεθείσα ἐπὶ πίνακος, ἐδόθη εἰς τὸ κοράσιον καὶ ὑπὸ

§ 29=Ματ. 9, 14—17. 11, 2—19. 14, 1—12. Ματ. 6, 14—29. Λουκ. 7, 18—35. Ἰωαν. 3, 22—36.

ταύτης εἰς τὴν μητέρα αὐτῆς, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ παραλαβόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐνεταφίασαν ἐντίμως.

§ 22. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς συγγενεὶς αὐτοῦ.

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς δημοσίας ἐνεργείας τοῦ Κυρίου οὐδαμοῦ ἀναφαίνεται ὁ πατήρ αὐτοῦ Ἰωσήφ· ἐξ οὗ εὐλόγως εἰκάζεται ὅτι εἶχεν ἤδη ἀποθάνει. Τούναντίον δὲ ἐξῆλθε ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ὁμοῦ μετ' αὐτῆς μνημονεύονται καὶ ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ὡς ἀδελφοὶ αὐτοῦ σημειοῦνται τέσσαρες, Ἰάκωβος, Ἰωσῆς ἢ Ἰωσήφ, Ἰούδας καὶ Σίμων. Πλὴν δὲν ἦσαν οὗτοι ἀδελφοὶ ὁμομήτριοι, ἀλλ' εἴτε υἱοὶ τοῦ Ἰωσήφ ἐκ προτέρας γυναικός, εἴτε ἀνεψιοὶ τούτου καὶ ἐξ ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, ὅπως ἡ ἑβραϊκὴ λέξις ἀδελφός σημαίνει πάντα στενὸν συγγενῆ. Ἦτο δὲ ἡ σχέσις αὐτῶν πρὸς τὸν Κύριον ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀμφίβολος. Καὶ οὗτοι συμμεριζόμενοι τὰς κοινῶς ἐπικρατούσας δοξασίας τῶν Ἰουδαίων περὶ τοῦ Μεσσίας καὶ ἀναμένοντες αὐτὸν νὰ παρουσιασθῇ μετὰ πολλῆς ἐπιστημότητος καὶ δόξης, δὲν ἠδύναντο νὰ παραδεχθῶσιν ὅτι ὁ πρῶτος καὶ ταπεινὸς Ἰησοῦς εἶναι ὁ προσδοκώμενος Χριστός. Καὶ ἐβλεπον μὲν τὰ διέφορα αὐτοῦ θαύματα, ἀλλὰ δὲν ἐθεώρουν ταῦτα ὡς ἰκνὴν ἀπόδειξιν τῆς θείας αὐτοῦ ἀποστολῆς, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκτιμῇσωσι τὴν ἄοκνον καὶ ἀφιλοκερδῆ αὐτοῦ προθυμίαν εἰς τὸ διδάσκειν τὸν λαὸν καὶ θεραπεύειν τοὺς πάσχοντας, ἐκλινον κατ' ἀρχάς εἰς τὴν γνώμην τῶν κεκηρυγμένων αὐτοῦ ἐχθρῶν, τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, ὅτι ἔχει τὸν Βεελζεβούλ (Σατανᾶν), καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Τοιαῦτα φρονούντες, καὶ φοβούμενοι μήπως συμβῇ τι αὐτῷ ἀπευκταῖον, κατῴρθωσαν ἡμέραν τινὰ νὰ συμπαρασύρῃσι μεθ' αὐτῶν καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἐλθόντες ἐζήτουν νὰ κρατήσωσιν αὐτὸν ὡς παραφρονήσαντα, καθ' ὃν χρό-

§ 22—Ματ. 12, 46—50. 13, 55—56. Μαρ. 3, 21. 31—35. Λουκ. 8, 19—21. Ἰωαν. 7, 1—10.

νον ἐκεῖνος περιστοιχιζόμενος ὑπὸ ὄχλου πολλοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτούς. Τὰς ιδέας ταύτας καὶ προθέσεις τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ἐγνώριζεν ἐκεῖνος, καὶ ὅτε τινὲς ἀπήγγειλαν αὐτῷ ὅτι ζητεῖται ὑπὸ τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἀπήντησεν εἰς τοὺς ἀπαγγεῖλαντας· «τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἐπὶ τοὺς μαθητὰς εἶπεν· ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου· ὅς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφός καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν» (Ματ. 12) Διὰ τῶν λόγων τούτων βεβαίως δὲν ἠθέλησεν ὁ Κύριος νὰ διδάξῃ ψυχρότητα καὶ ἀδιαφορίαν πρὸς τοὺς οἰκείους καὶ συγγενεῖς, ἀλλ' ἠθέλησεν νὰ διδάξῃ ὅ,τι καὶ ἄλλοτε ἔλεγεν, ὅτι τὰ θεῖα πρέπει νὰ προτιμῶνται τῶν ἀνθρωπίνων καὶ οἱ κατὰ πνεῦμα ἀδελφοὶ καὶ συγγενεῖς τῶν κατὰ σάρκα μόνον συγγενευνόντων, ὅταν μάλιστα οἱ τελευταῖοι οὗτοι θέλωσι καθ' οἷονδὴποτε τρόπον νὰ ἀποπλανήσωσιν ἢ ἀποτρέψωσιν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐκπληρώσεως ὧν ἔχομεν ὑψηλότερων καθηκόντων πρὸς τε τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ὁμοίους ἡμῶν. Ἡ πρὸς τὸν Κύριον δυσπιστία τῶν συγγενῶν αὐτοῦ ἐξηκολούθησεν ἐπὶ πολὺν χρόνον, καὶ μόνον ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις αὐτοῦ διεσκεδάσεν ὁλοσχερῶς τὰς ἀμφιβολίας αὐτῶν, καὶ πιστεύσαντες προσετέθησαν εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.

§ 23. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ἐν Ναζαρέτ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Γαλιλαίας.

Ἐκτός τῆς Ναζαρέτ, ἐνθα ἀνετράφη καὶ ἔζησεν ὁ Κύριος ἐπὶ τριάκοντα ἔτη μέχρι τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ, ὡς πατρὶς αὐτοῦ, ὡς ἰδιὰ πόλις, χαρακτηρίζεται ἐνίοτε καὶ ἡ Καπερναοὺμ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ὅπου εἶχε μετοικῆσαι καὶ διέτριβε συνήθως, καὶ ὡς φαίνεται, ὁμοῦ μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν, ἐν ᾧ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ,

§ 23—Ματ. 4, 13—16. 11, 20—24. 13, 53—58. Μαρ. 6, 1—6. Λουκ. 4, 16—30. 10, 12—15. Ἰωαν. 2, 12.

οὔσαι ἤδη νενυμφευμέναι πρὸς Ναζαρηνοὺς, ἔμενον ἐν Ναζαρέτ. Πλὴν δὲ τῆς Καπερναοῦρ διέτριβεν ἐκ διαλειμμάτων καὶ εἰς ἄλλας πόλεις ἢ κώμας τῆς Γαλιλαίας, ὅποιαί ἦσαν τὸ Χοραζεῖν καὶ ἡ Βηθσαῖδά. Τὴν Ναζαρέτ εἶχεν ἀφῆσει εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ δημοσίου αὐτοῦ βίου, γνωρίζων ἐκ τῶν προτέρων ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτὸς ἐν τῇ αὐτοῦ πατρίδι. Ἐπειτα ὅμως περιοδεύων τὰς ἄλλας πόλεις καὶ κώμας τῆς Γαλιλαίας ἤλθε ποτε καὶ εἰς Ναζαρέτ, καὶ κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτοῦ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἐδίδασκε, καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο λέγοντες· πόθεν ἔλαβεν οὗτος τὴν σοφίαν ταύτην καὶ τὴν δύναμιν τοῦ θαυματουργεῖν; δὲν εἶναι οὗτος ὁ τέκτων καὶ ὁ υἱὸς τοῦ τέκτονος; δὲν λέγεται ἡ μήτηρ αὐτοῦ Μαριάμ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ δὲν μένουσιν ὅλα παρ' ἡμῖν; πόθεν λοιπὸν ἔλαβεν οὗτος τὴν τοσαύτην σοφίαν καὶ δύναμιν; Τούτου ἕνεκα ἐσκανδαλίζοντο, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀναγνωρίσωσι τὴν θεῖαν αὐτοῦ ἀποστολὴν καὶ νὰ πιστεύσωσιν εἰς αὐτόν. Ἰδὼν ταῦτα πάντα ὁ Κύριος εἶπε πρὸς αὐτούς· «οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος εἰμὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ» (Ματθ. 6), καὶ διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν μόνον ὀλίγους τινὰς ἀρρώστους ἐθεράπευσεν ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας. Τούναντίον δὲ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις καὶ κώμας εὗρισκε μὲν πίστιν καὶ ἐνθουσιώδη ὑποδοχὴν διὰ τὴν ὑπέροχον αὐτοῦ διδασκαλίαν καὶ τὰ πολλὰ θαύματα, πλὴν ὀλίγοι ὠφελοῦντο ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ μετανοοῦντες εἰλικρινῶς ἐβελτιοῦντο ἐσωτερικῶς, οἱ πλεῖστοι δὲ μεθ' ὅλον τὸν ἐνθουσιασμόν αὐτῶν ἔμενον ἠθικῶς τοιοῦτοι, ὅποιοι ἦσαν καὶ πρότερον, ἀμετανόητοι καὶ ἀδιόρθωτοι. Διὰ τοῦτο ὠνείδιζε τὰς πόλεις ἐκεῖνας, εἰς τὰς ὁποίας διέτριβε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χρόνου διδάσκων καὶ θαυματουργῶν, καὶ ἐταλάνιζεν αὐτὰς ὡς χειροτέρας πόλεων ἐθνικῶν καὶ ἀσεβῶν. «Οὐαὶ σοι Χαραζεῖν, οὐαὶ σοι Βηθσαῖδά, ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῶ μετενόησαν. Πλὴν λέγω ὑμῖν,

Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ ὑμῖν. Καὶ σὺ Καπερναοῦμ, ἡ ἕως οὐρανοῦ ὑψωθείσα, ἕως ἄδου καταβιβασθήσῃ· ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις ἐγενήθησαν αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι σήμερον. Πλὴν λέγω ὑμῖν ὅτι γῇ Σαδὸμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ σοί» (Ματθ. 11).

§ 24. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς τελῶνας καὶ ἁμαρτωλοὺς.

Οἱ σύγχρονοι τοῦ Κυρίου, καὶ μάλιστα οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ἀπέφευγον ἐπιμελῶς πᾶσαν σχέσιν καὶ ἐπαφὴν πρὸς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἡ κοινὴ γνώμη ἐθεώρει ὡς κατ' ἐξοχὴν ἁμαρτωλοὺς καὶ ἄνοσίους, εἴτε ὡς ἐκ τῆς σκανδαλώδους αὐτῶν διαγωγῆς, εἴτε ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν. Εἰς τοὺς κατ' ἐξοχὴν ἁμαρτωλοὺς συγκαταλέγονται καὶ οἱ τελῶναι, οἱ εἰσπράκτορες τῶν δημοσίων φόρων, ὅχι μόνον διότι τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν ἦτο καθ' ἑαυτὸ μισητόν, καὶ αὐτοὶ δὲ ἐφέροντο συνήθως σκληρῶς πρὸς τοὺς φορολογουμένους, ἀλλὰ καὶ διότι ἦσαν ὑπἄλληλοι τῶν μισητῶν Ῥωμαίων, καὶ ὡς τοιοῦτοι ἐνομίζοντο ἀρνησίθρησκοι καὶ προδόται. Τὰ ἀπόκληρα ταῦτα μέλη τῆς κοινωνίας ὅχι μόνον δὲν ἀπετροπίζετο ὁ Κύριος, ἀλλὰ καὶ εὐχαρίστως ὑπεδέχετο καὶ συναναστρέφετο μετ' αὐτῶν, θέλων νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν εὐθείαν ὁδὸν τοὺς ἀποπλανηθέντας καὶ θεραπεύσῃ τοὺς νοσοῦντας ἠθικῶς, εὗρισκε δὲ ὅτι οἱ ὡς ἁμαρτωλοὶ περιφρονούμενοι εἶναι εὐαγωγότεροι καὶ καταλληλότεροι εἰς τὴν βσιλείαν τοῦ Θεοῦ, ἢ οἱ περιφρονοῦντες αὐτοὺς καὶ νομιζόμενοι δίκαιοι. Ἡ τοιαύτη πρὸς τοὺς ἁμαρτωλοὺς συγκατάθεσις αὐτοῦ ἐσκανδαλίζε πολλοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους, διεσῦρετο δὲ συχνὰ ὑπ' αὐτῶν ὡς φίλος τῶν τελῶν καὶ ἁμαρτωλῶν. Πλὴν ὁ Κύριος ἐπεστόμιζεν αὐτοὺς ἐ-

§ 24=Ματθ. 9, 9—13. Μάρκ. 2, 13—17. Λουκ. 2, 27—32. 7, 36—50. 18, 9—14. Ἰωάν. 8, 1—10.

κάστοτε καταλλήλως. Μετὰ τὴν πρόσκλησιν τοῦ τελώνου Ματθαίου εἰς τὴν χορείαν τῶν μαθητῶν καὶ ἀκολουθῶν αὐτοῦ, εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐκάθισεν μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὸ γεῦμα. Ἐλθόντες δὲ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ παρεκάθισαν καὶ οὗτοι. Ἰδόντες δὲ οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ Γραμματεῖς ἐγόγγυζον καὶ ἔλεγον πρὸς τοὺς μαθητάς· «διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ μᾶθετε τί ἐστίν, ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν· οὐ γὰρ ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν» (Ματθ. 9). Μεθ' ὁμοίας συγκκταβάσεως προσεφέρετο καὶ πρὸς γυναῖκας ἀποπλανηθείσας, θέλων διὰ τῆς πατρικῆς ἐπεικειᾶς νὰ σώσῃ αὐτάς μᾶλλον ἢ δι' αὐστηρότητος νὰ ἐξωθήσῃ εἰς ἀπελπισίαν καὶ παραδῶσῃ εἰς ἀπώλειαν. Προσκληθεῖς ποτε ὑπὸ τινος Φαρισαίου ὀνόματι Σίμωνος παρεκλήθητο εἰς τὸ δεῖπνον, ὅτε γυνή τις ἐπιληψίμου μὲν διαγωγῆς, ἀλλ' ἤδη ὠφεληθεῖσα ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ μετανουῶσα, μαθοῦσα τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Σίμωνος, ἤλθε μετὰ φιλικῆς μύρου ὅπως πληρώσῃ τὸν φόρον τῆς εὐγνωμοσύνης, καὶ σταθεῖσα ὀπισθεν ἔκλαιε, καὶ διὰ μὲν τῶν δακρύων ἔβρεχε τοὺς πόδας αὐτοῦ, σπογγίζουσα δὲ διὰ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς κατεφίλει αὐτοὺς καὶ ἤλειπε διὰ τοῦ μύρου. Ἰδὼν δὲ τὰ γινόμενα ὁ Σίμων εἶπε καθ' ἑαυτὸν· οὗτος, ἐάν ᾔτο προφήτης, θὰ ἐγνώριζεν ὁποίας διαγωγῆς εἶναι ἡ γυνή αὕτη. Ἐννοήσας ὁ Κύριος τοὺς διαλογισμοὺς αὐτοῦ εἶπε πρὸς αὐτὸν ἐν εἰδῇ παραβολῆς. Δανειστῆς τις εἶχε δύο χρεωφειλέτας· καὶ ὁ μὲν ὠφείλεν αὐτῷ δηνάρια 500, ὁ δὲ ἕτερος 50. Βλέπων δὲ τὴν ἀνέχειν αὐτῶν ἐχάρισε καὶ εἰς τοὺς δύο τὴν ὀφειλὴν. Τίς ἀράγε ἐκ τῶν δύο θὰ αἰσθάνηται πρὸς αὐτὸν πλείονα εὐγνωμοσύνην καὶ ἀγάπην; Ὑποθέτω ὅτι ὁ ἄξιωθεις τῆς μείζονος χάριτος, ἀπήντησεν ὁ Σίμων. Στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὴν γυναῖκα, εἶπε πρὸς τὸν Σίμονα. Βλέπεις τὴν γυναῖκα ταύτην; Εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν σου, καὶ δέν μοι προσέφερες ὕδωρ νὰ πλύνω τοὺς πό-

δας μου· αὕτη δὲ διὰ τῶν δακρύων αὐτῆς ἔβρεξε τοὺς πόδας μου, καὶ διὰ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἀπὲσπόγγισεν αὐτούς. Φίλημα εἰς τὸ στόμα μου δέν μοι ἔδωκας· αὕτη δὲ ἀφ' ἧς ὥρας ἤλθε δέν ἔπαυσε νὰ καταφιλῇ τοὺς πόδας μου. Δι' ἐλαίου τὴν κεφαλὴν μου δέν ἤλειψα· αὕτη δὲ διὰ μύρου ἤλειψε τοὺς πόδας μου. Σοὶ λέγω λοιπὸν, ὅτι δέν εἶναι πλέον ἁμαρτωλός, ἀλλ' ὅτι ἔλαβεν ἤδη τὴν ἄφεσιν τῶν πολλῶν αὐτῆς ἁμαρτιῶν, ἀφ' οὗ παρέχει τοσαῦτα δείγματα εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης. Δέν θὰ ἡσθάνετο τοιούτην ἀγάπην, ἐάν δέν εἶχεν ἄξιωθῇ τοιούτης χάριτος· «οὐ χάριν λέγω σοι· ἀφείωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἡγάπησε πολὺ· ὃ δὲ ὀλίγον ἀφίεται ὀλίγον ἀγαπᾷ» (Λουκ. 7).

Καὶ εἰς ταύτην μὲν τὴν περίστασιν ἐδέχθη τὴν ἁμαρτωλὸν καὶ συνεχώρησεν αὐτήν, ἀφ' οὗ ἡ εὐγνωμοσύνη αὐτῆς ἔπεισεν αὐτὸν περὶ τῆς εἰλικρινοῦς αὐτῆς μετανοίας καὶ πίστεως· εἰς ἄλλην δὲ περίστασιν συνεχώρησε πρῶτον καὶ ἀφῆκε τὴν ἁμαρτωλὸν, ὅπως διὰ τῆς ἐπεικειᾶς καὶ εὐεργεσίας κινήσῃ αὐτήν εἰς μετάνοιαν καὶ πίστιν. Ἐφερόν ποτε πρὸς αὐτὸν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι γυναῖκα ἀποπλανηθείσαν, καὶ ἀφ' οὗ ἔστησαν αὐτήν εἰς τὸ μέσον, δοκιμάζοντες ἐζήτουν τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἂν πρέπη νὰ τιμωρηθῇ κατὰ τὸν νόμον ἢ μή. Ἐκεῖνος δὲ κύψας κάτω ἔγραψε διὰ τοῦ δακτύλου εἰς τὴν γῆν· καὶ ἐπειδὴ ἐπέμενον ἐρωτῶντες, ἀνακύψας εἶπε πρὸς αὐτούς· «ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος ἐπ' αὐτήν βαλέτω λίθον»· καὶ πάλιν κύψας κάτω ἔγραφεν. Ἐκεῖνοι δὲ ἀκούσαντες τὸν λόγον τοῦτον καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι ἀπῆλθον ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου, μέχρις οὗ ὑπελείφθη ὁ Ἰησοῦς καὶ ἡ γυνή ἰσταμένη ἐν τῷ μέσῳ. Τότε ἀνακύψας εἶπε πρὸς αὐτήν· γύναι, ποῦ εἰσιν οἱ κατήγοροί σου; οὐδεὶς σε κατέκρινεν; εἰπούσης δὲ ἐκείνης, οὐδεὶς, Κύριε· εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· οὐδὲ ἐγὼ σε κατακρίνω. Πορεύου, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν μηκέτι ἁμάρτανε (Ἰωάν. 8).

§ 25. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Σαμαρεί-
τας καὶ τοὺς Ἑθνικούς.

Ὅπως ἐν σχέσει πρὸς τοὺς τελῶνας καὶ ἁμαρτωλοὺς, οὕτω καὶ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Σαμαρείτας καὶ τοὺς Ἑθνικούς ἀπεδοκίμαζεν ὁ Κύριος λόγῳ τε καὶ ἔργῳ τὰς προλήψεις τῶν συγχρόνων αὐτοῦ Ἰουδαίων, καὶ πάντας ἀνθρώπους, ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ γλώσσης, κηρύττων τέκνα ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ οὐρανόθεν Πατρός, ὅχι μόνον ἔκρινε καὶ ἐκείνους ἀξιίους τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ προέλεγε πολλάκις, ὅτι οἱ μὲν Ἰουδαῖοι, οἱ ἀνέκαθεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ προωρισμένοι (οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας), θὰ ἀποδειχθῶσι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνάξιοι, ἀντ' αὐτῶν δὲ θὰ εἰσέλθωσιν οἱ ὑπ' αὐτῶν περιφρονούμενοι Ἑθνικοὶ καὶ Σαμαρεῖται. Προσελθὼν ποτε ἑκατόνταρχός τις ἐθνικός ἐν Καπερναοὺμ παρεκάλει αὐτὸν νὰ θεραπεύσῃ τὸν βαρέως ἀσθενοῦντα δοῦλον αὐτοῦ. Θαυμάσας δὲ ὁ Κύριος τὴν πίστιν αὐτοῦ εἶπε πρὸς τοὺς ἀκολουθοῦντας· «ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραήλ τοσαύτην πίστιν εὑρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἔξουσιν, καὶ ἀνακληθήσονται (θὰ συμφάγωσι) μετὰ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. Ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων» (Ματθ. 8). Τὴν αὐτὴν ιδέαν ἀνέπτυξε καὶ ἄλλοτε πολλάκις παραβολικῶς, παρομοιάζων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ πρὸς δεῖπνον βασιλικόν, εἰς τὸ ὅποιον οἱ μὲν ἀπ' ἀρχῆς προσκεκλημένοι δὲν ἔρχονται, προφρασιζόμενοι παντοῖα, προσκαλοῦνται δὲ πανταχόθεν καὶ λαμβάνουσι μέρος ἄνθρωποι οἱ τὰ μάλιστα ἐξουθενούμενοι ὑπὸ τῶν ἄλλων (Λουκ. 14). Μολονότι δὲ ἀπ' ἀρχῆς ἔλεγε ταῦτα, ἐκήρυττε δὲ ὅτι ἀποστολὴν ἔχει νὰ συμπεριλάβῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν Ἰουδαίους τε καὶ μὴ, καὶ ἐξ ἀπάντων νὰ ἀποτελέσῃ μίαν παί-

§ 25=Ματθ. 8, 5—13. 15, 21—28. Μάρκ. 7, 24—30. Λουκ. 7, 1—10. 13, 28—30.

μνην, ὅμως ἔκρινε καλὸν πρῶτον νὰ συναγάγῃ τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ, μόνον δὲ ἐν παρόδῳ καὶ ἐξαιρετικῶς ἐπεξέτεινε τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰς ἀγαθοεργίας αὐτοῦ εἰς Σαμαρείτας καὶ Ἑθνικούς. Καθ' ὃν χρόνον εὕρισκετο εἰς τὰ μεθόρια Τύρου καὶ Σιδῶνος, γυνὴ τις Συροφοίνισσα τὸ γένος καὶ ἐθνικὴ τὸ θρήσκευμα, ἐξελθοῦσα ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἔκραζεν ὀπισθεν, ἐκλιπαροῦσα τὸ ἔλεος αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς δεινῶς δαιμονιζομένης. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος, θέλων νὰ δοκιμάσῃ τὴν πίστιν αὐτῆς, οὐδεμίαν ἐδίδεν εἰς αὐτὴν ἀκρόασιν, προσελθόντες οἱ μαθηταὶ παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες· «ἀπόλυσον αὐτὴν ὅτι κράζει ὀπισθεν ἡμῶν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ». Ἐν τῷ μεταξὺ προσελθοῦσα ἡ γυνὴ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ λέγουσα· «Κύριε, βοήθει μοι». Πλὴν καὶ πάλιν ἡρνήθη εἰπὼν· «οὐκ ἔξεστι λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βλεῖν τοῖς κυναρίοις». Ἐπειδὴ ὅμως ἡ γυνὴ καὶ πάλιν δὲν ἀπέβηκε τὴν ἐλπίδα, ἀλλὰ παρεκάλει λέγουσα· «ναί, Κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν», ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῆς εἶπεν· «ὦ γύναι, μεγάλῃ σου ἡ πίστις· γεννηθήτω σοι ὡς θέλεις. Καὶ ἰκόθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης» (Ματθ. 15).

§ 26. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Γραμματεῖς καὶ τοὺς Φαρισαίους.

Ἡ δημοσία ἐνέργεια καὶ διδασκαλία τοῦ Κυρίου, ἀντιμαχομένη πρὸς τὰ φρονήματα καὶ τὰς ἀξιώσεις τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, ἐκίνησεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὸν χόλον τούτων καὶ διέθεσεν αὐτοὺς ἐχθρικώτατα κατ' αὐτοῦ. Οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, παρουσιάζόμενοι ὡς οἱ μόνοι ἀρμόδιοι ἐξηγηταὶ τοῦ θείου νόμου καὶ πιστοὶ φύλακες τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν πατρικῶν παραδόσεων, ἐθεωροῦντο συγχρόνως καὶ

§ 26=Ματθ. 12, 1—14. 15, 1—20. Μάρκ. 2, 23—3, 6. 7, 1—23. Λουκ. 6, 1—11. 13, 10—17. 14, 1—6. Ἰω. 5, 1 καὶ ἑξ. 9, 1 καὶ ἑξ.

ὥς οἱ κατ' ἐξοχὴν εὐσεβεῖς καὶ ἐνάρετοι Ἰσραηλίται. Πλὴν ἡ εὐσέβεια καὶ ἀρετὴ αὐτῶν συνίστατο ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πολλῶν ἐξωτερικῶν τύπων τῆς θείας λατρείας, ὀλίγον δὲ φροντίζοντες νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὸ ἀληθές πνεῦμα τοῦ θεοῦ νόμου, καὶ ἔτι ὀλιγώτερον νὰ πράττωσι τὸ καλὸν ἐξ ἀγνῆς καὶ καθαῆς καρδίας, ἔδιδον μεγάλην σημασίαν εἰς τὸ γράμμα τοῦ νόμου καὶ εἰς τὴν κατ' ἐπιφάνειαν ἐκτέλεσιν τῶν πολλῶν καὶ λεπτολόγων παραγγελημάτων νεωτέρων νομοδιδασκάλων, προτιμῶντες ταῦτα καὶ προτάσσοντες τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Τὸναντίον δὲ ὁ Κύριος πρὸ παντός ἄλλου συνίστα τὴν πιστὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἐδίδασκε δὲ ὅτι τὸ γράμμα τοῦ νόμου πρέπει νὰ ὑποτάσσῃται εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ὅτι ἡ ἐπιπόλαιος καὶ κατὰ γράμμα μόνον ἐκπλήρωσις τῶν ἐντολῶν δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ εὐσέβεια καὶ ἀρετὴ, ἐφ' ὅσον δὲν ἐκπληροῖ ὁ ἄνθρωπος τὰ καθήκοντα αὐτοῦ μετὰ καθαῆς καρδίας καὶ ἀδόλου διαθέσεως, καὶ ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ τοῦ σώματος καθαριότης οὐδὲν ὠφελεῖ, ἐὰν τὴν ψυχὴν μολύνωσι διαλογισμοὶ πονηροὶ καὶ ἀκάθαρτοι. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη τῶν διδασκαλιῶν καὶ φρονημάτων ἔδιδε συχνὰ ἀφορμὴν εἰς τοὺς Φαρισαίους καὶ Γραμματεῖς νὰ κατηγορῶσι καὶ νὰ ἐπιβουλεύωνται τὸν Κύριον ὡς παραβάτην τοῦ θεοῦ νόμου καὶ διαφθορέα τοῦ λαοῦ, ὁ δὲ Κύριος, ἀπολογούμενος ἐκάστοτε ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ διδασκαλίας, ἤλεγχεν αὐστηρῶς τὰς πλάνας ἐκείνων καὶ ἐταλάνιζεν αὐτοὺς ὡς ὑποκριτὰς καὶ τυφλοὺς ὀδηγούς, ἀποπλανώντας τοὺς ἀπλοῖκους καὶ φέροντας αὐτοὺς κατὰ τοῦ κρημνοῦ. Πρὸ πάντων ἐσκανδάλιζε καὶ παρώργιζε τοὺς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους ἡ περὶ τὴν ἐορτὴν τοῦ Σαββάτου ἐλευθερία τοῦ Κυρίου, ὅστις μὴ δεσμευόμενος ἐκ νόμου τοῦ γραμματος τοῦ νόμου, ἀλλὰ συμμορφούμενος εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ δὲν ἐδίσταζεν ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου νὰ ἀγαθοεργῇ καὶ θεραπεύῃ τοὺς πάσχοντας, φρονῶν καὶ διδάσκων ὅτι δὲν ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος χάριν τοῦ Σαββάτου, ἀλλὰ τὸ Σάββατον χάριν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅτι πρὸς ἀγαθοποιεῖν οὐδεμίᾳ ἡμέρᾳ δύναται νὰ ᾔνησι ἀπηγορευμένη. Διήρχετό ποτε

ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου διὰ τῶν σπαρτῶν, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πεινῶντες, ἀπέσπων ἀπὸ τῶν σπαχύων καὶ ἔτρωγον. Ἰδόντες δὲ οἱ Φαρισαῖοι ἐμέμφθησαν αὐτὸν ὡς ἐπιτρέποντα εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ νὰ πράττωσιν ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου πρᾶγμα ἀπηγορευμένον καὶ ἀθέμιτον. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτούς· «οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαυὶδ ὅτε χρεῖαν ἔσχε καὶ ἐπεινάσεν αὐτός καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φάγεῖν εἰ μὴ τοὺς ἱερεῖς, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· τὸ Σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, καὶ οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ Σάββατον» (Μαρκ. 2).

Ἐν ἄλλῃ τινὶ Σαββάτῳ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκεν· ἐπειδὴ δὲ εὗρίσκετο ἐκεῖ ἄνθρωπος ἔχων τὴν χειρὰ ἐξηραμμένην, παρετήρουν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἂν ἐν ἡμέρᾳ Σαββάτου θὰ θεραπεύσῃ, ὅπως κατηγορήσωσιν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς, ἐννοῶν τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, διέταξε τὸν πάσχοντα νὰ ἐγερθῇ εἰς τὸ μέσον, καὶ ἔπειτα ἠρώτησεν αὐτούς· «ἔξεστι τῷ Σαββάτῳ ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι». Σιωπῶντων δὲ πάντων ἐθεράπευσε τὸν ἄνθρωπον πρὸς μεγάλην αὐτῶν ἀγανάκτησιν (Λουκ. 6).

Πλὴν δὲ τῶν ἐν Σαββάτῳ θεραπειῶν, ὅποια μνημονεύονται πολλὰ ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις, βαρέως ἔφερον οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ Γραμματεῖς τὴν ἀδιαφορίαν τοῦ Κυρίου πρὸς τινὰς συνηθείας, προερχομένας ἐξ ἀρχαίας δῆθεν παραδόσεως, ὅποια ἦτο καὶ ἡ συνήθεια νὰ νίπτωνται τὰς χεῖρας πάντοτε πρὸ τοῦ γεύματος, ὅσκις δὲ ἤρχοντο ἐξ ἀγορᾶς νὰ λούωνται καὶ ὅλον τὸ σῶμα, ὅχι λόγῳ σωματικῆς καθαριότητος, ἀλλὰ διότι ἐθεώρουν ἑαυτοὺς μεμολυσμένους ἐκ τῆς ἐπαφῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων τῆς ἀγορᾶς. Οὕτω προσελθόντες ποτὲ τινὲς ἐξ αὐτῶν ἐμέμφοντο τὸν Κύριον λέγοντες· «διατί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουν τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· διατί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὑποκριταί, καλῶς προεφήτευσεν περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας λέ-

γων· ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεῖλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ· μάτην δὲ σέβονται με διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον εἶπεν αὐτοῖς· ἀκούετε καὶ συνίετε· οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοὶ (μολύνει) τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος τοῦτο κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον· ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνείαι, κλοπαί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι. Ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον· τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ φγεῖν οὐ κοινοὶ τὸν ἄνθρωπον» (Ματ. 15).

§ 27. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς Σαδδουκαίους.

Μολονότι οἱ Σαδδουκαῖοι ἀπετέλουν κόμμα ἀντίθετον πρὸς τοὺς Φαρισαίους, καὶ ἐν πολλαῖς συνεμερίζοντο τὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις τοῦ Κυρίου, ὅμως καὶ οὗτοι ἔβλεπον δυσπίστως καὶ δυσμενῶς τὴν δημοσίαν ἐνέργειαν αὐτοῦ, καὶ δὴ μᾶλλον κινούμενοι ἐκ λόγων κοσμικῶν καὶ πολιτικῶν, ἢ φροντίζοντες περὶ διαφορᾶς φρονημάτων καὶ διδασκαλιῶν. Ὡς ἐλευθερόφρονες ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν ζητημάτων, καὶ διὰ τοῦτο ἄπαξ μόνον περιῆλθον εἰς συζήτησιν μετὰ τοῦ Κυρίου περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς καὶ περὶ τῆς ἀνάστασεως τῶν νεκρῶν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἐπίστευον, καὶ ἠλέγχθησαν ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀγνοοῦντες τὰς Ἀγίας Γραφάς καὶ τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ἦσαν φίλοι τῶν ξένων καὶ ὁπαδοὶ τῆς κυριαρχίας τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὡς ἀποτελοῦντες τὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου εἶχον εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν τὰ ἁνώτατα καὶ προσοδοφόρα ἄξιώματα, διὰ τοῦτο πᾶσαν πρόοδον τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου καὶ πᾶσαν αὔξησιν τοῦ γοήτρου αὐτοῦ παρὰ τῷ λαῷ ἐθεώρουν ἐπιβλαβὴ εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν συμφέροντα καὶ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ὑπεροχὴν, καὶ λησμονοῦντες πρὸς καιρὸν ὅσα εἶχον κομματικὰ πάθη πρὸς τοὺς Φαρισαίους συν-

§ 27=Ματ. 22, 23—33. Μαρ. 12, 18—27. Λουκ. 20, 27—40.

ηνοῦντο μετ' αὐτῶν καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐπεζήτησαν τὴν ἀπώλειαν τοῦ Κυρίου, καὶ μάλιστα κατὰ τὸ τελευταῖον στάδιον τῆς δημοσίας αὐτοῦ ἐνεργείας, ὅτε ὁ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνθουσιασμός τοῦ ὄχλου ἐφάνη λαμβάνων ἐπιφόβους διαστάσεις ἐν αὐτῇ τῇ Ἱερουσαλὴμ. Τότε συνελθόντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν Φαρισαίων συνεσκέφθησαν ποῖα μέτρα νὰ λάβωσι κατ' αὐτοῦ, ὅπως μὴ ὁ λαός, ἀναγνωρίζων αὐτὸν ὡς τὸν ἀναμενόμενον ἐπίγειον βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ, προβῇ εἰς κινήματα ἐπανάστατικὰ κατὰ τῆς ἐξουσίας τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἔχῃ τὸ πρᾶγμα ὁλεθρίας συνεπειάς· ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Καϊάφας προέτεινε νὰ θυσιασθῇ εἰς ἄνθρωπος πρὸς σωτηρίαν ὅλου τοῦ ἔθνους· «συμφέρει ὑμῖν ἵνα εἰς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπολέται» (Ἰωάν. 11, 45—53).

§ 28. Ἡ σχέσις τοῦ Κυρίου πρὸς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν.

Ἐπειδὴ ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου κηρυττομένη βασιλεία τοῦ Θεοῦ οὐδὲν εἶχε κοινὸν πρὸς τὰς κοσμικὰς βασιλείας, ἀλλ' ὡς Ἐκκλησία τῆς Κ. Διαθήκης εἶχεν ὅλως πνευματικὸν χαρακτήρα, διὰ τοῦτο τὰ πολιτικὰ ζητήματα ἦσαν ὅλως ξένα καὶ ἀλλότρια πρὸς τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ ἀποστολήν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι οἱ σύγχρονοι αὐτοῦ Ἰουδαῖοι, παχυλὰς ἔχοντες ιδέας περὶ τοῦ Μεσσίας, ἀνέμενον αὐτὸν πρὸ παντός ἄλλου ὡς ἐπίγειον βασιλέα καὶ ἐλευθερωτὴν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τοῦ ξενικοῦ ζυγοῦ, ἀλλ' ὁ Κύριος ἀπ' ἀρχῆς ἐπειράθη νὰ διασκεδάσῃ τὰς προλήψεις ταύτας, πολλάκις δὲ καὶ αὐστηρότατα παρήγγειλεν εἰς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ ἢ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ θεραπευομένους νὰ μὴ διαδίδωσι τὰ θαύματα αὐτοῦ, ὅπως μὴ ὁ παχυλὸς καὶ ἀκατάρτιστος λαός, προκαγωνίζων τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ, προβῇ εἰς θορυβώδεις διηρώσεις καὶ διαταρχῇ τὴν δημοσίαν τάξιν καὶ ἡσυχίαν. Ἡ παντελής αὕτη ἀποχὴ τοῦ Κυρίου ἀπὸ τῶν πολιτικῶν ζητημάτων ἦτο τότεν προφνήτης, ὥστε οἱ Φαρισαῖοι, οἱ τὴν ἀ-

§ 28=Ματ. 22, 15—22. Μαρ. 12, 13—17. Λουκ. 20, 20—26.

πώλειαν αὐτοῦ διὰ παντός μέσου ἐπιδιώκοντες, ἔκριναν ἐπάναγκες νὰ καταφύγωσιν εἰς δόλον, ὅπως ἀποσπᾶσιν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ λόγον τινὰ ἐνοχοποιητικὸν κατὰ τῆς ξενικῆς κυριαρχίας καὶ καταγγείλωσιν αὐτὸν εἰς τὴν ἐξουσίαν ὡς διδάσκοντα ἐπαναστατικὰς ιδέας κατὰ τῶν καθεστώτων. Πρὸς τοῦτο δὲ συσκεφθέντες μετὰ τῶν Ἑρωδιανῶν, τῶν ὀπαδῶν τῆς δυναστείας τοῦ Ἡρώδου καὶ τῶν Ῥωμαίων, ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Ἰησοῦν κατασκόπους τινάς, ὅπως ἐρωτήσωσιν αὐτὸν περὶ τῆς πληρωμῆς τῶν τεταγμένων φόρων εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Ἐλθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι εἶπον πρὸς αὐτόν· διδάσκαλε, γνωρίζομεν ὅτι εἶσαι φιλαλήθης καὶ μετὰ φιλαληθείας διδάσκεις τὰ ἀρεστὰ τῷ Θεῷ πρὸς πάντας ἀδιακρίτως μικροὺς τε καὶ μεγάλους· ποῖαν ἔχεις γνώμην περὶ τῶν φόρων; ἐπιτρέπεται νὰ τελῶμεν φόρους εἰς τὸν Καίσαρα ἢ οὐ; Ἐννοήσας δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν εἶπε πρὸς αὐτούς· «τί μέ πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον ἵνα ἴδω· οἱ δὲ ἤνεγκαν· καὶ λέγει αὐτοῖς· τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Καίσαρος· ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (Ματ. 12).

§ 29. Ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου.

Ἐκ τοῦ τελευταίου σταδίου τῆς δημοσίας ἐνεργείας τοῦ Κυρίου ἀναφέρονται μὲν καὶ ἄλλα αὐτοῦ θαύματα, ὅποια ἡ θερμπεία τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡ ἀποξήρανσις τῆς ἀκάρπου συκῆς παρὰ τὴν ὁδόν, πρὸ πάντων ὁμως ἁξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις τοῦ φίλου αὐτοῦ Λαζάρου. Ἦτο δὲ ὁ Λάζαρος ἀδελφὸς δύο πιστῶν καὶ ἀφωσιωμένων μαθητριῶν τοῦ Κυρίου, κατοικῶν μετ' αὐτῶν ἐν Βηθανίᾳ πλησίον τῆς Ἱερουσαλὴμ. Ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῶν εἶχε φιλοξενηθῇ ὁ Κύριος τελευταῖον, ὅτε μετέβαινεν ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ. Ἐν ᾧ δὲ ἡ πρεσβυτέρη ἀδελ-

φή Μάρθα κατεγίνετο ἐπιμελῶς νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ τῆς ὑποδοχῆς, ἡ νεωτέρα ἀδελφή Μαρία ἐκάθισε πλησίον τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἤκουε τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, ἀφείσα τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς νὰ ὑπηρετήσῃ μόνη. Διὸ καὶ ἡ Μάρθα πρᾶπονονμένη εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν· «Κύριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην μὲ κατέλιπε διακονεῖν; εἰπέ οὖν αὐτῇ ἵνα μοί συναντιλάβηται. Ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. Μάρθα Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά· ἐνὸς δὲ ἐστὶ χρεῖα. Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς» (Λουκ. 10). Μῆνᾳς τινὰς μετὰ τὴν φιλοξενίαν ταύτην, διατρίβοντος τοῦ Κυρίου ἐν Βηθαβαρᾷ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἡσθένησεν ὁ Λάζαρος βαρέως, καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ἐσπευσαν νὰ ἀποστείλωσιν ἄνθρωπον εἰς Βηθαβαράν καὶ εἰδοποιήσωσι τὸν Ἰησοῦν. Ἐν τῷ μεταξύ ὁμως ἀπέθανεν ὁ ἀσθενῶν, καὶ ὅτε ἔφθασεν ὁ Ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν ἔχοντα ἤδη τέσσαρας ἡμέρας ἐν τῷ τάφῳ. Αἱ ἀδελφαὶ τοῦ ἀποθανόντος μαθοῦσαι τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἰησοῦ ἐξῆλθον εἰς προὑπάντησιν αὐτοῦ, καὶ πεσοῦσαι εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἔκλαιον λέγουσαι ὅτι ἐὰν ἦτο παρὼν, δέν ἤθελεν ἀποθάνει ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν. Συγκινηθεὶς ὁ Κύριος καὶ παρηγορήσας αὐτάς ἐπορεύθη κατ' εὐθείαν εἰς τὸν τάφον, καὶ ἀφ' οὗ διέταξε νὰ κινήσωσι τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου, ὥσπερ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ προσευξάμενος ἐφώνησε μεγάλη τῇ φωνῇ· Λάζαρε, δεῦρο ἔξω. Καὶ ἀμέσως ἀναστὰς ἐξῆλθεν ὁ νεκρὸς ὅπως εἶχεν ἐνταφιασθῇ, καὶ λυθέντων τῶν δεσμῶν αὐτοῦ ἀφέθη ἐλεύθερος. Τὸ περιφανές τοῦτο θαῦμα ὅχι μόνον πολλοὺς τῶν ἐκεῖ παρευρεθέντων προσείλκυεν εἰς τὴν πίστιν, ἀλλ' ἀστραπηδὸν διαδοθὲν μεταξὺ τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ λαοῦ παρήγαγε τοιαύτην ἐντύπωσιν, ὥστε οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἤρξαντο νὰ σκέπτωνται σοβαρῶς περὶ τῶν πρακτέων, καὶ πλὴν τοῦ Ἰησοῦ ἀπεφάσισαν νὰ φονεύσωσι καὶ τὸν Λάζαρον, ὅστις ὡς ζῶν τεκμήριον τοῦ γενομένου περιφανοῦς θαύματος προσείλκυε πολλοὺς εἰς τὴν πίστιν καὶ ἤν-ξανε τὸ γόητρον τοῦ Ἰησοῦ μεταξὺ τοῦ λαοῦ.

§ 29=Ἰω. 9, 1—41. 11, 1—54. Ματ. 21, 18—22. Ματ. 11, 12—24. Λουκ. 10, 38—42.

§ 30. Τὸ ἐν Βηθανίᾳ δεῖπνον καὶ ἡ θριαμβευτικὴ εἰσοδος τοῦ Κυρίου εἰς Ἱερουσαλήμ.

Μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου ἔκρινε καλὸν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τινὰς ἡμέρας νὰ ἀπομακρυνθῇ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς μέρος ἀπόκεντρον, καὶ μόνον πρὸ ἑξ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα ἦλθε πάλιν εἰς Βηθανίαν, προσκληθεὶς εἰς δεῖπνον, παρατεθέν εἰς τιμὴν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἐκεῖ πιστῶν καὶ ἀφωσιωμένων αὐτοῦ ὁπαδῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ¹⁾. Μεταξὺ τῶν συνδαιτυμόνων εὕρισκετο καὶ ὁ Λάζαρος, καὶ ἡ μὲν Μάρθα ὑπηρετεῖ ἐν τῇ τραπεζῇ, ἡ δὲ Μαρία ἀγοράσασα ὀλόκληρον λίτρον πολυτίμου μύρου ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ διὰ τῶν τριχῶν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐσπόγγισεν αὐτούς, καὶ ἡ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς ὁσμῆς τοῦ μύρου. Ἰδὼν δὲ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης ἠγανάκτησε καὶ ἤρξατο νὰ ψέγῃ τὴν σπατάλην ταύτην τῆς γυναικός, λόγῳ μὲν ἐκ προνοίας καὶ ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ τῶν πτωχῶν, ὅτι ἠδύνατο τὸ μύρον τοῦτο νὰ πωληθῇ ἀντὶ 300 δηναρίων καὶ νὰ διανεμηθῇ εἰς τοὺς ἐνδεεῖς, πράγματι δὲ ἐκ φιλοχρηματίας, λυπούμενος διότι θὰ εἶχε καλὴν εὐκαιρίαν νὰ κλέψῃ, ἐὰν τὸ ποσὸν τοῦτο ἐλάμβανεν αὐτὸς εἰς τὰς χεῖρας ὡς οἰκονόμος καὶ κορπῶν τὸ γλωσσόκομον (χρηματοκιβώτιον), ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἐτίθεντο ὅσα χρήματα οἱ φίλοι καὶ ὁπαδοὶ τοῦ Κυρίου συνεισέφερον εἴτε πρὸς διατροφήν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἀκολουθῶν αὐτοῦ εἴτε πρὸς ἀγαθοεργίας. Ἀλλ' ὁ Κύριος ἐπῆνεσε τὴν πρᾶξιν τῆς γυναικός λέγων· «ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργάσθη ἐν ἐμοί· πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε εὖ ποιῆσαι, ἐγὼ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε· ὃ ἔσχεν ἐποίησε· προέλαβε μυρίσαι τὸ σῶμά μου εἰς τὸν ἐνταριχισμόν· ἡμὴν δὲ λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν

1) Ἡ ἐπὶ κλητὶς αὕτη τοῦ Σίμωνος ἐξηγητὴς ἐντεῦθεν, ὅτι λεπρὸς ὢν πρότερον εἶχε καθαρῶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου καὶ πιστεύσει εἰς αὐτόν.

§ 30—Ἰω. 11, 54—12, 19. Ματ. 21, 1—17. 26, 13. Μαρκ. 11, 1—11. 14, 3—9. Λουκ. 19, 28—40.

κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς». Μόλις δὲ ἐγνώσθη ὅτι εὕρισκεται ὁ Ἰησοῦς ἐν Βηθανίᾳ, καὶ ἀμέσως ἔσπευσαν πολλοὶ ἐξ Ἱερουσαλήμ νὰ ἴδωσιν αὐτόν τε καὶ τὸν Λάζαρον, οἱ δὲ λοιποὶ προσκυνηταί, μαθόντες ὅτι τὴν ἐπαύριον ἔρχεται εἰς Ἱερουσαλήμ, ἔλαβον τὰ βαῖα (κλάδους) τῶν φοινίκων, καὶ ἐξεληθόντες εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ ὑπεδέχθησαν αὐτόν ἐν θριάμβῳ ὡς τὸν προσδοκώμενον Χριστόν, ἐπευφημοῦντες καὶ λέγοντες· «ὦσαννὰ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ». Πλὴν ὁ Κύριος δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀγίαν Πόλιν ὡς ἐνδοξος βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, ἀλλὰ ἀπλοῦς καὶ ταπεινός, ἐπιβαίνων ὄναριον, συμφώνως πρὸς τὴν προφητικὴν ῥῆσιν· «χαῖρε σφόδρα θύγατερ Σιών, κήρυσσε θύγατερ Ἱερουσαλήμ, ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι δίκαιος καὶ σώζων, αὐτὸς πρῶτος καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον ὄνου» (Ζαχ. 9, 9).

§ 31. Διδασκαλῖαι τοῦ Κυρίου ἐκ τοῦ τελευταίου σταδίου τῆς δημοσίας αὐτοῦ ἐνεργείας.

Καὶ ἐκ τοῦ τελευταίου σταδίου τῆς δημοσίας ἐνεργείας τοῦ Κυρίου περιῆλθον εἰς ἡμᾶς ἱκαναὶ διδασκαλῖαι, λεχθεῖσαι ἐν Ἱερουσαλήμ ἄλλαι μὲν ἐν εἴδει ὁμιλιῶν, ὡς εἶναι οἱ ταλαινισμοὶ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων (Ματ. 23) καὶ αἱ προρρήσεις περὶ τῆς καταστροφῆς τῆς Ἱερουσαλήμ, περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας καὶ τῆς τελευταίας κρίσεως (Ματ. 24—25), ἄλλαι δὲ παραβολικῶς, ὡς εἶναι αἱ παραβολαὶ τῶν ἐργατῶν (Ματ. 20), τῶν δύο νιῶν, τῶν κακῶν ἀμπελουργῶν, τῶν γάμων τοῦ βασιλόπαιδος, τοῦ πιστοῦ καὶ τοῦ ἀπίστου δούλου, τῶν δέκα παρθένων, καὶ τῶν ταλάντων. Ἐκ τούτων ἀξιολογώτεραι εἶναι αἱ ἐξῆς·

1) Ἡ τῶν δύο νιῶν, ἐξεικονίζουσα τὴν πρὸς τὴν βασιλείαν

§ 31—Ματ. 20, 1—16. 21, 23—22, 14. 23, 1—25, 46. Μαρκ. 11, 27—12, 12. 38—13, 37. Λουκ. 14, 15—24. 19, 11—27. 20, 1—19. 21, 1—36.

τοῦ Θεοῦ σχέσιν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ τῶν νομιζομένων δικαίων (Γραμματέων, Φαρισαίων καὶ τῶν λοιπῶν ἡγετῶν καὶ διδασκάλων τοῦ λαοῦ). Καὶ οἱ μὲν περιφρονούμενοι ὡς ἀμαρτωλοί, καίτοι κατ'ἀρχὰς φαίνονται ἀπειθεῖς πρὸς τὸν οὐράνιον αὐτῶν Πατέρα, ὅμως ἔπειτα μετανοοῦσι καὶ συμμορφοῦνται πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ· τὸν ἀντίον δὲ οἱ νομιζόμενοι εὐσεβεῖς καὶ δίκαιοι, φαίνονται μὲν διὰ λόγου εὐπειθεῖς πρὸς τὸ θεῖον θέλημα, δι' ἔργων ὅμως εἶναι ἀπειθεῖς καὶ ἀνήκοοι. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν μετανοοῦσι καὶ εἰσέρχονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, οὗτοι δὲ μένοντες ἀμετανόητοι ἀποκλείονται ἀπ' αὐτῆς (Ματ. 21, 28—31).

2) Ἡ τῶν κακῶν ἀμπελουργῶν, διδάσκουσα ὅτι οἱ διάφοροι διδάσκαλοι καὶ ἡγέται τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἔθνους ἀντὶ νὰ χειραγωγήσωσι δεόντως τὸν ἐμπιστευθέντα αὐτοῖς λαὸν τοῦ Θεοῦ καὶ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ πρόοδον καὶ βελτίωσιν, ἐθεώρησαν τὰ ἐμπειπιστευμένα αὐτοῖς ἀγαθὰ ὡς τιμᾶριον πατρικόν, καὶ μόνον περὶ τῶν ἰδίων συμφερόντων φροντίζοντες ἐμιαυφόνησαν κατὰ παντός ὑπομιμνήσκοντες αὐτοῖς τὰ καθήκοντα αὐτῶν, ἀπὸ τῶν προφητῶν μέχρι τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Οὕτω δὲ γενόμενοι ἄξιοι τῆς δικαίας ὀργῆς τοῦ Θεοῦ ὅχι μόνον αὐτοὶ θὰ λάβωσι τὰ ἐπίχειρα τῆς ἀπιστίας καὶ μισαιφονίας αὐτῶν, ἀλλὰ θὰ συμπαρασύρῳσι μεθ' ἑαυτῶν εἰς ὄλεθρον καὶ τὸ πλεῖστον τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτοῖς παρχαταθήκης, θὰ λάβωσι δὲ τὴν θέσιν αὐτῶν ἄλλοι ἐξ ἄλλων ἐθνῶν καὶ λαῶν (Ματ. 21, 33—46).

3) Ἡ τῶν γάμων τοῦ βασιλόπαιδος, διδάσκουσα ὅτι οἱ ἀνέκαθεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ προωρισμένοι Ἰουδαῖοι κατὰ μέγα μέρος θὰ ἀποδειχθῶσιν ἀνάξιοι αὐτῆς, ὡς ἀπειθεῖς καὶ σκληροτράχηλοι. Πλὴν ἡ ἀπιστία καὶ σκληροκαρδία αὐτῶν δὲν θὰ ματαιώσῃ τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ αὐτοὶ μὲν θὰ λάβωσι τὰ ἐπίχειρα τῆς πονηρίας αὐτῶν, ἀποστελλόμενοι δὲ οἱ κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου εἰς τὰ ἔθνη θὰ προσελκύσωσι πανταχόθεν πολλοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ ὅσοι μὲν προσερχόμενοι θὰ μετανοήσωσιν εἰλικρινῶς καὶ θὰ κοσμηθῶσι διὰ τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, οὗτοι θὰ ἁγιοποιηθῶσι

τῶν ἀγαθῶν τῆς αἰωνίου ζωῆς· ὅσοι ὅμως θὰ προσέλθωσιν ἀμετανόητοι καὶ θὰ διαμένωσι τοιοῦτοι, ὅποιοι ἦσαν πρότερον, οἱ τοιοῦτοι ὡς ἀνάξιοι τῆς αἰωνίου ζωῆς θὰ ἀποπεμφθῶσιν εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν (Ματ. 22, 1—14).

4) Ἡ τῶν δέκα παρθένων, διδάσκουσα ὅτι ἄξιοι τῆς αἰωνίου ζωῆς δὲν θὰ ἦναι πάντες οἱ μετὰ χαρᾶς ἀναμένοντες τὴν δευτέραν τοῦ Κυρίου παρουσίαν, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνοι, οἵτινες πάντοτε ἐνθυμούμενοι τὸ ἄδηλον τῆς ὥρας τοῦ θανάτου καὶ τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας ἀγωνίζονται νὰ ἐκπληρώσωσιν ἐγκαίρως πάντα τὰ καθήκοντα αὐτῶν, καὶ ἐν πάσῃ στιγμῇ εἶναι ἑτοιμοὶ εἰς τε τὸν θάνατον καὶ εἰς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Κυρίου, ὄντες ἤδη κεκοσμημένοι διὰ τῶν γνησίων χριστιανικῶν ἀρετῶν. Ὁ μὴ ἔχων ταύτας, ἀλλ' ἀναβάλλων ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἑαυτοῦ καθηκόντων, δὲν θὰ εὐρεθῇ ἄξιος τῆς αἰωνίου ζωῆς (Ματ. 25, 1—13).

5) Ἡ τῶν ταλάντων, διδάσκουσα ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διδόμενα ἡμῖν χαρίσματα ὀφείλομεν ἕκαστος κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν καὶ ἱκανότητα νὰ καλλιεργήσωμεν, αὐξήσωμεν καὶ χρησιμοποιήσωμεν πρὸς τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ἐδόθησαν. Ἐὰν ὅμως ἐκ ῥηθυμίας καὶ ὀκνηρίας καταστήσωμεν αὐτὰ ἄχρηστα, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως θὰ λάβωμεν τὰ ἐπίχειρα τῆς ῥηθυμίας καὶ ὀκνηρίας ἡμῶν (Ματ. 25, 14—30).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Τὸ τέλος τοῦ ἐπιγείου βίου τοῦ Κυρίου (33).

32. Ἡ σύστασις τοῦ μυστικοῦ δείπνου.

Αἱ παραβολαὶ αὗται ἐλέχθησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ Πάσχα, καθ' ὃν χρόνον ἀκριβῶς οἱ μὲν ἐχθροὶ αὐτοῦ ἐσκέπτοντο τίνι τρόπῳ νὰ συλλάβωσι καὶ θανατώσωσιν αὐτὸν ἀσφαλῶς, ἄνευ τινὸς ἀντιστάσεως καὶ κινδύνου ἀπὸ μέρους τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ, εἰς δὲ ἐκ τῶν δώδεκα, Ἰούδας ὁ Ἰ-

§ 32=Ματ. 26, 14—29. Μαρ. 14, 10—25. Λουκ. 22, 1—23. Ἰωαν. 13, 1—30. 1 Κορ. 11, 23—25.

σκαριώτης, ἐκ φιλαργυρίας κινούμενος, ὑπισχνεῖτο εἰς αὐτοὺς τὴν ἑαυτοῦ συνδρομὴν ἀντὶ 30 ἀργυρίων (100 περίπου δραχμῶν). Ἀπὸ πολλοῦ προβλέπων ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, καὶ γνωρίζων ὅτι ἤδη ἐπέστη τὸ τέλος τοῦ ἐπιγείου αὐτοῦ βίου, διέταξε τοὺς μαθητάς αὐτοῦ νὰ ἐτοιμάσωσι τὰ τοῦ Πάσχα, ὅπως τὸ ὕστατον συμπάγη μετ' αὐτῶν τὸ πασχαλίον δεῖπνον καὶ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τὰς τελευταίας αὐτοῦ ὑποθήκας καὶ διατάξεις. Ἐφαγε δὲ τὸ δεῖπνον τοῦτο ὅχι καθ' ἣν ἡμέραν καὶ καθ' ὃν τρόπον (τῇ 14ῃ τοῦ μηνὸς Νισάν μετὰ ἁμνοῦ καὶ ἄζύμων ἄρτων) ἐσυνείθιζον οἱ Ἰουδαῖοι νὰ τρώγωσι τὸ Πάσχα πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐξόδου ἐξ Αἰγύπτου, ἀλλὰ διὰ τὸ κατεπεῖγον τοῦ καιροῦ προέλαβε κατὰ μίαν ἡμέραν καὶ ἐτέλεσεν αὐτὸ τὴν παρχαμονὴν τῆς ἐορτῆς, ἄνευ ἁμνοῦ καὶ ἄζύμων ἄρτων, δίδων εἰς αὐτὸ νέον ὅλως χαρκατῆρα, καὶ ἀπὸ τοῦ πασχαλίου δεῖπνου τῆς Π. Διαθήκης μετατρέπων αὐτὸ εἰς τὸ μυστικὸν δεῖπνον τῆς Κ. Διαθήκης πρὸς ἀνάμνησιν τῶν ἐπικειμένων αὐτοῦ παθῶν καὶ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου. Καὶ πρῶτον μὲν ἔνιψε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἀφ' ἑνὸς μὲν δίδων εἰς αὐτοὺς παρὰδειγμα ἄκρας ταπεινοφροσύνης καὶ φιλαδελφίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑποδεικνύων ὅτι οἱ μέλλοντες νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸ μυστικὸν αὐτοῦ δεῖπνον πρέπει προηγουμένως νὰ καθαρισθῶσιν ἀπὸ παντὸς ἡθικοῦ ῥύπου, δι' εἰλικρινοῦς μετανοίας λαμβάνοντες ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν. Ἐπειτα δὲ καθίσας εἰς τὴν τράπεζαν εἶπεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δεῖπνου· «ἄμην ἄμην λέγω ὑμῖν ὅτι εἰς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ». Θορυβηθέντες οἱ μαθηταὶ ἤρξαντο νὰ ἐρωτῶσιν ἀλλήλοδιαδόχως· «μή τι ἐγὼ εἰμι, Κύριε»; ὁ δὲ παρκακθήμενος Ἰωάννης πεσὼν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ ἠρώτησε τίνα ὑπονοεῖ, καὶ ὁ Ἰησοῦς ὑπέδειξεν αὐτῷ τὸν προδότην, ἐμβάψας τὸ ψωμὶον εἰς τὸ τρυβλίον καὶ δούς αὐτὸ εἰς τὸν Ἰσκαριώτην Ἰούδαν λέγων· «ὁ ποιεῖς ποίησον τάχιστα». Καὶ οἱ μὲν λοιποὶ μαθηταὶ, μὴ ἐννοήσαντες τὴν σημασίαν τῶν λόγων τούτων καὶ τῆς πράξεως τοῦ Κυρίου, ὑπενόουν ἄλλα· ὁ δὲ Ἰούδας, νομίζων ὅτι κατενοήθη ὑπὸ πάντων, ἐξῆλθεν εὐθὺς πρὸς ἐπιτέλεσιν τῆς προθέσεως αὐ-

τοῦ. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἰούδα λαβὼν τὸν ἄρτον ὁ Ἰησοῦς καὶ εὐλογήσας διεμέλισεν αὐτὸν καὶ ἔδωκεν εἰς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ λέγων· «λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων· πῖετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γὰρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ πῖω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς μου» (Ματ. 26).

§ 33. Ἡ ἐν Γεθσημανῇ προσευχὴ καὶ σύλληψις τοῦ Κυρίου.

Μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ μυστικοῦ δεῖπνου ἔδωκεν ὁ Ἰησοῦς τὰς τελευταίας αὐτοῦ ὑποθήκας εἰς τοὺς μαθητάς, καὶ τῆς νυκτὸς ἤδη προχωρησάσης, ἐξῆλθε μετ' αὐτῶν νὰ πορευθῇ πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν. Προδιδάσκων δὲ αὐτοὺς εἰς τὰ ἐπικείμενα αὐτοῦ πάθη εἶπε πρὸς αὐτούς· «πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτί ταύτῃ· γέγραπται γάρ, πκτάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποιμένης». Καὶ ἔσπευσαν μὲν πάντες νὰ ὑποσχεθῶσι πίστιν καὶ ἀρροσίωσιν μέχρι θανάτου, πρὸ πάντων δὲ ὁ Πέτρος, ἀλλ' ὁ Κύριος διεβεβαίωσε αὐτὸν ὅτι ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ νυκτί, πρὶν ἢ ἀλέκτωρ φωνήσῃ, θὰ ἀπαρνηθῇ αὐτὸν τρίς. Ὅτε δὲ ἔφθασαν εἰς τὸν κῆπον τῆς Γεθσημανῆς, ὅπου καὶ ἄλλοτε ἐσύχναζε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἔχων τὴν ψυχὴν κατῶδυνον καὶ θέλων νὰ προσευχηθῇ κατ' ἰδίαν, ἀφῆκεν ἐκεῖ τοὺς ἄλλους μαθητάς, καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Ζεβεδαίου λέγει πρὸς αὐτούς· «περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. Καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ προσευχόμενος καὶ λέγων· Πάτερ μου, εἰ δυνατόν

ἔστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητάς καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας καὶ λέγει αὐτοῖς· οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής». Μετὰ ταῦτα ἀπομακρυνθεὶς πάλιν προσηύξατο ἐκ δευτέρου καὶ ἐκ τρίτου κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ ὅτε ἐπανελθὼν πρὸς τοὺς μαθητάς εὗρεν αὐτοὺς πάλιν κοιμωμένους, θαυμάζων τὴν ἀταραξίαν αὐτῶν λέγει πρὸς αὐτούς· «καθεύδετε λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε! Ἰδοὺ ἡγγικεν ἡ ὥρα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν· ἐγείρεσθε ἄγωμεν· ἰδοὺ ἡγγικεν ὁ παραδιδούς με». Πρῶτον δὲ ὁ Ἰούδας λαβὼν παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων πλῆθος στρατιωτῶν καὶ ὑπηρετῶν, ὠπλισμένων μετὰ μάχαιρων καὶ ξύλων, καὶ γνωρίζων τὸν τόπον ἐκεῖνον ἤρχετο μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων, δοὺς σύνθημα νὰ συλλάβωσιν ὃν τινα ἤθελε φιλήσει. Καὶ ὅτε ἔφθασαν πλησίον τοῦ κήπου, ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς προὔπληντησιν αὐτῶν ἠρώτησεν αὐτούς, τίνα ζητεῖτε. Ἀποκριθέντων δὲ ἐκείνων, Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, εἶπε πρὸς αὐτούς, ἐγὼ εἰμι. Πλὴν καταληφθέντες ὑπὸ ταραχῆς πνεύματος ἔμενον ἐνεοί, καὶ οὔτε ὁ Ἰούδας ἔδωκε τὸ σύνθημα, οὔτε οἱ ἄλλοι προέβησαν εἰς τὴν σύλληψιν, ἀλλ' ἀπομακρυνθέντες πρὸς τὰ ὀπίσω ἔπασαν χαμαί. Ἐρωτήσας ὁ Ἰησοῦς ἐκ δευτέρου, καὶ τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν λαβὼν, λέγει πρὸς αὐτούς· «εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγὼ εἰμι· εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν». Τότε ὁ Ἰούδας, ἀποβαλὼν τὸν προσωρινὸν δισταγμόν, προσελθὼν κατεφίλησε τὸν Ἰησοῦν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐφορμήσαντες συνέλαβον αὐτόν. Καὶ ἐπειράθη μὲν ὁ Πέτρος νὰ ἀντιταχθῇ, καὶ σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἀπέκοψε τὸ οὖς ἑνὸς τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, ἀλλ' ὁ Κύριος ἐκώλυσε αὐτὸν λέγων· «ἀπόστρεψον τὴν μάχαιράν σου εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μάχαιρᾷ ἀπολοῦνται». Τότε οἱ μαθηταὶ ἐγκαταλιπόντες αὐτὸν ἔφυγον. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἄχθεις κατὰ πρῶτον πρὸς τὸν

Ἀνναν, τὸν πενθερόν τοῦ ἀρχιερέως Καϊάφα, μετὰ μικρὰν προανάκρισιν ἀπεστάλη παρ' αὐτοῦ δέσμιος πρὸς τὸν Καϊάφην.

§ 34. Ἡ ἄρνησις τοῦ Πέτρου καὶ ἡ καταδίκη τοῦ Ἰησοῦ.

Θέλων νὰ ἴδῃ τὴν ἐκδοκίαν ἠκολούθησεν ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἰωάννου, καὶ εἰσάχθεις εἰς τὴν αὐλήν τοῦ ἀρχιερέως ἐθερμαίνοντο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν περὶ τὴν πυράν. Καὶ πρῶτον μὲν ἰδοῦσα αὐτὸν ἡ θυρωρὸς ἠρώτησεν ἂν εἶναι ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ· ἀλλ' ὁ Πέτρος ἠρνήθη λέγων, οὐκ οἶδα τὸν ἀνθρώπον. Ἐπειτα δὲ ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τῶν ἄλλων δούλων ἠρνήθη πάλιν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἐξ αὐτῶν, συγγενεύων πρὸς ἐκεῖνον, τοῦ ὁποῖου ἀπέκοψεν ὁ Πέτρος τὸ ὠτίον, ἐπέμενε διωκθεῖσιν καὶ λέγων, ὅτι τὸν εἶδεν ἐν τῷ κήπῳ μετὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἤρξατο μεθ' ὅρκων καὶ ἀνθεματισμῶν νὰ ἀρνήται λέγων, οὐκ οἶδα τὸν ἀνθρώπον, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. Τότε ἐνθυμηθεὶς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου ἐζήληθεν ἔξω καὶ ἐκλαυσε πικρῶς.

Αὐθωρεὶ δὲ συνελθὼν τὸ συνέδριον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀρχιερέως ἐζήτηε εὐπρόσωπόν τινα κατηγορίαν καὶ μαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ μετὰ πολλὰς ἀντιφατικὰς καταθέσεις ψευδομαρτύρων, παρουσιασθέντες τινὲς εἶπον· «ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω». Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τούτων αἱ καταθέσεις δὲν ἐφαίνοντο ἐπαρκεῖς, ἐγερθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν λέγων· οὐδὲν ἀποκρίνη τι οὗτοι σου καταμαρτυροῦσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπη. Πάλιν ἠρώτησεν αὐτὸν ὁ ἀρχιερεὺς λέγων· ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζώντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· ἐγὼ εἰμι, καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐ-

§ 34—Ματ. 26, 58—27, 10. Μαρκ. 14, 54—72. Λουκ. 22, 55—71. Ἰωαν. 18, 15—27.

ρανοῦ. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων· τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ· τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον· ἔνοχος θανάτου ἐστί. Οὕτω δὲ καταδικάσαντες αὐτὸν ἤρξαντο νὰ ἐμπτύωσιν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ῥαπίζοντες ἔλεγον· «προφήτευσον ἡμῖν, Χριστέ, τίς ἐστὶν ὁ παῖσας σε» (Ματ. 26). Τὴν καταδίκην ταύτην μαθὼν ὁ Ἰούδας, καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως τυπτόμενος, ἐπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πρεσβυτέρους λέγων· ἡμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῶν. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἡνῆθησαν νὰ δεχθῶσι τὰ χρήματα λέγοντες· «τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψη». ὁ δὲ Ἰούδας καταληφθεὶς ὑπὸ ἀπελπισίας ἔρριψε τὰ ἀργύρια εἰς τὸν ναόν, καὶ ἀπελθὼν ἀπηγχόνησεν ἑαυτόν.

§ 35. Σταύρωσις καὶ ταφὴ τοῦ Κυρίου.

Μετὰ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην τοῦ Κυρίου, γενομένην ἐν νυκτερινῇ συνεδρίᾳ, συνῆλθον πάλιν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τὴν πρωΐαν, καὶ συσκεφθέντες μετέβησαν ἐν σώματι πρὸς τὸν Ῥωμαῖον διοικητὴν Πόντιον Πιλάτον, ὅπως ζητήσωσι παρ' αὐτοῦ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως αὐτῶν, ὡς μὴ δικαιούμενοι νὰ θανατώσωσιν αὐτοὶ ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως ἐκείνου. Ἐπειδὴ δὲ ἔμελλον τὴν ἐσπέραν ἐκείνην νὰ φύγωσι τὸ πασχάλιον δεῖπνον, θὰ ἐκωλύοντο δὲ ὡς μεμολυσμένοι, ἐὰν μετέβαινον εἰς οἶκημα Ἑθνικοῦ, διὰ τοῦτο τὸν μὲν Ἰησοῦν ἔστειλαν δέσμιον εἰς τὸ πραιτώριον (διοικητήριον), αὐτοὶ δὲ ἰστάμενοι ἔξωθεν ἐζήτησαν νὰ ὁμιλήσωσι τὸν ἡγεμόνα. Ὡς δὲ ἐξῆλθεν ὁ Πιλάτος καὶ ἠρώτησε περὶ τοῦ ἐγκλήματος τοῦ Ἰησοῦ, ἤρξαντο νὰ κατηγορῶσιν αὐτὸν ὡς κινουῦντα τὸν λαὸν εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς ἐξουσίας τῶν Ῥωμαίων καὶ ἀποκαλοῦντα ἑαυτὸν Χριστόν, βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Πιλάτος εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον, καὶ ἀνακρίνας τὸν Ἰησοῦν ἐξῆλθε πάλιν καὶ λέγει πρὸς

§ 35=Ματ. 27, 11—66. Ματ. 15, 1—47. Λουκ. 23, 1—54. Ἰω. 18, 28—19, 42.

αὐτούς· ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὐρίσκω ἐν αὐτῷ. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο συνήθεια καθ' ἕκαστον Πάσχα νὰ χαρίζη εἰς τὸν λαὸν ἓνα δέσμιον, προέτεινε νὰ ἀπολύσῃ ὡς τοιοῦτον τὸν Ἰησοῦν· ἀλλ' ἐκεῖνοι ἐζήτησαν νὰ ἀπολύσῃ αὐτοῖς ἄλλον δέσμιον, τὸν ληστήν καὶ ἀνδροφόνον Βαραββᾶν. Ἐνδοὺς ὁ Πιλάτος εἰς τὴν αἵτησιν αὐτῶν ἀπέλυσε τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν μαστιγῶσας παρέδωκεν εἰς τοὺς στρατιώτας. Οὗτοι παραλαβόντες αὐτὸν εἰς τὸ πραιτώριον συνήγαγον ὅλην τὴν σπειράν, καὶ ἐκδύσαντες τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐνέδυσαν αὐτὸν χλαμύδα κοκκίνην, καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ δόντες κάλαμον εἰς τὴν δεξιάν αὐτοῦ γονυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐνέπαιζον λέγοντες· χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἀφοῦ ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἔλαβον τὸν κάλαμον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Θέλων νὰ ἀρκεσθῇ εἰς ταῦτα καὶ ἀπολύσῃ τὸν Ἰησοῦν, ἐπειράθη ὁ Πιλάτος ἐκ δευτέρου καὶ ἐκ τρίτου νὰ πείσῃ τοὺς Ἰουδαίους περὶ τῆς ἀθωότητος αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπετείνετο ὁ θόρυβος καὶ ἐπέμενον κρίζοντες, ἄρον ἄρον, σταύρωσον αὐτόν, προέβησαν δὲ καὶ εἰς ἀπειλὰς κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἐὰν ἀπέλυσεν αὐτόν, ἔκρινε φρόνιμον νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν ἄδικον αἵτησιν, καὶ ἀπονιπτόμενος τὰς χεῖρας παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν ἵνα σταυρωθῇ. Λαβόντες δὲ οἱ στρατιῶται ἐξέδυσαν πάλιν τὴν κοκκίνην χλαμύδα, καὶ ἐνδύσαντες αὐτόν τὰ ἴδια αὐτοῦ ἱμάτια ἀπήγαγον ὁμοῦ μετὰ δύο ἄλλων καταδίκων ἔξω τῶν τειχῶν τῆς πόλεως εἰς τόπον λεγόμενον Κρανίον, ἑβραϊστὶ δὲ Γολγοθᾶν. Καὶ μέχρι μὲν τινος ἐβάσταζε τὸν σταυρὸν αὐτοῦ αὐτός ὁ Ἰησοῦς· ἔπειτα δὲ εὐρόντες Σιμωνά τινα Κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπὸ ἀγροῦ, ἠνάγκασαν αὐτόν νὰ ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Ἀκολουθούμενος δὲ ὑπὸ πλήθους λαοῦ, ἰδὼν τὰς γυναῖκας θρηνούσας ἐπὶ τῇ σκληρᾷ αὐτοῦ τύχῃ, ὑπαινιπτόμενος τὰς μελλούσας συμφορὰς τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἶπε πρὸς αὐτάς· «θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλην ἐφ' ὑμᾶς κλαίετε καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν· ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι, ἐν αἷς ἐροῦσι· μακάριαι αἱ στεῖραι καὶ αἱ κοιλίαι, αἱ

οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ οἱ οὐκ ἐθήλασαν». Τοιοῦτοτρόπως φθάσας εἰς τὸν Γολγοθᾶν ἐσταυρώθη ἐκεῖ ἐν μέσῳ τῶν δύο κακούργων, ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς ὡς αἰτίαν τῆς καταδίκης αὐτοῦ ἔχων τὴν ἐπιγραφὴν· Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· χλευαζόμενος πανταχόθεν, καὶ ὑπὲρ πάντων παρακαλῶν καὶ λέγων· «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς· οὐ γὰρ οὐδασι τί ποιοῦσιν». Ὡνείδιζε δὲ αὐτὸν μεταξὺ ἄλλων καὶ εἰς τῶν συσταυρωθέντων κακούργων λέγων· «οὐχὶ σὺ εἶ ὁ Χριστός; σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς». Πλὴν ἐπετίμησεν αὐτὸν ὁ ἕτερος λέγων· «οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν Θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξεν. Καὶ ἔλεγε τῷ Ἰησοῦ· μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ». Ἐνῷ δὲ οἱ σταυρώσαντες αὐτὸν στρατιῶται κατεγίνοντο εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἱματίων αὐτοῦ, ῥίπτοντες κλῆρον εἰς τὸν ἄρραφον αὐτοῦ χιτῶνα, διακρίνας ὁ Ἰησοῦς μεταξὺ τῶν παρισταμένων τὴν ἑαυτοῦ μητέρα καὶ τὸν ἠγαπημένον μαθητὴν Ἰωάννην, συνέστησεν αὐτὴν εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ μαθητοῦ λέγων· ἀγύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου», καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννην, αἰδοῦ ἢ μήτηρ σου»· καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας παρέλαβεν αὐτὴν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος εἰς τὰ ἴδια.

Τὰ γεγονότα ταῦτα διεδέχθη σκότος, διαρκέσαν ἀπὸ τῆς ἑκτῆς ὥρας μέχρι τῆς ἑνάτης, καὶ περὶ τὴν ἑνάτην ὥραν διψῶν ἐζήτησεν ὕδωρ, καὶ συγχρόνως ἀνεφώνησε λέγων· «Ἥλει Ἥλει, λαμὰρ σάβαχθαναι· τουτέστι Θεέ μου Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; Καί τινες μὲν τῶν παρισταμένων, ἀκούσαντες ταῦτα, ἔσκωπτον λέγοντες, ὅτι Ἥλιαν φωνεῖ οὗτος, ἄλλοι δὲ λαβόντες σπόγγον ἐνέπλησαν ὄξους, καὶ εἰς τὸ ἄκρον καλάμου προσαρμόσαντες προσέφερον εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἔλαβε τὸ ὄξος εἶπε· τετέλεσται· καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐλθόντες οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Πιλάτον παρεκάλουν νὰ συντριβῶσι τὰ σκέλη τῶν καταδίκων καὶ ἐπιταχυνθῇ ὁ θάνατος αὐτῶν, ὅπως μὴ μένωσι τὰ σώματα ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κατὰ τὴν ἐ-

πομένην μεγάλην ἡμέραν τῆς ἑορτῆς, ἀλλὰ ταφῶσιν αὐθημερόν. Ἐπὶ τούτῳ ἐλθόντες οἱ στρατιῶται τῶν μὲν δύο ἄλλων συνέτριψαν τὰ σκέλη, εὐρόντες αὐτοὺς ἔτι ζῶντας· ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶχεν ἤδη ἐκπνεύσει, δὲν συνέτριψαν μὲν αὐτοῦ τὰ σκέλη, ἀλλ' εἰς τῶν στρατιωτῶν ἐξεκέντησε διὰ τῆς λόγχης τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Ὅπως δὲ τὴν σταύρωσιν τοῦ Κυρίου εἶχε διαδεχθῇ σκότος, οὕτω καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ διεδέχθησαν σεισμός καὶ ἄλλα γεγονότα θαυμασία, ἐξ ὧν φοβηθέντες ὁ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ στρατιῶται ἔλεγον· ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. Τὴν ἐσπέραν δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας, μέλος τοῦ μεγάλου συνεδρίου καὶ εἰς ἐκ τῶν ἐν κρυπτῷ μαθητῶν τοῦ Κυρίου, μὴ θέλων τὸ σῶμα αὐτοῦ νὰ ἐνταφιασθῇ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ὁμοῦ μετὰ τῶν δύο ἄλλων καταδίκων, ἦλθε πρὸς τὸν Πιλάτον καὶ ζήτησας ἔλαβε τὴν ἄδειαν ὅπως ἐνταφιάσῃ κατ' ἰδίαν τὸν Ἰησοῦν. Ἐχὼν δὲ συνεργὸν καὶ τὸν Νικόδημον, συνάδελφον αὐτοῦ καὶ ὁμόφρονα, κατεβίβασε τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ μετὰ πλουσίων ἀρωμάτων τυλίξας ἐν σινδόνι καθαρᾷ κατέθηκεν εἰς μνημεῖον, νεωστὶ λελαξευμένον ἐντὸς κήπου πλησίον τοῦ τόπου τῆς σταυρώσεως, καὶ προσεκύλισε λίθον μέγαν εἰς τὴν θύραν τοῦ μνημείου.

§ 36. Ἀνάστασις καὶ ἀνάληψις τοῦ Κυρίου.

Τὴν σταύρωσιν καὶ τὴν ταφὴν τοῦ Κυρίου κλαίουσιν παρατήρουν ἐκ μικρᾶς ἀποστάσεως αἱ μαθήτριάι ἐκεῖναι, αἵτινες εἶχον ἀκολουθήσει αὐτὸν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ δὴ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, ἡ Σαλώμη, μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου, καὶ ἡ Ἰωάννα. Αὗται, ἰδοῦσαι τοῦ ἐτάφου, ὑπέστρεψαν ἀμέσως εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀγοράσασαι ἄρώματα καὶ μύρα, τὸ μὲν Σάββατον ἡσύχασαν διὰ τὴν ἑορτήν, τὴν δὲ ἐπομένην ἡμέραν λίαν πρῶτ' ἐγερθεῖσαι ἦλθον εἰς

§ 36 = Ματ. 28, 1—20. Μάρ. 16, 1—20. Λουκ. 23, 55—24, 53. Ἰω. 20, 1—21, 25. Πράξ. 1, 1—11. 1 Κορ. 15, 3—9.

τὸ μνημεῖον, ὅπως ἀποδώσωσι τὰς τελευταίας τιμὰς τῷ διδασκάλῳ, ἀλείφουσι τὸ σῶμα αὐτοῦ. Ἐν ᾧ δὲ ἐσκέπτοντο καθ' ἑαυτὰς πῶς νὰ ἀποκυλίσωσι τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου, αἴφνης εὐρέθη ὁ λίθος ἀποκεκυλισμένος, καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον εἶδον αὐτὸ κενόν. Καὶ ἡ μὲν Μαγδαληνὴ Μαρία ἀμέσως ἔδραμεν εἰς τὴν πόλιν, ὅπως εἰδοποιήσῃ περὶ τούτου τοὺς μαθητάς· αἱ δὲ λοιπαὶ γυναῖκες μένουσαι ἐκεῖ εὐρίσκοντο ἐν ἀπορίᾳ, ὅτε ἐνεφανίσθησαν δύο ἄνδρες, περιβεβλημένοι στολὴν λευκὴν καὶ εἶπον πρὸς αὐτάς· «τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἡγέρθη, ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παρελθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἀμικτωλῶν καὶ σταυρωθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι». Καὶ αὗται μὲν ἀκούσασαι ταῦτα ὑπέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν, ὅπως ἀπαγγείλωσι πάντα εἰς τοὺς ἑνδεκα καὶ τοὺς λοιποὺς μαθητάς. Ἡ δὲ Μαγδαληνὴ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὴν πόλιν καὶ εὐροῦσα τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην, λέγει· «ἤραν τὸν Κύριον ἐκ τοῦ μνημείου καὶ οὐκ οἶδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν». Σπεύσαντες ἐκεῖνοι ἦλθον δρομαῖοι εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ πλὴν τοῦ σουδαρίου καὶ τῶν ὀθονίων οὐδὲν ἄλλο εὐρόντες. Ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια θαυμάζοντες τὸ γεγονός. Μετὰ τοῦτο ἐλθοῦσα πάλιν ἡ Μαγδαληνὴ εἰς τὸ μνημεῖον ἵστατο κλαίουσα ἔξω ἐπὶ πολὺ, ὡς δὲ παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδε δύο ἀγγέλους, τὸν μὲν πρὸς τὸ μέρος τῆς κεφαλῆς, τὸν δὲ πρὸς τὸ μέρος τῶν ποδῶν, καὶ ἐν ᾧ διελέγετο μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ ἐλλείποντος σώματος τοῦ Κυρίου, στραφεῖσα πρὸς τὰ ὀπίσω βλέπει αὐτὸν τὸν Ἰησοῦν· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξέλαβεν αὐτόν ὡς τὸν κηπουρόν, ἔπειτα ὁμῶς ἀναγνώρισα καὶ συνδιαλεχθεῖσα μετ' αὐτοῦ ἔσπευσε νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τοὺς μαθητάς ὅσα εἶδε καὶ ἤκουσε.

Μετὰ τὴν πρώτην ταύτην ἐμφάνισιν εἰς τὴν Μαγδαληνὴν τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐνεφανίσθη ὁ Κύριος εἰς τὸν Πέτρον, ἔπειτα εἰς δύο μαθητάς, μεταβλίνοντας εἰς τὴν κώμην Βεμμαοῦς, καὶ συνέφαγε μετ' αὐτῶν, καὶ τελευταῖον ἐν ὧρᾳ προκεχωρηκυῖα εἰς τοὺς ἑνδεκα καὶ ἄλλους τινὰς ὄντας συνηγμένους ἐπὶ τὸ

αὐτό, καὶ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων ἔχοντας τὰς θύρας κεκλεισμένας. Σταθεῖς δὲ αἴφνης εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ἔδωκε τὸν συνήθη ἀσπασμὸν λέγων· *εἰρήνη ὑμῖν*. Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς αἰφνιδίας ἐμφανίσεως ταραχθέντες ἐνόμιζον ὅτι ἔβλεπον πνεῦμα, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰ χεῖρας αὐτοῦ καὶ τοὺς πόδας πρὸς μεγίστην αὐτῶν ἑκπληξιν καὶ χαράν. Κατὰ τὴν ἐμφάνισιν ταύτην μὴ εὐρεθεὶς ὁ Θωμᾶς μετὰ τῶν ἄλλων μαθητῶν δὲν ἠδύνατο νὰ πιστεύσῃ εἰς τὰς διαβεβαιώσεις αὐτῶν λέγων· «ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσίν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευράν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω». Διὸ καὶ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἐνεφανίσθη ὁ Κύριος πάλιν κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, καὶ μετὰ τὸν συνήθη ἀσπασμὸν εἶπε τῷ Θωμᾷ· «φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος ἀλλὰ πιστός». Ἀφοῦ δὲ ἐπέισθη ὁ Θωμᾶς καὶ ἀνεφώνησεν, ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου, εἶπε πρὸς αὐτόν ὁ Ἰησοῦς· «ὅτι ἑώρακάς με, πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες» (Ἰω. 20). Πλὴν δὲ τῶν ἐμφανίσεων τούτων, γενομένων ἐν Ἱερουσαλὴμ ἢ ἐν τοῖς περιχώροις αὐτῆς, ἀναφέρεται ἐκ τοῦ χρόνου τούτου καὶ ἄλλη ἐμφάνισις, γενομένη ἐν Γαλιλαίᾳ εἰς τὸν Πέτρον, τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλους τέσσαρας ἐκ τῶν δώδεκα, καθ' ὃν χρόνον μεταβάντες πρὸς καιρὸν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν εὐρίσκοντο παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ἀλιεύοντες (Ἰω. 21).

Τοιοιουτοτρόπως ἐπὶ 40 ἡμέρας ἐμφανιζόμενος ἐκ διαλειμάτων εἰς τοὺς μαθητάς ὅτε μὲν συνέτρωγε μετ' αὐτῶν, ὅτε δὲ ἐδίδασκεν αὐτοὺς περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, δεικνύων ὅσα ἔμελλε νὰ πάθῃ καὶ ἔπαθε κατὰ τὰς Γραφάς. Τελευταῖον δὲ ἐμφανισθεὶς τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ νὰ περιμείνωσιν ἐκεῖ μέχρις οὗ λάβωσι τὴν προεπαγγελθεῖσαν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὑπὸ ταύτης ἐνισχυθέντες κηρύξωσι τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μέχρι τῶν περάτων τῆς οἰκουμένης. Λέγων ταῦτα ἐξήγαγεν

αὐτοὺς εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν, καὶ εὐλογήσας αὐτοὺς ἀνερπάγη ὑπὸ νεφέλης ἀπὸ τῶν ὀμμάτων αὐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐν ᾧ δὲ ἐθεώρουν οἱ μαθηταὶ τὴν ἀνάβασιν αὐτοῦ, παρουσιασθέντες δύο ἄνδρες ἐν ἱματίοις λευκοῖς εἶπον πρὸς αὐτούς· «ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν» (Πράξ. 1).

ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ

Αἱ ἐνέργειαι τῶν Ἀποστόλων πρὸς διάδοσιν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος μεταξὺ Ἰουδαίων καὶ Ἑθνικῶν
(33—100 μ. Χ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἀπὸ τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Παύλου (33—35).

§ 37. Ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ Ἀγίου Πνεύματος.

Καθ' ὃν χρόνον ἀνελήφθη ὁ Κύριος εἰς οὐρανοὺς καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Ἱερουσολύμοις συνηγμένων μαθητῶν αὐτοῦ ἀνήρχετο εἰς 120 περίπου ψυχάς, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἑνδεκά Ἀποστόλων, τῶν ἐκ Γαλιλαίας γυναικῶν, τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας, καὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν αὐτοῦ, οἵτινες μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, ἀποβαλόντες ὅσας πρὶν εἶχον προλήψεις, συγκαταλέγοντο ἤδη εἰς τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ ὁπαδοὺς. Πάντες οὗτοι, συμφώνως πρὸς τὴν παραγγελίαν τοῦ Κυρίου, μένοντες ἐν Ἱερουσαλὴμ ἀνέμενον τὴν ἐπαγγελθεῖσαν αὐτοῖς χάριν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, καὶ συνερχόμενοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀφιεροῦντο εἰς προσευχάς καὶ δεήσεις ἀπὸ κοινοῦ. Ἐν τινι τῶν συνελεύσεων τούτων κατὰ πρότασιν τοῦ Πέτρου προέβησαν εἰς τὴν

§ 37=Πράξ. 1, 12—2, 13.

συμπλήρωσιν τοῦ κολοβωθέντος ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα Ἀποστόλων, ὑποδείξαντες δύο ὑποψηφίους ἐκ τῶν ἀπ' ἀρχῆς ἀκολουθῶν τοῦ Κυρίου, τὸν Βαρσαβῶν καὶ τὸν Ματθίαν, καὶ διὰ κλήρου ἐκλέξαντες τὸν τελευταῖον εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἰούδα. Ἐν ᾧ δὲ κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν τῶν Ἰουδαίων εὕρισκοντο πάλιν συνηγμένοι ἐπὶ τὸ αὐτό, αἴφνης περὶ τὴν τρίτην ὥραν τῆς πρωίας ἐγένετο ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, συνοδευομένη ὑπὸ ἐξωτερικῶν σημείων, ἅτινα πλείστον συμβολικῶς τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τοὺς μέλλοντας κήρυκας τοῦ εὐαγγελίου. Καὶ πρῶτον μὲν ἠκούσθη αἴφνης ἤχος ἐξ οὐρανοῦ ὡς βοή σφοδροῦ καὶ ὀρμητικοῦ ἀνέμου, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, ὅπου εὕρισκοντο συνηγμένοι, ὃν τρόπον τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου ἔμελλε νὰ ἀκουσθῇ αἰφνιδίως καὶ νὰ πληρώσῃ τὴν οἰκουμένην ὡς τις ἰσχυρά καὶ ἀκαταμάχητος οὐρανία πνοή. Ὅπως δὲ οἱ πρὶν δειλοὶ καὶ ἄφωνοι ἔμελλον νὰ κηρύττωσι τὸ εὐαγγέλιον μετὰ ἐνθουσιασμοῦ καὶ φλογερᾶς γλώσσης, τοιοῦτοτρόπως ἐθεάθησαν πύριναι γλώσσαι διαμεριζόμεναι καὶ ἐπικαθήμεναι εἰς ἓνα ἕκαστον τῶν μαθητῶν. Καθὼς δὲ τελευταῖον ἡ τῶν γλωσσῶν ποικιλία καὶ διαφορὰ ο' δόλως ἔμελλε νὰ παρεμποδίσῃ τὴν διάδοσιν τοῦ εὐαγγελίου, ἀλλ' ἔμελλον ἅπαντα τὰ ἔθνη εἰς τὰς ἰδίαις αὐτῶν γλώσσας νὰ ἀκούωσι καὶ νὰ δοξάζωσι τὰ μέγα καὶ θαυμάσια ἔργα τοῦ Ὑψίστου, τοιοῦτοτρόπως λαβόντες τότε πάντες οἱ μαθηταὶ τὴν χάριν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἤρξαντο νὰ λαλῶσιν ἐν ξέναις γλώσσαις καὶ νὰ ὑμνολογῶσι τὸν Θεὸν πρὸς ἐκπληξιν καὶ θαυμάσιον πλείστον ὅσων ξενογλώσσων Ἰουδαίων ἢ προσηλύτων, οἵτινες ἐκ διαφόρων τῆς γῆς χωρῶν συνελθόντες εὕρισκοντο τότε ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἄλλοι μὲν ὡς προσκυνηταὶ καὶ παρεπίδημοι, ἄλλοι δὲ ὡς κάτοικοι, ἐγκατασταθέντες εἰς τὴν Ἀγίαν Πόλιν. Πλὴν δὲ τῶν θαυμαζόντων καὶ ἐκπληττομένων εὗρέθησαν καὶ χλευασταί, οἵτινες ἀποδιδόντες τὸ ἔκτακτον φαινόμενον εἰς μέθην, ἔλεγον περὶ τῶν μαθητῶν, ὅτι «γλεῦκους μεμεστωμένοι εἰσὶν».

§ 38. Σύστασις τῆς πρώτης χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἱερουσαλῇ.

Ἐκ τῶν δυσμενῶν τούτων κρίσεων τῶν χλευαστῶν λαβὼν ἀφορμὴν ὁ Πέτρος ἠγέρθη μετὰ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων, καὶ ἐνώπιον τοῦ πολυαρίθμου λαοῦ ἐκήρυξε λέγων, ὅτι τὸ θαυμάσιον τοῦτο φαινόμενον δὲν εἶναι ἀπόρροια μέθης τοσούτων ἀνθρώπων καὶ ἐν τοιαύτῃ πρωϊνῇ ὥρᾳ τῆς ἡμέρας, ἀλλ' ἐκπλήρωσις παλαιᾶς προφητείας, λεχθείσης ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἰωὴλ περὶ τῆς ἐπιχύσεως τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ εἰς πάντας τοὺς πιστούς, καὶ ὅτι τὴν προφητείαν ταύτην ἐπλήρωσεν Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, τὸν ὅποιον οἱ μὲν ἄνθρωποι ἀτιμάσαντες ἐσταύρωσαν, ὁ δὲ Θεὸς διὰ ποικίλων θαυμασίων ἔργων ἀπέδειξεν ὡς υἱὸν αὐτοῦ καὶ προσδοκώμενον Χριστόν, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς καὶ ἀνυψώσας εἰς οὐρανοῦς. Τὸ πρῶτον τοῦτο κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου, στηριζόμενον εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ προφητειῶν τῆς Π. Διαθήκης, ἐνεποίησε τοιαύτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς ἀκροατάς, ὥστε πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν συγκινηθέντες ἐκ τῶν λόγων τοῦ Πέτρου καὶ μετανοήσαντες εἰλικρινῶς ἐβαπτίσθησαν, καὶ ἐπέστρεψαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς Χριστόν ψυχὰς ἕως τρισχίλιαι.

Εἰς τοὺς πρώτους τούτους προσετίθεντο μὲν ἀκολούθως καθ' ἡμέραν καὶ ἄλλοι, προσελκυόμενοι ὑπὸ τοῦ κηρύγματος καὶ τῶν διαφόρων θαυματουργιῶν τῶν Ἀποστόλων, πρὸ πάντων ὅμως ἡύξηθη διὰ μιᾶς καὶ σημαντικῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν πιστῶν συνεπείᾳ περιφανοῦς τινος θαύματος τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ συνοδεύσαντος αὐτὸ κηρύγματος αὐτοῦ. Ἐν ᾧ ἡμέραν τινὰ μετέβαινεν ὁ Πέτρος ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἰωάννου εἰς τὸν ναὸν κατὰ τὴν ἐννάτην ὥραν τῆς προσευχῆς, χωλὸς τις ἐκ κοιλίας μητρὸς, ἀπὸ πολλοῦ ὑπάρχων γνωστὸς ἀνὰ τὴν πόλιν ὡς τιθέμενος καὶ ἐπαίτων παρὰ τὴν ὡραίαν πύλην τοῦ ἱεροῦ, ἐζήτησεν ἐλεημοσύνην καὶ παρὰ τῶν Ἀποστόλων. Λα-

βὼν δὲ αὐτὸν ὁ Πέτρος ἐκ τῆς χειρὸς ἠγείρε λέγων· ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι· ὁ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι· ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ἔγειρε καὶ περιπάτει». Καὶ ἁμέσως γενόμενος ὑγιής περιεπάτει αἰνῶν καὶ δοξάζων τὸν Θεόν, πρὸς ἑκπληξιν καὶ θαυμασμόν πάντων τῶν γνωριζόντων τὴν προτέραν αὐτοῦ κατάστασιν. Ἐκ τούτου λαβὼν ἀφορμὴν ὁ Πέτρος ἐκήρυξε πάλιν τὸν Χριστόν πρὸς τοὺς ἐν τῷ ἱερῷ συνηγμένους, καὶ πολλοὶ πεισθέντες ἐπίστευσαν εἰς τὸν Κύριον, καὶ ἀνῆλθε διὰ μιᾶς ὁ ἀριθμὸς τῶν πιστῶν εἰς πέντε χιλιάδας, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν γυναικῶν. Τοιουτοτρόπως ἐξηπλοῦτο ὁ σημεῖραι τὸ κήρυγμα, προσήρχοντο δὲ μετὰξὺ ἄλλων καὶ πολλοὶ ἱερεῖς καὶ Λευῖται.

§ 39. Ὁ βίος τῶν πρώτων Χριστιανῶν ἐν Ἱερουσαλῇ.

Ὁ βίος τῶν πρώτων τούτων Χριστιανῶν ἐν Ἱερουσαλῇ ἦτο λίαν ἀπλοῦς, καὶ κατὰ πολλὰ ὅμοιος πρὸς τὸν βίον, τὸν ὅποιον ἐν τῇ κοινωνίᾳ τοῦ Κυρίου διῆγον πρότερον οἱ μαθηταί. Καθὼς οὗτοι ἀρχηγὸν καὶ διδάσκαλον ἔχοντες τὸν Κύριον, καὶ ὡς ἀδελφοὶ πρὸς ἀλλήλους θεωρούμενοι, ἀπετέλουν οἶον εἰς μιάν οἰκογένειαν μετὰ κοινοῦ ταμείου καὶ κοινῆς τραπέζης, τοιουτοτρόπως καὶ οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἐν Ἱερουσαλῇ, ἀρχηγούς καὶ διδασκάλους ἔχοντες τοὺς Ἀποστόλους, ἐνεψυχοῦντο ὑπὸ τοιαύτης πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης, ὥστε θεωροῦντες καὶ ἀποκαλοῦντες ἀλλήλους ἀδελφοὺς ἀπετέλουν ὁμοίαν οἰκογένειαν, ἔχουσιν κοινὸν ταμεῖον καὶ κοινὰς τραπέζας ἢ συσσίτια, τῶν ὁποίων μετεῖχον καὶ οἱ πλούσιοι ἀδικρίτως μετὰ τῶν πτωχῶν, ἐκουσίως καὶ ἐξ ἀπλῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης συνεισφέροντες ὅ,τι καὶ ὅσον ἕκαστος προηρεῖτο πρὸς ἀνακοφίσιν καὶ διατροφὴν τῶν ἀπόρων καὶ ἐνδεῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὡς δημόσιον μὲν τόπον προσευχῆς ἐξηκολούθουν νὰ θεωρῶσι τὸν ναὸν καὶ νὰ συχνάζωσιν εἰς τὸ ἱερόν, εἶχον ὅμως καὶ ἰδιαιτέρους τόπους συνά-

ξέων, ὅπου συνερχόμενοι τακτικῶς προσηύχοντο, ἤκουον τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων, μετελάμβανον τοῦ μυστικοῦ δειπνου τοῦ Κυρίου, τῆς οὕτω λεγομένης κλάσεως τοῦ ἄρτου, καὶ συνέτρωγον ἀπὸ κοινοῦ ἐν πάσῃ ἀφελείᾳ πνευματικῇ. Παρὰ πᾶσαν ὁμῶς τὴν ἀδελφικὴν ταύτην ἀγάπην καὶ εὐσέβειαν τῶν πιστῶν δὲν ἦσαν ὅλα τέλεια, ἀλλὰ μετὰ τῶν σίτων ὑπῆρχον καὶ ζιζάνια, ὡς εἶγε προεῖπει ὁ Κύριος. Ἐν ᾧ πᾶσα συνεισφορά ἦτο προαιρετικὴ, καὶ οὐδεὶς ὑπῆρχε καταναγκασμὸς οὔτε νὰ πωλήσῃ τις τὰ ἑαυτοῦ κτήματα, οὔτε πωλήσας νὰ συνεισφέρῃ ὅλον ἢ μέρος τοῦ ἀντιτίμου, Ἀνανίας τις, ὑποκρινόμενος ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ αὐταπάρνησιν, συνεφώνησε μετὰ τῆς γυναίκος αὐτοῦ Σαπφείρας νὰ πωλήσῃ τὸν ἀγρὸν αὐτοῦ, καὶ κρατήσας μέρος τῶν χρημάτων νὰ προσφέρῃ τὸ ὑπόλοιπον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, παριστῶν αὐτὸ ὡς τὸ ὅλον ἀντίτιμον, ἐξαπατῶν οὕτω τοὺς τε Ἀποστόλους καὶ ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν. Διὰ τὴν ἀπάτην ταύτην καὶ ὑπόκρισιν ἀμφοτέρω ἐτιμωρήθησαν αὐστηρότατα πρὸς παραδειγματισμὸν, δημοσίᾳ ἐλεγχθέντες ὑπὸ τοῦ Πέτρου καὶ πεσόντες νεκροὶ ἐνώπιον πάντων, πρῶτον μὲν ὁ ἀνὴρ, ἔπειτα δὲ ἡ γυνή. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐξεδηλώθησαν καὶ δυσaréσκειαι διὰ τὴν μεροληπτικὴν διανομὴν τῶν τροφίμων μετὰ τῶν διαφόρων μελῶν τῆς κοινότητος, καὶ οἱ ἐπιστρέψαντες ἐξ Ἑλληνιστῶν Ἰουδαίων ἐγόγγυζον κατὰ τῶν ἄλλων, ὅτι εἰς τὴν καθημερινὴν διανομὴν τῶν τροφῶν παρεβλέποντο αἱ χῆραι γυναικες αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀπόστολοι, ἔργον ἔχοντες τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου, δὲν ἠδύναντο νὰ παραμελῶσι τοῦτο ὅπως ἐπιτηρῶσι καὶ ἐποπτεύωσι τὰς τραπέζας καὶ τὰς τροφάς, προσκαλέσαντες τοὺς πιστοὺς ἀνέθηκαν εἰς αὐτοὺς νὰ ὑποδείξωσιν ἐπὶ τὰ καταλλήλους ἀνδρας, πλήρεις Πνεύματος Ἀγίου καὶ σοφίας, ὅπως ὡς βοηθοὶ αὐτῶν καὶ διάκονοι ἀναλάβωσι τὴν ἐπὶ τῶν τροφῶν καὶ τραπέζων ἐποπτείαν. Οὕτω δὲ καθ' ὑπόδειξιν τῶν πιστῶν προεχειρίσθησαν ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων διὰ προσευχῆς καὶ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν οἱ ἐξῆς ἐπὶ τὰς διακονίας: Στέφανος, Φίλιππος, Πρόχορος, Νικάνωρ, Τίμων, Παρμενῆς καὶ Νικόλαος προσήλυτος ἐξ Ἀντιοχείας.

§ 40. Οἱ διωγμοὶ τῆς ἀρτισυστάτου Ἐκκλησίας ἐν Ἱερουσαλὴμ.

Τὴν ταχεῖαν ἐξάπλωσιν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος μετὰ τοῦ λαοῦ καίπερ βρέως φέροντες οἱ Σαδδουκαῖοι καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ὁμῶς δὲν προέβησαν ἀμέσως εἰς βίαια μέτρα κατὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν πιστῶν, τὸ μὲν διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς εὐνοίαν τοῦ λαοῦ, τὸ δὲ ὡς μὴ ἔχοντες εὐλογον προφασιν κατ' αὐτῶν. Ὅτε ὁμῶς ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης μετὰ τὴν θεραπείαν τοῦ ἐκ γενετῆς τυφλοῦ ἐκήρυξαν τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ, προέβησαν ἀμέσως εἰς τὴν σύλληψιν αὐτῶν, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην φυλακίσαντες, τὴν ἐπαύριον ἔφερον αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου. Καὶ οἱ μὲν Ἀπόστολοι ἀνακριθέντες ὡμολόγησαν θαρραλέως τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ, τὸ δὲ συνέδριον, μὴδεμίαν εὐρὸν αἰτίαν πρὸς τιμωρίαν, ἀπέλυσεν αὐτοὺς, ἀφ' οὗ αὐστηρῶς καὶ ἐπανειλημμένως ἠπειλήσαν αὐτοὺς νὰ παύσωσι πᾶσαν διδασκαλίαν καὶ ὁμιλίαν περὶ τοῦ Ἰησοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Ἀπόστολοι, εἰς οὐδὲν λογιζόμενοι τὰς ἀπειλάς, ἐξηκολούθουν καὶ μετὰ ταῦτα νὰ κηρύττωσι παρρησίᾳ καὶ νὰ θεραπεύωσι διαφόρους ἀσθενείας, ὀργισθέντες οἱ περὶ τὸν ἀρχιερέα συνέλαβον αὐτοὺς καὶ ἔρριψαν πάντας εἰς τὸ δεσμοτῆριον, ὅπως δικάσωσιν αὐτοὺς τὴν ἐπαύριον ἐπὶ ἀπειθείᾳ εἰς τὴν ἀνωτάτην ἀρχήν. Καίτοι τὴν αὐτὴν νύκτα δι' ἀγγέλου τοῦ Κυρίου ἠλευθερώθησαν ἐκ τῆς φυλακῆς, καὶ ἐλθόντες ἐδίδασκον πάλιν ἐν τῷ ναῷ, ὁμῶς ζητηθέντες παρουσιάσθησαν ἐκ νέου ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου, καὶ ὅχι μόνον ἀφόβως ὡμολόγησαν τὴν πίστιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ῥητῶς ἠρνήθησαν πᾶσαν ὑπακοήν, εἰπόντες παρρησίᾳ: «Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις». Ἐκ τούτου ἐρεθισθέντες οἱ ἐν τῷ συνεδρίῳ διανοοῦντο νὰ θανατώσωσιν αὐτοὺς, ὅτε περιφανὲς τι μέρος αὐτοῦ, ὁ διάσημος νομοδιδάσκαλος Γαμαλιήλ, ἀπέτρεψεν αὐτοὺς λέγων ὅτι, ἐὰν μὲν τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ἀνθρώπινον,

θὰ καταλυθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν δὲ ἐκ Θεοῦ, οὐδὲν θὰ κατορθώσωσι διὰ τῶν βιαίων μέτρων, ἀλλὰ μόνον θὰ φανῶσι θεομαχοῦντες. Καὶ τότε μὲν πειθόμενοι εἰς τοὺς λόγους τοῦ Γαμαλιήλ ἀπέλυσαν τοὺς Ἀποστόλους, δείραντες αὐτοὺς καὶ αὐστηρῶς ἀπαγορεύσαντες πᾶσαν ἐν τῷ μέλλοντι διδασκαλίαν περὶ τοῦ Ἰησοῦ. Μετὰ τινὰ ὅμως χρόνον τὰ πάθη κατίσχυσαν πάλιν τῶν συνετῶν συμβουλῶν τοῦ Γαμαλιήλ, καὶ ἡγέρθη σφοδρὸς διωγμὸς κατὰ τῆς Ἐκκλησίας συνεπείᾳ τοῦ ἀκαταβλήτου θάρρους καὶ τῆς ἐκτάκτου δυνάμεως, μεθ' ἧς ὁ πρῶτος τῶν ἐπτὰ διακόνων Στέφανος διδάσκων καὶ θαυματουργῶν προσεῖλκε πολλοὺς εἰς τὴν πίστιν καὶ ἐπεστόμιζε τοὺς συζητοῦντας μετ' αὐτοῦ. Οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντεπεξέλθωσι κατ' αὐτοῦ διὰ λόγου, ἠθέλησαν νὰ ἀπῶνται αὐτοῦ διὰ τῆς βίας, καὶ σύραντες θορυβωδῶς ἔξω τῆς πόλεως, ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν ὡς βλάβημον, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου προσευχόμενον ὑπὲρ τῶν λιθοβολούντων αὐτὸν καὶ λέγοντα· «Κύριε μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην». Οἱ ἐξαγριωθέντες φονεῖς τοῦ πρωτομάρτυρος τούτου τῆς νέας πίστεως, μὴ κορεσθέντες ἐκ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, προέβησαν εἰς διωγμοὺς κατ' ὅλων τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ εὐρισκομένων πιστῶν. Διεκρίνετο δὲ μεταξὺ τῶν διωκτῶν νεανίας τις Σαῦλος, ὅστις τότε μὲν ἐφύλαττε τὰ ἱμάτια τῶν λιθοβολούντων, ἔπειτα δὲ ἐλυμαίνετο τὴν Ἐκκλησίαν, εἰσορμῶν εἰς τὰς οἰκίας καὶ σύρων εἰς τὰς φυλακὰς ὅσους εὕρισκε πιστεύοντας εἰς τὸν Χριστόν.

§ 41. Διάδοσις τοῦ εὐαγγελίου εἰς Σαμάρειαν.

Ὁ πρῶτος οὗτος καὶ φοβερὸς διωγμὸς τῆς ἀρτισυστάτου Ἐκκλησίας ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἐν ᾧ κατὰ τοὺς ἀνθρωπίνους ὑπολογισμοὺς ἐκινήθη πρὸς ἐξόντωσιν τῆς νέας θρησκείας, κατὰ θεῖαν οἰκονομίαν ἀπέβη πρὸς ὄφελος αὐτῆς. Οἱ ἐξ Ἱερουσαλὴμ φεύγοντες Χριστιανοί, διасπαρέντες εἰς τὰς πόλεις καὶ κώμας τῆς Παλαιστίνης καὶ τῶν παρακειμένων αὐτῇ χω-

ρῶν, ἐγένοντο ὡς τόσοι κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου. Οὕτω καὶ ὁ Φίλιππος, εἰς τῶν ἐπτὰ διακόνων, φεύγων ἐξ Ἱερουσαλὴμ, ἦλθεν εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς Σαμαρείας, καὶ δι' ὧν ἐδίδασκε καὶ δι' ὧν ἐτέλει θαυμάτων κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ πολλοὺς εἰς τὴν πίστιν καὶ βαπτίσῃ, ἐν οἷς καὶ μάγον τινὰ Σίμωνα, ἀπὸ πολλοῦ θαυμαζόμενον παρὰ τοῖς Σαμαρείταις διὰ τὰς μαγικὰς αὐτοῦ τέχνας. Μαθόντες οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ διαμέοντες Ἀπόστολοι ὅτι διεδόθη τὸ εὐαγγέλιον καὶ εἰς Σαμάρειαν, ἔστειλαν ἐκεῖ τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην, ἵνα τελειώσωσι τοὺς βαπτισθέντας, ἐπιθέτοντες ἐπ' αὐτοὺς τὰς χεῖρας καὶ μεταδίδοντες τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅπερ δὲν εἶχον λάβει εἰσέτι. Ἰδὼν δὲ Σίμων ὁ μάγος ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων μεταδίδεται ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, προσέφερεν εἰς αὐτοὺς χρήματα, ὅπως ἀγοράσῃ παρ' αὐτῶν τὴν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἑαυτοῦ χειρῶν νὰ μεταδίδῃ καὶ αὐτὸς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, νομίζων ὅτι διὰ χρημάτων δύναται νὰ ἀγοράζηται ἡ θεία χάρις, καὶ γενόμενος οὕτω πατήρ καὶ ἀρχηγὸς τῶν ἀπ' αὐτοῦ ὀνομαζομένων *Σιμωνιακῶν*, οἵτινες τὴν θεῖαν χάριν πωλοῦσι καὶ ἀγοράζουσι διὰ χρημάτων. Τὴν διάστροφον ταύτην καὶ ἀσεβῆ γνῶμην τοῦ Σίμωνος πικρῶς ἠλεγξεν ὁ Πέτρος εἰπὼν· «τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἶη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. Οὐκ ἔστι σοι μερίς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ· ἡ γὰρ καρδιά σου οὐκ ἐστὶν εὐθεία ἔναντι τοῦ Θεοῦ».

§ 42. Ἐπιστροφή τοῦ θησαυροφύλακος τῆς βασιλείας τῶν Αἰθιοπῶν.

Ἐνῶ δὲ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης, ἐκπληρώσαντες τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν, ὑπέστρεφον εἰς Ἱερουσαλὴμ, κηρύττοντες κατ' ὁδὸν τὸ εὐαγγέλιον καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Σαμαρείας, ὁ Φίλιππος ἔλαβεν ἐντολὴν δι' ἁγγέλου Κυρίου νὰ πορευθῇ εἰς τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Γάζαν. Ὡς

δὲ ἔφθασεν εἰς τὸν ὑποδειχθέντα τόπον, εἶδε διερχόμενον ἐκείθεν ἐφ' ἀμάξης ἕνα τῶν αὐλικῶν καὶ θησαυροφύλακα τῆς βασιλείας τῶν Αἰθιόπων Κανδάκης, ὅστις προσήλυτος ὢν εἶχεν ἔλθει εἰς Ἱερουσαλήμ χάριν προσκυνήσεως, καὶ ἐπιστρέφων εἰς τὰ ἴδια ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην Ἡσαΐαν. Πλησιάζας δὲ ὁ Φίλιππος ἠρώτησεν αὐτόν· «ἄρχ γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις»; Ὁμολογῶν ἐκεῖνος τὴν ἑαυτοῦ ἀνικανότητα νὰ ἐννοήσῃ ἄνευ ὁδηγοῦ, παρέλαβε τὸν Φίλιππον εἰς τὸ ἄρμα καὶ ἠρώτησεν αὐτόν περὶ τῆς σημασίας τοῦ χωρίου, ὅπερ τὴν ὥραν ἐκείνην ἀνεγίνωσκεν· «ὥς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἄμνος ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτόν ἄρωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. Ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη· τὴν δὲ γενεάν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ» (Ἡσαΐ. 53, 7—8). Ἐκ τοῦ προφητικοῦ τούτου χωρίου λαβὼν ἄφορμὴν ὁ Φίλιππος ἐξέθηκεν αὐτῷ τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου, καὶ ὅτε ἔφθασαν εἰς πηγὴν τινα, ἠρώτησεν ὁ θησαυροφύλαξ· «ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βαπτισθῆναι»; Βλέπων ὁ Φίλιππος τὴν πίστιν καὶ τὴν προθυμίαν αὐτοῦ ἐβάπτισεν αὐτόν ἐκεῖ. Καὶ ὁ μὲν Αἰθίοψ ἐξηκολούθησε τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων· ὁ δὲ εὐαγγελιστής, ἄρπαγείς ὑπὸ Πνεύματος Κυρίου, εὐρέθη εἰς τὴν πόλιν Ἀζωτον, ὅθεν πορευόμενος εἰς τὴν Καισάρειαν (τῆς Παλαιστίνης) ἐκήρυττε τὸ εὐαγγέλιον εἰς πάσας τὰς πόλεις τὰς εὐρισκομένας εἰς τὸν δρόμον αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Παύλου μέχρι τῆς Συνόδου τῶν Ἀποστόλων (35—52).

§ 43. Ἐπιστροφή τοῦ Παύλου εἰς Χριστόν.

Καθὼς ὁ πρῶτος καὶ σφοδρὸς διωγμὸς τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἀπέβη κατὰ θεῖαν αἰκονομίαν πρὸς ὄφελος αὐτῆς,

§ 43=Πρ. 9,1—30. 22,3—21. 26,4—20. 1 Κορ. 15,9. 2 Κορ. 11,31—33. Γαλ. 1,11—24. Φιλιπ. 3,4—8; 1 Τιμ. 1,12—14.

συντελέσας εἰς τὴν διέδοσιν τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἔξω τῶν τειχῶν τῆς Ἱερουσαλήμ ἀνὰ τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Συρίαν, τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τῶν δεινотάτων διωκτῶν τῆς Ἐκκλησίας διὰ περιφροῦς θαύματος μετεβλήθη αἴφνης εἰς θερμότατον ὑπέρμαχον καὶ ἀκράτητον κήρυκα τοῦ εὐαγγελίου. Ὁ νεανίας Σαῦλος, ὁ κατὰ τὸν λιθοβολισμόν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου φυλάττων τὰ ἱμάτια τῶν φονέων αὐτοῦ, καὶ ἔπειτα ἐμμανῶς διώκων τοὺς πιστοὺς ἐν Ἱερουσαλήμ, ἐγένετο ἐξαίφνης ὁ μέγας τῶν ἐθνῶν Ἀπόστολος Παῦλος. Εἶχε δὲ γεννηθῇ ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας ἐκ πατρὸς Φαρισαίου, καὶ σπουδάζας ἔπειτα ἐν Ἱερουσαλήμ παρὰ τῷ διαπρεπεῖ νομοδιδασκάλῳ Γαμαλιῇλ εἶχε τοιαύτην ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὰς παρὰδόσεις τῶν πατέρων αὐτοῦ, ὥστε τυφλῶς καὶ ἐμπαθῶς ἀπεστρέφετο πᾶσαν ἄλλην διδασκαλίαν μὴ συμφωνοῦσαν πρὸς τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ, πρὸ πάντων δὲ τὸ νεοφανὲς κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου, θεωρῶν αὐτὸ ὀλέθριον πρὸς τὴν πάτριον θρησκείαν. Ἐνεκα τῆς ἀντιπαθείας ταύτης πρὸς τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος δὲν ἤρκεῖτο εἰς ὅσα ἔπραττε κατ' αὐτῶν ἐν Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ μαθὼν μετ' ὀλίγον τὴν μέχρι Συρίας διέδοσιν τῆς νέας πίστεως, ζητήσας ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀρχιερέως γράμματα συστατικὰ πρὸς τοὺς ἐν Δαμασκῷ Ἰουδαίους, ὅπως καὶ ἐκεῖ καταδιώξῃ τοὺς πιστοὺς. Ἐν ᾧ δὲ μετὰ τοιαύτης προθέσεως μετέβαινεν εἰς Δαμασκὸν καὶ εὐρίσκειτο ἤδη πλησίον τῆς πόλεως, αἴφνης περὶ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας φῶς ἐξαισίας λαμπρότητος περιήστραψεν αὐτόν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ πρὸς μεγάλην ἐκπληξιν τῶν συνοδοιπόρων πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν· «Σαούλ Σαούλ, τί με διώκεις; Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις· σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. Ἀλλ' ἀνάστηθι καὶ εἰσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λληθήσεται σοι τί σε δεῖ ποιεῖν». Ἐγερθεὶς ἀπὸ τῆς γῆς ἠνέφξε μὲν τοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς υπερβολικῆς λάμψεως θαμβωθείς τὴν ὁρᾶσιν οὐδὲν ἔβλεπε, καὶ χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνοδευόντων εἰσῆλθεν εἰς Δαμασκὸν καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας ἄσιτος καὶ μὴ βλέ-

πων, μέχρις οὗ Ἀνανίας τις ἐκ τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν, ὁδηγηθεὶς κατ' ὄναρ, ἦλθε πρὸς αὐτὸν εἰς τὸ κατάλυμα αὐτοῦ, καὶ ἐπιθείς τὰς χεῖρας εἶπε· «Σκοῦλ ἀδελφέ, ὁ Κύριος ἀπέσταλκέ με, Ἰησοῦς ὁ ὀφθεὶς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ἣ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῇς Πνεύματος Ἁγίου». Καὶ ἀμέσως ἔπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες, καὶ ἀνακτήσας τὴν ὄρασιν ἐθαπτίσθη, καὶ προσκολληθεὶς εἰς τοὺς ἐν τῇ πόλει πιστοὺς ἐκήρυττεν ἀφόβως τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, ἐκπλήττων πάντας τοὺς γνωρίζοντας τὴν προτέραν αὐτοῦ ἀντιπάθειαν πρὸς τὸ ὄνομα τοῦτο. Ἀπελθὼν δὲ μετ' ὀλίγον εἰς Ἀραβίαν ὑπέστρεψε πάλιν εἰς Δαμασκόν, καὶ κηρύττων πάλιν ἀφόβως τὸν Χριστὸν ἐπεστόμιζε τοὺς συζητοῦντας μετ' αὐτοῦ Ἰουδαίους, ἕως οὗ οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἀπεφάσισαν νὰ ἀπαλλαγῶσιν αὐτοῦ, καὶ ἐξυγοράσαντες τὸν διοικητὴν ἐφύλαττον ἐπιμελῶς τὰς πύλας τῆς πόλεως, ὅπως συλλάβωσιν αὐτόν. Ἀλλὰ μαθὼν ἐγκαίρως τὸν κίνδυνον κατάρθωσε νὰ διαφύγῃ τὰς χεῖρας τῶν ἐπιβούλων, διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν πιστῶν ἐντὸς κοφίνου καταβιβάσθεις ἀπὸ τοῦ τείχους καὶ καταφυγὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπέφευγον αὐτὸν οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις Χριστιανοί, μὴ πιστεύοντες εἰς τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ, ἀλλὰ θεωροῦντες τὸ πρᾶγμα ὡς παγίδα· τῇ συστάσει ὅμως τοῦ Βαρνάβα διεσκεδάσθησαν αἱ ὑποψίαι, καὶ παρούσιασθεις εἰς τοὺς Ἀποστόλους ὡμολόγει καὶ ἐκήρυττεν εὐθαρσῶς τὸν Χριστόν, ἐρχόμενος καὶ εἰς συζητήσεις πρὸς τε Ἕλληνας καὶ Ἰουδαίους. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οὗτοι ἐπιβουλεύοντο τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἀμέσως ἐφυγάδευσαν αὐτόν οἱ ἀδελφοὶ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Ταρσόν, ἐνθα ἔμεινεν ἔτη τινά, μέχρις οὗ ἡ θεία Πρόνοια προσεκάλεσεν αὐτόν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου μεταξὺ τῶν Ἑθνικῶν.

§ 44. Ἡ πρώτη διάδοσις τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος εἰς Ἑθνικοὺς.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Παύλου ἔμεινεν ἐπὶ τινὰ ἔτη ἡ Ἐκκλησία ἡσυχος καὶ ἀνενόχλητος ἀπὸ ἐξωτερικῶν διωγ-

μῶν, καὶ τὰ ἔτη ταῦτα τῆς εἰρήνης μετεχειρίσθησαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ λοιποὶ κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου τὸ μὲν πρὸς ἐδραῖωσιν καὶ τελειοποίησιν τῶν ἤδη πιστευσάντων, τὸ δὲ εἰς τὴν περαιτέρω διάδοσιν τοῦ κηρύγματος, περιοδεύοντες πρὸς τοῦτο τὰ διάφορα μέρη τῆς Παλαιστίνης. Ἐν τινι τῶν περιοδειῶν τούτων προσεῖλκυσε τὸ Πέτρος πολλοὺς εἰς τὴν πίστιν, εἰς μὲν τὴν Λύδδαν θεραπεύσας παραλυτικὸν τινα Αἰνέαν ὀνόματι, εἰς δὲ τὴν Ἰόππην ἀναστήσας ἐκ νεκρῶν τὴν εὐσεβῆ καὶ φιλελεήμονα Χριστιανὴν Ταβίθαν. Ἀλλὰ πάντες οἱ μέχρι τοῦδε εἰς τὴν πίστιν προσελθόντες ἦσαν Ἰουδαῖοι, ἐπειδὴ καὶ οἱ κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου εἰς μόνους τοὺς Ἰουδαίους ἐκήρυττον τὸν Χριστόν, συμμορφούμενοι πρὸς τὰς ἐπικρατοῦσας παρὰ τῷ λαῷ προλήψεις κατὰ τῶν Ἑθνικῶν ὡς ἀκαθάρτων, καὶ μὴ τολμῶντες μήτε νὰ συναναστρέφονται μετ' αὐτῶν, μήτε νὰ συμπεριλάβωσιν αὐτοὺς διὰ μιᾶς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, πρὶν ἢ ἀσπαζόμενοι τὸν Ἰουδαϊσμὸν γένωνται προσήλυτοι. Ἀπὸ τοῦδε ὁμως ἤρξατο νὰ κηρύττεται τὸ εὐαγγέλιον καὶ εἰς Ἑθνικοὺς καὶ νὰ γίνονται διὰ μιᾶς δεκτοὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ Ἑθνικοί, ἀφ' οὗτου διὰ θαυμασίου τινὸς ὀράματος ἐδόθη ἄνωθεν ἐντολὴ εἰς τὸν κορυφαῖον τῶν Ἀποστόλων νὰ παύσῃ ποιούμενος διακρίσεις μεταξὺ καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων. Καθ' ὃν χρόνον διέτριβεν ὁ Πέτρος ἐν Ἰόππῃ, ἀναβὰς περὶ μεσημβρίαν εἰς τὸ δῶμα προσευχήθη· ἐν ᾧ δὲ περιέμενε τὸ γεῦμα, αἴφνης περιελθὼν εἰς ἕκστασιν εἶδεν ὀθόνην δεδεμένην ἐκ τῶν τεσσάρων ἁκρῶν καὶ καταβαίνουσαν ἐξ οὐρανοῦ, πλήρη παντοίων τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν καὶ πετεινῶν, καὶ συγχρόνως ἤκουσε φωνὴν λέγουσαν· «Ἄναστás, Πέτρε, θύσον καὶ φάγε». Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος ἤρνεϊτο λέγων, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγεν ἀκάθαρτόν τι, ἠκούσθη ἐκ δευτέρου φωνὴ λέγουσα· «ὃ ὁ Θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου» (μὴ θεωρήσῃς ἀκάθαρτα). Τοῦτο ἐπανελήφθη τρίς, καὶ ἡ ὀθόνη ἀνηρπάζη πάλιν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐν ᾧ δὲ ὁ Πέτρος συνελθὼν εἰς ἑαυτὸν ἐσκέπτετο περὶ τοῦ ὀράματος, ἐφάνησαν εἰς τὴν οἰκίαν ἄνθρωποι τινες ζητοῦντες αὐτόν, ἀπεσταλμένοι παρὰ τινος Κορνηλίου ἐκατοντάρχου

χου ἐν τῇ πλησίον Καισαρείᾳ, ὅστις καίπερ ἐξωτερικῶς μένων Ἑθνικός, ὁμῶς ἐσωτερικῶς ἐπίστευεν ἤδη εἰς τὸν ἕνα ἀληθινὸν Θεόν, καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ ἐξεδήλου δι' ἔργων εὐσεβῶν καὶ θεαρέστων, ποιῶν ἐλεημοσύνας πολλὰς καὶ προσευχόμενος διὰ παντός. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεός, ἐκπληρῶν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς εὐσεβοῦς αὐτοῦ καρδίας, ὠδήγησεν αὐτὸν δι' ἰδιαιτέρας ὁπτασίας ἀγγέλου νὰ προσκαλέσῃ τὸν Πέτρον καὶ ἀκούσῃ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Ἐκ τῆς προσκλήσεως ταύτης ἐννοήσας ὁ Ἀπόστολος τὴν σημασίαν τοῦ ὁράματος μετέβη ἀδιστακτικῶς εἰς Καισάρειαν καὶ ἐξενίσθη παρὰ τῷ Κορνηλίῳ, ἔχων μεθ' αὐτοῦ καὶ τινες Χριστιανούς ἐξ Ἰόππης. Ἐν ᾧ δὲ ἐκήρυττε τὸν Χριστὸν ἐνώπιον τοῦ ἑκατοντάρχου καὶ τῶν ἐπὶ τούτῳ συνηγμένων οἰκείων αὐτοῦ καὶ φίλων, ἐπεφοίτησεν ἐπὶ τοὺς ἀκούοντας τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἤρξαντο νὰ δοξάζωσι τὸν Θεὸν ἐν ξέναις γλώσσαις, ὃν τρόπον καὶ οἱ λαβόντες τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς. Ἰδὼν δὲ ὁ Πέτρος διέταξεν ἀμέσως νὰ βαπτισθῶσι πάντες λέγων· «μήτοι τὸ ὕδωρ δύναται τις κωλύσαι τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ Πνεῦμα τὸ "Ἅγιον ἔλαβον ὡς καὶ ἡμεῖς;» Ἀλλ' αἱ προλήψεις κατὰ τῶν Ἑθνικῶν ἦσαν τόσον ἰσχυραί, ὥστε πολλοὶ δυσαρέστως ἤκουσαν τὴν προσέλευσιν αὐτῶν εἰς τὴν πίστιν, καὶ ὅτε ὁ Πέτρος ἀνῆλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐμέμφοντο αὐτὸν ὡς συμπαρόντα μετὰ Ἑθνικῶν, ἡσύχασαν δὲ τότε μόνον, ἀφ' οὗ ἤκουσαν πάντα τὰ γενόμενα. Περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐκηρύχθη τὸ εὐαγγέλιον εἰς τοὺς Ἑθνικούς καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ὑπὸ τινων ἐξ ἐκείνων, οἵτινες κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Στεφάνου εἶχον διχσπαρῇ ἐξ Ἱερουσαλήμ. Μαθόντες τοῦτο ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπέστειλαν εἰς Ἀντιόχειαν τὸν Βαρνάβαν, ὅστις, ἀπηλλαγμένος ὢν τῶν προλήψεων τῶν πολλῶν, ὅχι μόνον μετὰ χαρᾶς εἶδε τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἑθνικῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς μείζονα διέδοσιν τοῦ εὐαγγελίου μεταξὺ αὐτῶν μεταβὰς εἰς Ταρσὸν ἔφερε τὸν Παῦλον εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ ἀμφοτέροι μετὰ πολλῆς καρποφορίας εἰργάσθησαν ἀπὸ κοινοῦ ἐπὶ ὁλόκληρον ἔτος. Κατὰ πρῶτον δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ

ὠνομάσθησαν *Χριστιανοὶ* οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες, ἐν ᾧ πρῶτον ὑπὸ μὲν τῶν Ἰουδαίων ἐκαλοῦντο περιφρονητικῶς *Γαλιλαῖοι* ἢ *Ναζωραῖοι*, ὑπ' ἀλλήλων δὲ προσηγορεύοντο ὡς *ἀδελφοί*, *πιστοί*, *μαθηταὶ* καὶ *ἅγιοι*.

§ 45. *Νέαι δοκιμασίαι τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας.*

Καθ' ὃν χρόνον ἐν Καισαρείᾳ τῆς Παλαιστίνης καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἐσχηματίζοντο νέαι ἐστίαι καὶ μητροπόλεις τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀποτελούμεναι ἐξ Ἰουδαίων καὶ Ἑθνικῶν, ἡ πρώτη ἐστὶ καὶ μητρόπολις τῆς πίστεως, ἡ ἐξ Ἰουδαίων μόνον καὶ προσηλύτων συγκροτουμένη Ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλήμ διήρχετο ἡμέρας χαλεπὰς, τὸ μὲν κατατρυχομένη ὑπὸ λιμοῦ καὶ ἐνδείας, τὸ δὲ ὑπομένουσα νέους διωγμούς παρὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν. Πλὴν εἰς ἀμφοτέρας ταύτας τὰς δοκιμασίας δὲν ἀφέθη εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς τύχην, ἀλλ' ἔλαβε προφανῆ δείγματα καὶ τῆς ἀνωθεν προστασίας καὶ τῆς συμπαθείας τῶν ἀρτισυστάτων χριστιανικῶν κοινοτήτων τῆς Συρίας. Καὶ ὁ μὲν λιμός, πρὸ πάσης ἄλλης χώρας μαστίσας τὴν Ἰουδαίαν, ἐγένετο κατὰ τὸ 44 ἐπὶ τοῦ Κλαυδίου Καίσαρος, ὅπως εἶχε προαναγγεληθῇ ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἀγάβου. Καὶ ἀμέσως ἔσπευσαν οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀντιοχείας νὰ συνεισφέρωσιν ἕκαστος κατὰ δύναμιν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἐν Ἰουδαίᾳ δεινοπαθούντων ἀδελφῶν, οἵτινες ἄλλοτε εἶχον δώσει πρῶτοι τὸ παράδειγμα τῆς φιλαδελφίας, ἐπὶ πολὺν χρόνον τρέφοντες οἱ εὐποροὶ τοὺς ἀπόρους καὶ ἐνδεεῖς. Αἱ συναχθεῖσαι συνεισφοραὶ ἀπεστάλησαν εἰς Ἱερουσαλήμ διὰ Βαρνάβαν καὶ Παύλου καὶ παρεδόθησαν εἰς τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸν δὲ διωγμὸν ἐκίνησεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης Ἀγρίππας ὁ Α', εἰς ἐκτῶν ἀπογόνων Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου, διὰ τῆς εὐνοίας τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων ἀξιωθεὶς νὰ λάβῃ τὴν ἡγεμονίαν πρῶτον μὲν τῶν βορείων καὶ ἀνατολικῶν ἐπαρχιῶν τῆς

Παλαιστίνης, ἔπειτα δὲ (ἀπὸ 41—44) καὶ τῆς Ἰουδαίας μετὰ τῆς Σαμαρείας. Ζητῶν δὲ διὰ παντός τρόπου νὰ ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τῶν Ἰουδαίων, καὶ μάλιστα τῶν Φαρισαίων, ἤρξατο χάριν αὐτῶν νὰ κατατρέχῃ τοὺς Χριστιανούς. Καὶ πρῶτον μὲν συλλαβὼν ἐθνεύωσεν Ἰάκωβον τὸν πρεσβύτερον, ἀδελφὸν τοῦ Ἰωάννου, ἔπειτα δὲ συλλαβὼν καὶ τὸν Πέτρον ἔρριψεν εἰς τὸ δεσμωτήριον, θέλων νὰ παραδώσῃ αὐτὸν εἰς δίκην μετὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα. Ἀλλὰ τὴν προτερσίαν τῆς δίκης ἄγγελος Κυρίου ἐξήγαγεν αὐτὸν διὰ νυκτός ἐκ τῆς φυλακῆς, καὶ ὁ Πέτρος ἐλθὼν κατ'εὐθείαν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς μητρὸς τοῦ Μάρκου καὶ ἀπαγγείλας τὴν θαυμασίαν αὐτοῦ σωτηρίαν, ἀπεμακρύνθη τῆς Ἱερουσαλὴμ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἀγρίππα, ἐπελθόντος ἐν Καισαρείᾳ μετὰ ὀλιγοήμερον δεινὴν νόσον τῷ 44.

§ 46. Ἡ πρώτη ἀποστολικὴ περιοδεία τοῦ Παύλου.

Ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ἄρχονται αἱ μεγάλαι περιοδεῖαι, τὰς ὁποίας ἐπεχείρησεν ὁ Παῦλος πρὸς διάδοσιν τοῦ εὐαγγελίου εἰς Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην, ἀφ'ετηρίαν καὶ κατάντημα ἔχων τὴν Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας, ὅπου μετὰ τὴν παράδοσιν τῶν εἰς Ἱερουσαλὴμ σταλειςτῶν συνεισφορῶν εἶχεν ἐπανακάμψαι πάλιν μετὰ τοῦ Βαρνάβα, παρὰ λαβὼν καὶ τὸν Μάρκον. Ἐπεχείρησε δὲ τὴν πρώτην αὐτοῦ περιοδείαν ἐν συναδείχ' τούτων, τὸν μὲν Βαρνάβαν ἔχων ὡς ἰσότημον συνεργόν, τὸν δὲ Μάρκον ὡς ὑπηρέτην. Ἀφιερωθέντες δὲ εἰς τὸ μέγα ἔργον διὰ προσευχῶν καὶ νηστειῶν καὶ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, πρῶτον μὲν ἦλθον εἰς Σελεύκειαν, ἔπειτα δὲ διὰ πλοίου περὶ ἄσσαντες εἰς τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου ἐκήρυξαν ἐκεῖ τὸν Χριστὸν, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν συναγωγῶν τῶν Ἰουδαίων. Ἐκεῖθεν διαδραμόντες τὴν νῆσον ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἔφθασαν εἰς τὴν Πάφον, τὴν ἑδρὰν τοῦ Ῥωμαίου διοικητοῦ τῆς νήσου, ὡς τοιούτου ὄντος τότε τοῦ ἀνθυπάτου Σεργίου Παύλου. Ἐνῷ δὲ οὗτος, θέλων νὰ ἀκούσῃ τὸ κήρυγμα τοῦ

εὐαγγελίου, εἶχε παρ'ἑαυτῷ τοὺς Ἀποστόλους, Ἰουδαίους τις μάχος, ἐπικαλούμενος Ἐλύμας, ἐζήτει ἐπιμόνως νὰ ἀποτρέψῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς πίστεως. Ἀλλ' ἐπιτιμηθεὶς αὐστηρῶς ὑπὸ τοῦ Παύλου, καὶ αὐθωρεὶ περικαλυφθεὶς ὑπὸ σκότους, ἐζήτει χειραγωγούς, τοῦθ' ὅπερ ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος ἐπίστευσε, θαυμάζων τὴν ἑκτακτὸν δύναμιν τοῦ κηρύγματος. Ἀπὸ τῆς Πάφου ἀπέπλευσαν εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας. Καὶ ὁ μὲν Μάρκος, νέος ὢν καὶ ἀπαράσκευος εἰς τὰς κακουχίας καὶ τοὺς κινδύνους τοῦ δρόμου, ἐγκατέλιπεν αὐτοὺς καὶ ὑπέστρεψεν εἰς Ἱερουσαλὴμ. Ἐκεῖνοι δὲ ἐλθόντες εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας εἰσῆλθον κατὰ τὴν συνήθειαν αὐτῶν εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐδίδαξαν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον Σάββατον ἤκουσαν τὰ λεγόμενα μετὰ πολλῆς προθυμίας· τὸ ἐπόμενον ὁμως Σάββατον ἔδειξαν ἀντίθετον ὅλως διάθεσιν, ἀφοῦ εἶδον ὅτι εἰς τὸ κήρυγμα γίνονται δεκτοὶ καὶ οἱ Ἐθνικοί. Τοιουτοτρόπως ἠναγκάσθησαν οἱ Ἀπόστολοι νὰ ἀφήσωσι τοὺς Ἰουδαίους καὶ νὰ στραφῶσι πρὸς τὰ ἔθνη, εἰπόντες πρὸς αὐτούς· «ὕμιν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἀπωθείσθε αὐτὸν καὶ οὐκ ἀξιούς κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη». Ἐκ τῶν Ἐθνικῶν ἐπίστευσαν ἱκανοί, διεδόθη δὲ τὸ κήρυγμα ὅχι μόνον εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλην τὴν χώραν. Σὺν τῷ χρόνῳ ὁμως κατάρθωσαν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ παραπείσωσι πολλοὺς ἐκ τῶν προύχόντων Ἐθνικῶν, καὶ ὁρμήσαντες ἀπὸ κοινοῦ ἐδίωξαν τοὺς Ἀποστόλους ἔξω τῶν ὁρίων τῆς χώρας. Μετὰ ὁμοίας ἐπιτυχίας καὶ ὁμοίων κινδύνων ἐκηρύχθη τὸ εὐαγγέλιον καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἰς τε τὸ Ἰκόνιον καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Λυκαονίας, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Λύστραν. Ἐνταῦθα θεραπεύσας ὁ Παῦλος χωλὸν τινα ἐκ γενετῆς διήγειρε τοιοῦτον ἐνθουσιασμὸν παρὰ τῷ λαῷ, ὥστε ἀμφότεροι οἱ Ἀπόστολοι ἐξεληφθησαν ὡς θεοί, κατελθόντες πρὸς αὐτοὺς ἐν μορφῇ ἀνθρώπων, καὶ ὁ μὲν Βαρνάβας ἐλέγετο Ζεὺς, ὁ δὲ Παῦλος Ἑρμῆς, ὡς ἡγούμενος τοῦ λόγου, θὰ προσέφερον δὲ καὶ θυσίας εἰς αὐτούς, ἂν μὴ ἀπέτρεπον αὐτοὺς οἱ Ἀπόστολοι λέγοντες· «τί ταῦτα

ποιείτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ἡμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ Θεὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς». Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ὁ ἁστατος λαὸς μετεπεισθὲν ὑπὸ τῶν ἐξ Ἰκονίου καὶ Ἀντιοχείας προσελθόντων Ἰουδαίων, καὶ λιθοβολήσαντες τὸν Παῦλον ἔσυραν ἔξω τῆς πόλεως ὡς νεκρόν. Τῇ συνδρομῇ τῶν ἀδελφῶν εἰσελθόντων εἰς τὴν πόλιν ἀνεχώρησε τὴν ἐπαύριον μετὰ τοῦ Βαρνάβου εἰς Δέρβην, καὶ μετὰ καρποφόρον ἐκεῖ διδασκαλίαν ὑπέστρεψαν διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ εἰς τὴν Ἀττάλειαν τῆς Παμφυλίας καὶ ἐκείθεν διὰ πλοίου εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας, στηρίζοντες καθ' ὁδὸν τοὺς πιστεύσαντας καὶ χειροτονοῦντες πανταχοῦ πρεσβυτέρους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἀπὸ τῆς Συνόδου τῶν Ἀποστόλων μέχρι τῆς ἀλώσεως
τῆς Ἱερουσαλήμ (52—70).

§ 47. Ἡ Σύνοδος τῶν Ἀποστόλων ἐν Ἱερουσαλήμ.

Ἡ ὁσημέραι ἐπὶ πλεῖον διάδοσις τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος μεταξὺ τῶν Ἑθνικῶν ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς Ἀποστόλους νὰ συνέλθωσιν εἰς Ἱερουσαλήμ πρὸς σύσκεψιν περὶ σπουδαίου τινὸς ζητήματος, ὅπερ ἐγέννησαν αἱ κατὰ τῶν Ἑθνικῶν ἐρριζωμέναι προλήψεις πολλῶν ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανῶν, καὶ μάλιστα τῶν προσελθόντων ἐκ τῆς αἰρέσεως τῶν Φαρισαίων. Οὗτοι κατ' ἀρχάς μὲν ἐπεθύμουν νὰ ἀποκλείωνται ὁλοσχερῶς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας οἱ Ἑθνικοὶ· ἐπειδὴ δὲ ἀπέτυχον εἰς τοῦτο, ἤξιουν νὰ ἀφομοιώσωσι τοὺς ἐξ ἑθνῶν Χριστιανούς πρὸς τοὺς ἐξ Ἰουδαίων πιστεύοντας, ὑποχρεοῦντες αὐτοὺς εἰς τὴν τήρησιν καὶ τῶν ἄλλων μὲν διατάξεων τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, μάλιστα δὲ τῆς περιτομῆς. Ἀλλως δὲν ἐθεώρουν αὐτοὺς ἀδελφούς καὶ ὁμοπίστους, ἀλλ' ἑθνικούς καὶ ἀκαθάρτους, οὐδεμίαν ἔχοντας ἐλπίδα σωτηρίας.

§ 47=Πραξ. 15, 1—34. Γαλ. 2, 1—21.

Τοιαῦτα φρονοῦντες καὶ διαδίδοντες εἶχον φθάσει τινὲς καὶ μέχρις Ἀντιοχείας, καὶ ἀνεστάτουν ἐκεῖ τὰ πνεύματα τῶν πιστῶν. Καὶ ἐπειράθησαν μὲν ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας νὰ ἐξαγάγωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πλάνης, ἀλλ' ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ συζητήσεις καὶ προσπάθειαι ἀπέβησαν μάταιαι, ἀπεφασίσθη νὰ ἀναβῶσιν εἰς Ἱερουσαλήμ καὶ συσκεφθῶσιν ἐκεῖ μετὰ τῶν Ἀποστόλων περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Τοιουτοτρόπως συνελθόντες οἱ Ἀπόστολοι εἰς σύνοδον ὁμοῦ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἐπὶ πολὺ συσκεφθέντες ἀπέρριψαν τὰς ἀξιώσεις τῶν Ἰουδαϊζόντων Χριστιανῶν, καὶ συμφώνως τῇ γνωμοδότησει τοῦ Πέτρου καὶ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου ἀπεφασίσαν νὰ γράψωσιν ἐπιστολάς πρὸς τὰς ἐν Συρίᾳ καὶ Κιλικίᾳ Ἐκκλησίας πρὸς καθησύχασιν τῆς θορυβηθείσης συνειδήσεως τῶν ἐξ Ἑθνικῶν Χριστιανῶν. Παρὰ πᾶσαν ὁμῶς τὴν συνοδικὴν ταύτην ἀπόφασιν οἱ Ἰουδαϊζόντες Χριστιανοὶ ἐπέμενον εἰς τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν, ἐξηκολούθησαν δὲ νὰ ἀντενεργῶσι παντοιοτρόπως κατὰ τοῦ Παύλου, ὡς τοῦ κατ' ἐξοχὴν Ἀποστόλου τῶν ἐθνῶν καὶ ὑπερμάχου τῆς χριστιανικῆς ἐλευθερίας κατὰ τῶν μικρολόγων Ἰουδαϊκῶν προλήψεων.

§ 48. Ἡ δευτέρα ἀποστολικὴ περιοδεία τοῦ Παύλου.

Τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἀποστολικὴν περιοδείαν ἐπεχείρησεν ὁ Παῦλος χρόνον τινὰ μετὰ τὴν Σύνοδον τῶν Ἀποστόλων, ἐν συνοδείᾳ τοῦ Σίλα, ἀφ' οὗ ὁ Βαρνάβας, μὴ θέλων νὰ ἀποχωρισθῇ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Μάρκου, ὡς ἐπεθύμει ὁ Παῦλος, ἀπέπλευσε μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Κύπρον, ἵνα κηρύξῃ ἐκεῖ τὸ εὐαγγέλιον. Εἰς τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν προσετέθησαν καθ' ὁδὸν καὶ ἄλλοι, καὶ μάλιστα ὁ χρηστὸς νεανίας Τιμόθεος, κατ' αἴτησιν τοῦ Παύλου ἀκολουθήσας ἐκ Λύστρας τῆς Λυκαονίας, ὅθεν κατήγετο. Ἡ δευτέρα αὕτη περιοδεία ἐπέφερε μὲν καρπούς καὶ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, καὶ δὴ ἐν Γαλατίᾳ, πρὸ πάντων ὁμῶς ἀπεδείχθη καρποφόρος ἀφ' οὗτου ὁ Ἀπόστολος ἀφίει τὴν Ἀσίαν μετέβη εἰς Μακεδονίαν καὶ Ἑλ-

§ 48=Πραξ. 16, 35—18, 22. 1 Θεσ. 1, 6—3, 7.

λάδα. Ὅτε ἀναχωρήσαντες ἐκ Γαλατίας κατήντησαν εἰς τὴν Τρωάδα, ἐφάνη κατ' ὄναρ εἰς τὸν Παῦλον ἀνὴρ Μακεδῶν λέγων· «διαβάς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν». Ἐκλαβόντες τὸ ὄραμα ὡς πρόσκλησιν ἀνωθεν, ἀπέπλευσαν ἐκ Τρωάδος εἰς Μακεδονίαν, καὶ ἀφικθέντες εἰς Φιλίππους ἔμειναν ἐκεῖ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐν τῇ πόλει ὀλιγάριθμοι Ἰουδαῖοι καὶ προσήλυτοι, μὴ ἔχοντες συναγωγὴν, συνήρχοντο κατὰ Σάββατον ἔξω τῆς πόλεως εἰς προσευχήν, μεταβάντες ἐκεῖ καὶ οἱ Ἀποστόλοι ἐδίδασκον, καὶ ἐκ τῶν συνηγμένων γυναικῶν πρώτη προσῆλθεν εἰς τὴν πίστιν πορφυρόπωλις τις, ὀνομαζομένη Λυδία, καὶ βαπτισθεῖσα μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτῆς παρέλαβε τοὺς Ἀποστόλους εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς πρὸς φιλοξενίαν. Ὑπῆρχε δὲ ἐν τῇ πόλει δούλη τις κατεχομένη ὑπὸ πνεύματος πύθωνος, ἥτις ὡς ἐγγαστρίμυθος καὶ μάντις ἀπέφερε πολὺ κέρδος εἰς τοὺς κυρίους αὐτῆς. Αὕτη ἰδοῦσα τοὺς Ἀποστόλους ἐξηκολούθει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας νὰ κρᾶζῃ ὅπισθεν αὐτῶν λέγουσα· «οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δούλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ὑμῖν ὁδὸν σωτηρίας». Στενοχωρηθεὶς ὁ Παῦλος ἐπετίμησε τὸ πνεῦμα λέγων· «παράγγελλω σοι ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς», καὶ ἐξῆλθεν αὐθαρεὶ· ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς ὅτι διέφυγεν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν τὸ μέσον τῆς χρηματολογίας, συνέλαβον τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν καὶ ἔσυραν ἐν ὀπίον τῶν ἀρχόντων ὡς Ἰουδαίους ταραξίας, καὶ οἱ ἄρχοντες ραβδίσαντες αὐτοὺς ἀνεξέταστος ἔρριψαν εἰς τὸ δεσμωτήριον. Ἐν ᾧ δὲ κατὰ τὸ μεσονύκτιον προσευχόμενοι ἐδοξολογοῦν τὸν Θεόν, αἶφνης σεισμὸς ἰσχυρὸς, διασαλεύσας τὸ δεσμωτήριον ἐκ θεμελίων, ἥνοιξε τὰς θύρας πάσας καὶ ἔλυσε τὰ δεσμά αὐτῶν. Νομίζων ὁ δεσμοφύλαξ ὅτι ἐξέφυγον οἱ δεσμῶται ἤθελε νὰ αὐτοκτονήσῃ, ἀλλ' ἀπετράπη ἀκούσας τὴν φωνὴν τοῦ Παύλου ἔσωθεν· ἐννοήσας δὲ ἐκ τῶν συμβάντων ὅτι οἱ φυλακισθέντες δὲν εἶναι κοινοὶ τινες ἄνθρωποι, ἔπεσεν ἐντρομος εἰς τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ εὐγνωμόνως ἀκούσας τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν ἐβαπτίσθη αὐθαρεὶ μετὰ πάσης τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, χαίρων καὶ ἀξιῶν τοὺς ἑαυτοῦ σωτῆρας

πάσης περιθάλψεως. Τὴν ἐπαύριον ἐξαχθέντες τῆς φυλακῆς ἐγκατέλιπον τὴν πόλιν, ἀφ' οὗ οἱ ἄρχοντες ἠναγκάσθησαν νὰ δώσωσιν εἰς αὐτοὺς τὴν δέουσαν ἱκανοποίησιν, ὡς ἀνεξέταστος κακοποιήσαντες ἄνθρώπους ἔχοντας τὸ δικαίωμα τοῦ Ῥωμαίου πολίτου.

Δευτέρα πόλις τῆς Μακεδονίας, ἐνθα διατρίψας χρόνον τινὰ ἐκήρυξεν ὁ Παῦλος καρποφόρως τὸ εὐαγγέλιον, εἶναι ἡ Θεσσαλονίκη. Καὶ ἐνταῦθα ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων κατῴρθωσε νὰ προσελκύσῃ πολλούς, μάλιστα ἐκ τῶν προσηλύτων γυναικῶν καὶ τῶν Ἑθνικῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα οἱ Ἰουδαῖοι παραπείσαντες τὸν ὄχλον ἐκίνησαν διωγμὸν. Καὶ τοὺς μὲν Ἀποστόλους δὲν εὗρον, συλλαβόντες ὅμως τὸν φιλοξενούντα αὐτοὺς Ἰάσονα καὶ ἄλλους τινὰς τῶν πιστῶν ἔσυραν ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν. Καὶ ἀπελύθησαν μὲν οὗτοι δόντες τὰς ἀναγκαίας ἐξηγήσεις καὶ ἐγγυήσεις· ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Παῦλον ἔκριναν καλὸν νὰ ἐγκαταλίπωσι διὰ νυκτὸς τὴν πόλιν καὶ νὰ ἔλθωσιν εἰς Βέροιαν, τρίτην πόλιν τῆς Μακεδονίας, ὅπου καρποφόρως ἐκήρυξαν τὸ εὐαγγέλιον, εὐρόντες μάλιστα καὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις πλείονα προθυμίαν εἰς τὸ κήρυγμα. Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Θεσσαλονίκης, λαβόντες μετ' ὀλίγον γινῶσιν τοῦ πράγματος, ἤλθον καὶ ἐκαὶ ταραχόντες τὸν ὄχλον, οὕτως ὥστε ἠναγκάσθη ὁ Παῦλος νὰ ἀφήσῃ ἐν Βεροίᾳ τὸν Σίλαν καὶ τὸν Τιμόθεον, καὶ νὰ ἀπέλθῃ αὐτὸς εἰς Ἑλλάδα. Ἀφικθεὶς εἰς Ἀθήνας, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ναῶν, βωμῶν καὶ ἀγαλμάτων ἰδὼν, ἔχαιρε μὲν διαβλέπων ἐν αὐτοῖς δείγματα τῆς ἰδιαιτέρας τῶν Ἀθηναίων εὐσεβείας πρὸς τὰ θεῖα, ἐλυπεῖτο ὅμως ἀφ' ἑτέρου ἀναλογιζόμενος ὅτι ἀντικείμενα τῆς εὐσεβείας ταύτης ἦσαν ἄψυχα εἰδῶλα διαφόρων νομιζομένων θεῶν. Διὰ τοῦτο, καίπερ ἀρξάμενος καὶ ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων καὶ ἀπὸ τῶν προσηλύτων, ὅμως μεταβαίνων καθ' ἡμέραν εἰς τὴν ἀγορὰν διελέγετο πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας, ἐρχόμενος δὲ εἰς συζητήσεις καὶ πρὸς Ἐπικουρεῖους καὶ Στωϊκοὺς φιλοσόφους ἐκίνησε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ φιλοκαίνου δημοσίου τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τινὲς παραλαβόντες αὐτὸν

ὠδήγησαν εἰς τὸν Ἀρειὸν Πάγον ὅπως ἀκούσωσι τὴν ξενίζουσιν αὐτοῦ διδασχὴν. Ἐνταῦθα λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τινος βωμοῦ, εὐρίσκομένου ἐν Ἀθήναις καὶ ἀφιερωμένου ἀγνώστῳ Θεῷ, ἐκήρυξε τὸν ἀγνώστου αὐτοῖς καὶ ἄορατον Θεόν. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ὠμίλει περὶ Θεοῦ ὡς δημιουργοῦ καὶ κυβερνήτου τοῦ παντός, ἤκουον μετὰ προσοχῆς· ὅτε δὲ προσέθηκε καὶ τὰ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως καὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, ἡ προσοχὴ αὐτῶν μετετρέπη εἰς χλεύην καὶ ἀδιαφορίαν. Πλὴν δὲν ἔμεινε τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου ὅλως ἄκαρπον, ἀλλὰ προσήλθον τινες εἰς τὴν πίστιν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ γυνὴ τις Δάμαρις.

Πλείονα χρόνον καὶ μετὰ πλείονος καρποφορίας εἰργάσθη ὁ Ἀπόστολος ἐν Κορίνθῳ, ἐκλέξας τὴν πόλιν ταύτην ὡς κέντρον τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι. Ἀφικθεὶς εἰς Κόρινθον εὗρεν ἐκεῖ Ἰουδαῖον τινα Ἀκύλαν ἐκ Πόντου καὶ σκηνοποιὸν τὸ ἐπάγγελμα, νεωστὶ ἐλθόντα ἐξ Ἰταλίας μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Πρίσκιλλης συνεπέα τοῦ ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος διωγμοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐκ Ῥώμης. Ἐπειδὴ δὲ τὴν σκηνοποιίαν εἶχε διδασχῇ καὶ ὁ Παῦλος ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ, ἤθελε δὲ νὰ μὴ ἐπιβαρύνῃ τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυμένους Ἐκκλησίας. δεχόμενος παρ' αὐτῶν συνεισφοράς πρὸς ἰδίαν συντήρησιν, ἀλλὰ διὰ τῶν ἰδίων χειρῶν νὰ πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, συνεταίρισθέντες ἀμφοτέρω τὰς μὲν ἄλλας ἡμέρας εἰργάζοντο, κατὰ πᾶν δὲ Σάββατον μεταβαίνων ὁ Παῦλος εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκε καὶ προσεῖλκυεν ἱκανοὺς ἐκ τε Ἰουδαίων καὶ Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ ὁμως καὶ ἐνταῦθα ἤρξαντο μετ' ὀλίγον αἱ ἀντενέργειαι τῶν Ἰουδαίων, ἀπεσύρθη ὁλοσχερῶς ἀπὸ τῆς συναγωγῆς, καὶ ὡς τόπον συνάξεως καὶ διδασκαλίας ἐκλέξας τὴν οἰκίαν προσηλύτου τινὸς Ἰούστου ἐξηκολούθει ἐπὶ 18 μῆνας διδάσκων καὶ ἐπιστρέφων πολλοὺς ἐκ τε τῆς Κορίνθου καὶ ἐκ τῶν περιχώρων, πρωτίστως μὲν Ἑθνικοὺς καὶ προσηλύτους, ἔπειτα δὲ Ἰουδαίους, ἐν οἷς καὶ τὸν ἀρχισυνάγωγον Κρίσπον. Βαρύως φέροντες τὰς προόδους ταύτας τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος οἱ ἐν Κορίνθῳ Ἰουδαῖοι ἐν σώματι ἐνεφανίσθησαν πρὸς τὸν ἀνθύπατον Γαλλίωνα κατὰ τοῦ

Παύλου ὡς ἀποστάτου ἀπὸ τῶν πατρῶν καὶ παραπείθοντος καὶ ἄλλους εἰς ἀποστασίαν. Ἀλλ' ὁ ἀνθύπατος ἀπεδίωξεν αὐτούς, μὴ θέλων νὰ ἀναμιχθῇ εἰς ζητήματα τοιαῦτα. Μετὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο διατρίψας ἀκόμη χρόνον τινὰ ἐν Κορίνθῳ ἀνεχώρησεν ὁ Παῦλος διὰ Συρίαν ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ἀκύλα καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Καὶ τούτους μὲν ἀφῆκε καθ' ὁδὸν εἰς Ἐφεσον, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀκολουθῶν αὐτοῦ συνεχίζων τὸν πλοῦν ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, καὶ ἀποῦ ἀνέβη εἰς Ἱερουσαλὴμ δι' ὀλίγας ἡμέρας, ὑπέστρεψεν εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας, ὅθεν εἶχεν ἐπιχειρήσει τὴν μεγάλην ταύτην καὶ καρποφόρον περιοδείαν.

§ 49. Ἡ τρίτη ἀποστολικὴ περιοδεία τοῦ Παύλου.

Μεγάλη ἐπίσης καὶ καρποφόρος ἦτο καὶ ἡ τρίτη περιοδεία, τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησεν ὁ Παῦλος χρόνον τινὰ μετὰ τὴν ἀφίξιν αὐτοῦ εἰς Ἀντιόχειαν. Κατὰ τὴν περιοδείαν ταύτην ὡς κέντρον τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ ἐξέλεξε τὴν Ἐφεσον, ἀφ' οὗ πρότερον ἐπεσκέφθη καθ' ὁδὸν τὰς Ἐκκλησίας, ὅσας προηγουμένως εἶχε συστήσει εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἰς Γαλατίαν καὶ Φρυγίαν. Πρὶν ἢ ὁμως ἀφίχθῃ ὁ Ἀπόστολος εἰς Ἐφεσον, ὡς πρὸδρομος αὐτοῦ εἶχεν ἔλθει ἐκεῖ ὁ ἐξ Ἀλεξανδρείας λόγιος καὶ ζηλωτῆς Ἀπολλῶς, καὶ διδάσκων ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἰουδαίων εἶχε προσελκύσει ὀλίγους τινὰς εἰς τὴν πίστιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς ζητήματά τινα ἐφαίνετο ἀτελῶς κατηχημένος, παραλαβόντες αὐτὸν ὁ Ἀκύλας καὶ ἡ Πρίσκιλλα ἐδίδαξαν ἀκριβέστερον, καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν ἐπιθυμίαν ἀπέστειλαν εἰς Κόρινθον μετὰ τῶν ἀναγκαίων συστάσεων πρὸς τοὺς ἐκεῖ ἀδελφούς. Ὅτε δὲ ἔφθασεν ὁ Παῦλος εἰς Ἐφεσον, πρῶτον μὲν ἐτελείωσε τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀπολλῶ προκατηχηθέντας, ἔπειτα δὲ ἐρχόμενος εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκεν ἐπὶ τρεῖς μῆνας τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, μέχρις οὗ, ἀναγκασθεὶς ἐκ τῆς ὁσημέραι ἐπιτεινομένης ἀντιστά-

σεως τῶν ἀπιστούντων Ἰουδαίων, ἀφῆκε τὴν συναγωγὴν, καὶ ἔχων ἰδιαίτερον τόπον διδασκαλίας εἰργάσθη οὕτως ἀόκνως καὶ καρποφόρως, ὥστε καὶ δ' ὧν ἐδίδασκε καὶ δι' ὧν ἐτέλει θαυμάτων καὶ διὰ μέσου τῶν μαθητῶν αὐτοῦ διεδόθη τὸ κήρυγμα πλὴν τῆς Ἐφέσου καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῶν παρακειμένων χωρῶν Καρίας, Φρυγίας, Λυδίας καὶ Μυσίας. Ἐκτὸς δὲ τῆς διαδόσεως τοῦ κηρύγματος ἐφρόντιζεν ἐξ Ἐφέσου καὶ περὶ τῆς στηρίξεως καὶ ἐπὶ πλεῖον ἐπιδόσεως τῶν ἤδη πρότερον συσταθεισῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τε Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ, εἴτε γράφων ἐπιστολάς, εἴτε καὶ μεταβαίνων πρὸς καιρὸν αὐτοπροσώπως καὶ ἐπανερχόμενος πάλιν εἰς Ἐφεσον. Ἐν ᾧ δὲ μετὰ τριετὴ περίπου διαμονὴν ἐσκέπτετο νὰ μεταβῇ εἰς Μακεδονίαν καὶ Ἑλλάδα, καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἱερουσαλὴμ, φέρων τὰς συνεισφοράς τῶν ἐξ ἐθνῶν Χριστιανῶν ὑπὲρ τῶν ἐν Ἰουδαίᾳ πενομένων ἀδελφῶν, αἰφνης ἐξερράχη σφοδρὸς διωγμὸς κατ' αὐτοῦ τῇ ὑποκινήσει Δημητρίου τινὸς ἀργυροχόου, ὅστις, κατασκευάζων μικρὰ ἀργυρᾶ ἀπομιμήματα τοῦ ἐν Ἐφεσῷ περιβοήτου ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ πωλῶν εἰς τοὺς προκυνητάς, ὅχι μόνον αὐτὸς ἀπελάμβανε κέρδη σημαντικὰ, ἀλλ' ἔτρεφε καὶ πολλοὺς ἐργάτας. Ἐπειδὴ δὲ συνεπεῖχεν τῆς διαδόσεως τοῦ κηρύγματος ἡ λαττοῦτο ὅλον ἐν ὁ ἀριθμὸς τῶν προσκυνητῶν καὶ ἀγοραστῶν, οἱ ἐργάται τοῦ Δημητρίου, ἐρεθισθέντες ὑπ' αὐτοῦ, ὥρμησαν εἰς τὰς ὁδοὺς κρᾶζοντες· «μεγάλη ἡ Ἀρτεμις τῶν Ἐφεσίων». Καὶ τὸν μὲν Παῦλον δὲν εὗρον, εὐρόντες ὁμῶς δύο τῶν ἀκολουθῶν αὐτοῦ, Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον, ἔσυραν εἰς τὸ θέατρον, συμπραχύροντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ πλῆθος λαοῦ, ἀφεύκτως δὲ θὰ ἐγίνοντο πολλοὶ θύματα τῆς μανίας τοῦ ὄχλου, ἐὰν μὴ ὁ γραμματεὺς τῆς πόλεως διὰ κητὰλλήλου προσλαλιᾷς κατῆύναξε τὰ ἐξημεμένα πάθη καὶ ἀπῆλλαττεν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ὄχλου τοὺς συλληφθέντας.

Μετὰ τὴν ἐξέγερσιν ταύτην ἐπετάχυνεν ὁ Παῦλος τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ, καὶ ἀφ' οὗ μῆνας τινὰς διέτριψεν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἑλλάδι, ἐξεκίνησε κατὰ τὸ ἔαρ (τοῦ ἔτους 59) διὰ Παλαιστίνην παρακολουθούμενος ὑπὸ ἱκανῆς συνοδείας. Ἐν Τρω-

άδι, ὅθεν ἤρξατο ὁ εἰς Συρίαν πλοῦς, ἐπανεφέρεν εἰς ζώην νεανίαν τινὰ Εὐτυχον, ὅστις, κατῆμενος ἐπὶ τοῦ παραθύρου καὶ καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ἔπεσεν ἐκ τοῦ τριστέγου καὶ ἔμεινε νεκρός, καθ' ἣν ὥραν ὁ Ἀπόστολος, μέλλων νὰ ἀπέλθῃ τὴν ἐπαύριον, διελέγετο πρὸς τὴν συνηγμένην Ἐκκλησίαν μέχρι βαθείας νυκτός. Ὅτε δὲ ἔφθασεν εἰς Μίλητον, ἔκρινε καλὸν νὰ προσκαλέσῃ ἐξ Ἐφέσου τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τὸ ὕστατον ἀποχαιρετίσῃ αὐτοὺς καὶ δώσῃ τὰς τελευταίας ὑποθήκας, καὶ διὰ θαυμαστῆς προσλαλιᾷς προλέγων τοὺς ἐπικειμένους κινδύνους τῆς Ἐκκλησίας προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ ᾔναι ἄγρυπνοι φύλακες τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτοῖς λογικοῦ ποιμνίου τοῦ Χριστοῦ. Ἀπὸ Μιλήτου προεπέμφθη μετὰ πολλῶν δακρύων. Πρὸ πάντων ἐλύπουν τοὺς ἀδελφοὺς οἱ λόγοι αὐτοῦ, ὅτι δεσμὰ καὶ θλίψεις ἀναμένουσιν αὐτόν, καὶ ὅτι δὲν θὰ ἴδωσι πλέον αὐτόν. Οὐ μόνον δὲ αὐτὸς προησθάνετο τὰ ἀναμένοντα αὐτόν δεινὰ, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν πιστῶν ἐν τε Τύρῳ καὶ Καισαρείᾳ ἀπέτρεψαν αὐτόν νὰ μὴ ἀναβῇ εἰς Ἱερουσαλὴμ. Ἐν Καισαρείᾳ μάλιστα ἦλθεν ὁ προφήτης Ἀγάθος, καὶ λαβὼν τὴν ζώνην τοῦ Ἀποστόλου ἔδρασε τοὺς ἑαυτοῦ πόδας καὶ τὰς χεῖρας λέγων· «τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον· τὸν ἄνδρα, οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτω δῆσουσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν». Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ τε συνοδεύοντες αὐτόν καὶ οἱ ἐντόπιοι μετὰ δακρύων παρεκάλουν νὰ μὴ ἀνέλθῃ εἰς Ἱερουσαλὴμ. Ἀλλ' ἐκεῖνος ἔμεινεν ἀμετάπειστος λέγων· «τί ποιεῖτε κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ».

§ 50. Τὰ δεσμὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

Ἀφίχθεις εἰς Ἱερουσαλὴμ εὗρεν ὁ Παῦλος φιλόφρονα ὑποδοχὴν παρὰ τοῖς προῖσταμένοις τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ κοινὴ γνώμη ἦτο κακῶς διατεθειμένη κατ' αὐτοῦ ὡς

προτρέποντος τοὺς ἐν τῇ διασπορᾷ Ἰουδαίους εἰς ἀποστασίαν ἀπὸ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, προέτρεψαν αὐτὸν ὃ τε Ἰάκωβος καὶ οἱ πρεσβύτεροι νὰ διαψεύσῃ δι' ἐπισήμου τινὸς πράξεως τὰς περὶ αὐτοῦ δυσμενεῖς διαδόσεις, ὑποβαλλόμενος εἰς τινὰ τῶν νενομισμένων ἀγνισμῶν καὶ δεικνύων ὅτι ὄχι μόνον δὲν διδάσκει ἀποστασίαν ἀπὸ τῶν πατρῶων διατάξεων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς συμμορφοῦται πρὸς αὐτάς. Μόλις ὁμῶς ἐθεάθη ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἀμέσως οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι ἠρέθισαν τὸν ὄχλον κατ' αὐτοῦ κρᾶζοντες· «ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε· οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχοῦ διδάσκων». Συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐκμανέντος πλήθους ἐξήχθη ἔξω τοῦ ἱεροῦ, θὰ ἐφονεύετο δὲ ἀφεύκτως, ἐὰν μὴ ὁ Ῥωμαῖος χιλιάρχος πληροφορηθεὶς ἐγκαίρως ἔφθανε μετὰ ἀποσπάσματος στρατιωτῶν. Τότε ὁ μὲν ὄχλος ἔπαυσε κακοποιῶν, ὁ δὲ χιλιάρχος, ταυτίζων αὐτὸν πρὸς τινὰ διαβόητον στασιάρχην διέταξε νὰ δεθῇ καὶ ἀπαχθῇ εἰς τὸ φρούριον. Ἀπαγόμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐζήτησεν ὁ Παῦλος παρὰ τοῦ χιλιάρχου τὴν ἄδειαν νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸν λαὸν ἀπὸ τῆς κλίμακος τοῦ φρουρίου. Καὶ ἐπέτρεψε μὲν τοῦτο ἐκεῖνος, ἐννοήσας τὴν ἑαυτοῦ ἀπάτην, ἀλλ' ἐκ τῆς προσλαλιᾶς ὄχι μόνον δὲν κατηνύσθη τὸ πλῆθος, ἀλλὰ παρωξύνθη ἔτι μᾶλλον καὶ ἐκίνησε νέον θόρυβον κρᾶζον· «αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον· οὐ γὰρ καθῆκον αὐτὸν ζῆν». Ἐπὶ τούτῳ εἰσαχθεὶς εἰς τὸ φρούριον ἔμελλε νὰ ἀνακριθῇ μαστιγούμενος, ὅτε ἐδήλωσεν ὅτι εἶναι Ῥωμαῖος πολίτης, καὶ ἀπηλλάχθη τῶν βασανισμῶν. Ὅπως μάθη τὴν ἐνοχὴν αὐτοῦ, ἔκρινε καλὸν ὁ χιλιάρχος νὰ προυνιάσῃ αὐτὸν τῇ ἐπύρειον ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἐν τῷ συνεδρίῳ οἱ Φαρισαῖοι ἦλθον εἰς ῥῆξιν πρὸς τοὺς Σαδδουκαίους, ἀπεκαλύφθη δὲ ἐν τῷ μεταξὺ συνωμοσία κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Παύλου, ἔπεμψεν αὐτὸν ὁ χιλιάρχος μετὰ ἰσχυρᾶς φρουρᾶς εἰς Καισάρειαν πρὸς τὸν ἐκεῖ ἐδρεύοντα Ῥωμαῖον διοικητὴν Ἀντώνιον Φήλικα, ὅπως ἐνώπιον τούτου δικασθῇ μετὰ τῶν κατηγορῶν αὐτοῦ, κατὰβάντων ἐπὶ τούτῳ μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰς Καισάρειαν. Καὶ

ἐπείσθη μὲν ὁ Φήλιξ περὶ τῆς ἀθωότητος τοῦ Παύλου ἐκ τῆς γενομένης διαδικασίας, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἤθελε χάριν αὐτοῦ νὰ δυσχερεστήσῃ τοὺς Ἰουδαίους, ἤλπιζε δὲ νὰ λάβῃ καὶ χρήματα παρὰ τοῦ Ἀποστόλου, ἐκράτησεν αὐτὸν ἐπὶ δύο ἔτη, μέχρις οὗ ἀνακληθεὶς ἀφῆκεν αὐτὸν δέσμιον εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Πόρκιον Φῆστον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ νέος διοικητής, θέλων νὰ ἀποκτήσῃ τὴν εὖνοιαν τῶν Ἰουδαίων, ἐφαίνετο πρόθυμος νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν καὶ πέμψῃ αὐτὸν εἰς δίκην ἐνώπιον τοῦ συνεδρίου ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἠναγκάσθη ὁ Ἀπόστολος νὰ ἐκκαλέσῃ τὴν δίκην αὐτοῦ εἰς τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τοῦ Καίσαρος, ἔχων τὸ δικαίωμα τούτο ὡς Ῥωμαῖος πολίτης. Οὕτως, ἀποφασισθέντος νὰ ἀποσταλῇ εἰς Ῥώμην, περιεμένετο ἡ κατὰλληλος ἐνκαίρια πρὸς ἀπόπλουν, ὅτε ἦλθε πρὸς χαιρετισμὸν τοῦ νέου διοικητοῦ ὁ βασιλεὺς Ἀγρίππας Β' μετὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Βερενίκης, καὶ ὁ Φῆστος ἔκρινε καλὸν νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὸν βασιλέα τὰ κατὰ τὸν Παῦλον, ἵνα λάβῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ. Προθύμως ἀκούσας ὁ Ἀγρίππας τὸν Παῦλον ἐπείσθη μὲν ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀπολυθῇ, ἐπειδὴ ὁμῶς εἶχεν ἐπικαλεσθῇ τὸν Καίσαρα, ἐνέκρινε καὶ οὗτος τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ εἰς Ἱταλίαν.

Ἐπὶ τούτῳ παραδοθεὶς μετ' ἄλλων δεσμίων εἰς τὸν ἐκατόνταρχον Ἰούλιον ἀπέπλευσεν ὁ Παῦλος ἐκ Καισαρείας, συνοδευόμενος ὑπὸ τινων ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἐπιβαίνων πλοίου Ἀδραμυττηνοῦ, πλέοντος εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἰς τὰ Μύρα τῆς Λυκίας ἐπεβιβάσθησαν εἰς ἄλλο πλοῖον διὰ τὴν Ἱταλίαν. Ἐχοντες δὲ τοὺς ἀνέμους ἐναντίους καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ προχωρήσωσιν ὅπου ἤθελον, ἠναγκάσθησαν κατὰ τὴν φορὰν τοῦ ἀνέμου νὰ διευθυνθῶσι πρὸς τὴν Κρήτην. Ἐνεκα τῶν δυσχερειῶν τούτων καὶ τῶν προσεχῶν τρικυμιῶν τοῦ χειμῶνος προέτεινεν ὁ Παῦλος νὰ παραχειμάσωσιν ἐν τῷ πρώτῳ λιμένι τῆς Κρήτης. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἐκατόνταρχος προέκρινε τὴν γνώμην τοῦ ναυκλήρου καὶ τοῦ κυβερνήτου τοῦ πλοίου, ἀπέπλευσαν τοῦ πρώτου λιμένος, ὅπως προχωρήσωσιν εἰς ἄλλον λιμένα. Πλὴν μετ' ὀλίγον ἄνεμος θυελλώδης συνήρπασε τὸ πλοῖον, καὶ ἐπὶ δύο ἐβδομάδας ἔ-

σιτοι καὶ ἐν ἐσχάτῃ ἀπογνώσει ῥιπταζόμενοι ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἐναυάχησαν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν νῆσον Μελίτην. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς ἀπελπισίας μόνος ὁ Παῦλος, ἐνισχυόμενος ἄνωθεν, διετῆρει τὸ θάρος, καὶ διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ καὶ τοῦ παραδείγματος ἐζήτει νὰ ἀναπτέρωσῃ τὰς ἐλπίδας τῶν ἄλλων, κατὰ δὲ τὴν προσάραξιν τοῦ πλοίου εἰς τὴν γῆν ἔσωσε τὴν ζωὴν τῶν 276 ἐπιβατῶν, ἐμποδίσας τὴν φυγὴν τῶν ναυτῶν. Τοὺς ναυαγούς ὑπεδέχθησαν οἱ Μελιταῖοι μετὰ πολλῆς φιλανθρωπίας, ἀνάψαντες καὶ πυρὰν διὰ τὴν πίπτουσαν βροχὴν καὶ τὸ ψῦχος. Ἐν τῷ δὲ ὁ Παῦλος συσσωρεύσας πλῆθος φρυγάνων ἔθετεν ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἔχιδνα, εὕρισκομένη ἐν τῷ τῶν φρυγάνων καὶ ἐκ τῆς θερμότητος ἐξελθοῦσα, προσεκολλήθη εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ ἐγχώριοι, βλέποντες τὸ θηρίον κρεμάμενον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους ὅτι εἶναι φονεύς, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῆς θείας δίκης καὶ ἄφ' οὗ ἐσώθη ἐκ τῆς θαλάσσης. ἄφ' οὗ δ' ἀπετίναξε τὸ ζῶον εἰς τὴν πυρὰν χωρὶς νὰ πάθῃ τι, μεταβαλόντες γνώμην ἔλεγον ὅτι εἶναι Θεός. Πλὴν δὲ τούτου παρέσχεν ὁ Ἀπόστολος ἐν Μελίτῃ καὶ ἄλλα δείγματα τῆς δι' αὐτοῦ ἐνεργούσης θείας χάριτος, διὰ προσευχῆς καὶ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν θεραπεύσας πολλούς ἐκ διαφόρων ἀσθενειῶν, ἐν οἷς καὶ τὸν πατέρα τοῦ προὔχοντος Ποπλίου, παρὰ τῷ ὁποίῳ εἶχον φιλοξενηθῇ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας. Μετὰ τρίμηνον ἐν τῇ νήσῳ διαμονὴν ἀποπλεύσαντες κατὰ τὸ ἔαρ ἀπεβιβάσθησαν εἰς Ποτιόλους, καὶ ἐκεῖθεν διὰ ξηρᾶς ἐπορεύθησαν εἰς Ῥώμην, ἀξιούμενοι φιλόφρονος ὑποδοχῆς παρὰ τῶν πιστῶν, ὧν τινες ἐξῆλθον καὶ εἰς προὑπάντησιν τοῦ Ἀποστόλου. Παραδοθεὶς δὲ ἐν Ῥώμῃ εἰς τὸν ἑπαρχὸν τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς, καὶ λαβὼν τὴν ἄδειαν νὰ κατοικῇ κατ' ἰδίαν ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν ἐνὸς στρατιώτου, ἐνφύκισεν ἴδιον οἶκον, καὶ ἐπὶ διετίαν ὅλην (61—63) δεχόμενος ἀκωλύτως τοὺς προσερχομένους ἐδίδασκε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, προσελκύων οὐκ ὀλίγους εἰς τὴν πίστιν, ἐν οἷς καὶ τινὰς ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου.

§ 51. Τὸ τέλος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

Εἰς τὴν διετῇ ταύτῃ διαμονὴν ἐν Ῥώμῃ καταλήγουσιν αἱ πληροφορίες τῆς Ἀγίας Γραφῆς περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Μεγάλου τῶν ἐθνῶν Ἀποστόλου. Περὶ τῆς περαιτέρω τύχης αὐτοῦ περιεσώθησαν μὲν εἰδήσεις τινὲς ἐκ παραδόσεως, ἀλλὰ δὲν συμφωνοῦσι κατὰ πάντα πρὸς ἀλλήλας. Καὶ κατ' ἄλλας μὲν εἰδήσεις ὑπέστη ὁ Παῦλος μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὸ ἔτος 64, καθ' ὃν χρόνον ἐγένετο ἐν Ῥώμῃ ὁ πρῶτος καὶ φοβερός διωγμός κατὰ τῶν Χριστιανῶν τῇ ὑποκινήσει τοῦ ἀπανθρώπου αὐτοκράτορος Νέρωνος, ὅστις ἄφ' οὗ μέγα μέρος τῆς Ῥώμης ἐπυρπόλησεν ἐκ παράφρονος περριεργίας, ἠθέλησε νὰ ἀθωωθῇ ἀπέναντι τοῦ λαοῦ, παριστῶν τοὺς Χριστιανούς ὡς πρωτουργούς τῆς πυρπολήσεως. Κατ' ἄλλας δὲ εἰδήσεις δὲν εὕρίσκετο κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον ἐν Ῥώμῃ, ἀλλ' ἀπολυθεὶς πρότερον ἐκ τῶν δεσμῶν εἶχεν ἐπιχειρήσει καὶ τετάρτην ἀποστολικὴν περιοδείαν, τὴν μὲν ὅπως κηρύξῃ τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἐν Ἰσπανίᾳ, τὴν δὲ ὅπως ἐπισκεφθῇ τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθείσας Ἐκκλησίας, καὶ ἐκ τῆς περιοδείας ταύτης ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην συνελήφθη ἐκ δευτέρου καὶ ἀπέθανε τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὸ ἔτος 67 ἢ 68, μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ αἰμοχαροῦς Νέρωνος. Μεθ' ὅλας ὁμῶς τὰς περὶ τοῦ χρόνου διαφωνίας τῶν εἰδήσεων τούτων βέβαιον εἶναι ὅτι τὸν μακρὸν αὐτοῦ ἀποστολικὸν βίον ἐπεσφράγισεν ὁ Παῦλος διὰ μαρτυρικοῦ θανάτου ἐν Ῥώμῃ, ἀποδειχθεὶς μέχρι θανάτου πιστός εἰς τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ ὡς γνήσιον καὶ ἐκλεκτὸν ὄργανον τῆς τοῦ Θεοῦ Προνοίας καὶ εἰς τῶν μεγάλων καὶ θαυμασίων ἀνδρῶν τῆς τε ἱερᾶς καὶ τῆς θύραθεν ἱστορίας, προσκληθεὶς μὲν τελευταῖος εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα, ἀλλὰ κοπιᾶσας καὶ κατορθώσας πλείονα τῶν Ἀποστόλων πάντων, γενόμενος κήρυξ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐν τε Ἀνατολῇ καὶ Δύσει, καὶ ἐν πᾶσι παρασχὼν ἑαυτὸν τύπον καὶ ὑπογραμμὸν πίστεως, ἀγάπης, ταπεινοφροσύνης, ἀφιλοκερδείας, γενναιότητος καὶ αὐταπαρνησίας, διδάξας τότε ἀκα-

μάτως τὴν οἰκουμένην διὰ λόγου καὶ παραδείγματος, διδάσκων δὲ ἔτι καὶ νῦν ἀνεξάντλητος δι' ὧν κατέλιπε θαυμασίων ἐπιστολῶν.

§ 52. Τὸ τέλος τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου.

Ὅπως αἱ περὶ τοῦ Παύλου οὕτω καὶ αἱ περὶ τοῦ Πέτρου εἰδήσεις τῆς Ἀγίας Γραφῆς δὲν φθάνουσι μέχρι τέλους τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλ' αἱ μὲν Πράξεις τῶν Ἀποστόλων τελευταῖον αὐτοῦ ἔργον μνημονεύουσι τὴν συμμετοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποστολικὴν Σύνοδον ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐκ δὲ τῶν ἐπιστολῶν μανθάνομεν ὅτι ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν Σύνοδον ταύτην εἶχε μεταβῆ εἰς Ἀντιόχειαν καὶ συνηντήθη ἐκεῖ μετὰ τοῦ Παύλου, ὅτι ἔπειτα περιήρχετο κηρύττων τὸ εὐαγγέλιον ὡς κατ' ἐξοχὴν Ἀπόστολος τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὅτι τελευταῖον, εὐρισκόμενος ἐν Βαβυλῶνι μετὰ Σιλουκνοῦ καὶ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Μάρκου, ἔγραψεν ἐπιστολὰς πρὸς τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ χριστιανικὰς Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ῥώμη καὶ ἀλλαχοῦ ὀνομάζεται ἀλληγορικῶς Βαβυλῶν (Ἀποκ. 16, 19, 18, 2.), διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς βεβαία καὶ ἀναντίρρητος ἡ ἀνέκθεθεν φερομένη παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι καὶ ὁ Πέτρος ὁμοῦ μετὰ τοῦ Παύλου ἐμαρτύρησεν ἐν Ῥώμῃ περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Νέρωνος, καὶ δὴ ὁ μὲν Παῦλος ἀποτμηθεὶς τὴν κεφαλὴν, ὡς Ῥωμαῖος πολίτης, ὁ δὲ Πέτρος σταυρωθεὶς, ὃν τρόπον ὁ Κύριος εἶχε προὑποδείξει αὐτῷ τὸ τοιοῦτον αὐτοῦ τέλος λέγων· «ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἡς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις» (Ἰωαν. 21).

§ 52= 1 Κορ. 9, 5. Γαλ. 2, 1—21. Περ. 1, 1—2. 5, 12—13. Ἰωαν. 21, 18—19.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου (70—100).

53. Ἡ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατασκαφὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος ἐπεσφράγιζον τὸν μακρὸν καὶ καρποφόρον αὐτῶν ἀποστολικὸν βίον διὰ μαρτυρικοῦ θανάτου ἐν Ῥώμῃ ἐξεπληροῦντο δὲ αἱ προρρήσεις τοῦ Κυρίου περὶ τῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προσελεύσεως τῶν Ἑθνικῶν, ἐπληροῦτο ἐν Παλαιστίνῃ ἑτέρα προφητεία τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους καὶ τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ, καὶ οἱ πολλαχῶς ἀμυρτήσαντες κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀπεσταλμένων αὐτοῦ ἐλάμβανον τὰ ἐπίχειρα τῶν ἀμαρτημάτων αὐτῶν. Ἡ ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν ὑποθαλπομένη δυσἀρέσκεια τῶν Ἰουδαίων κατὰ τῆς κυριαρχίας τῶν Ῥωμαίων ἐξερράγη τῷ 66 εἰς φανεράν ἀνταρσίαν, καὶ μετὰ τετραετεῖς ἀγῶνας κατέληξε τῷ 70 εἰς τὴν ὁλοσχερῇ καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν δισχορπίσιν τῶν περισωθέντων εἰς πάντα τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ὃν τρόπον εἶχεν ὁ Κύριος προειδοποιήσει τοὺς ἑαυτοὺς μαθητάς λέγων· «ὅταν δὲ ἴδῃτε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἱερουσαλὴμ, τότε γινώτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς. Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φεугέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκχωρεῖτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν, ὅτι ἡμέρα ἐκδικήσεως αὐταῖς εἰσι τοῦ τελεσθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα» (Λου. 21). Συμφώνως πρὸς τὰς προειδοποιήσεις ταύτας τοῦ Κυρίου οἱ ἐν Ἰουδαίᾳ καὶ Ἱεροσολύμοις Χριστιανοὶ ἐγκαίρως ἔφυγον πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἀρχηγὸν καὶ ἐπίσκοπον ἔχοντες τὸν Συμεῶν, ἕνα ἐκ τῶν συγγενῶν τοῦ Κυρίου, ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰακώβου, τοῦ ἐπικαλουμένου ἀδελφοθέου

§ 53= Λου. 21, 5—24. Ματ. 24, 1—22. Μαρκ. 13, 1—20. Εὐσεβίου Ἐκκλη. Ἱστορία 3, 5—8.

καὶ δικαίου, ὅς τις, ἐπὶ πολὺν χρόνον χρηματίσας πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ διὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ δικαιοσύνην αὐτοῦ μεγάλως τιμώμενος καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Ἰουδαϊκῷ λαῷ, εἶχε φονευθῆ ὑπὸ τῶν Σαδδουκαίων καὶ τῶν Φαρισαίων ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς κατασκαφῆς τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ἡ πανωλεθρία αὕτη ἀπέβη πολλαχῶς πρὸς ὄφελος τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ὅσον ὅχι μόνον ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔπαυσαν οἱ Ἰουδαῖοι, ὡς ἀρχὴ καὶ ἐξουσία, νὰ καταδιώκωσιν αὐτήν, ἀλλ' ὅπερ σπουδαιότερον, οἱ ἐξ Ἰουδαίων Χριστιανοὶ ἤρξαντο ἔκτοτε νὰ ἀποξενῶνται ὁλονέν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους καὶ τὰ Ἰουδαϊκὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, ἐν ᾧ πρότερον ἐξηκολούθουν νὰ συγχάζωσι μετ' αὐτῶν εἰς τὸν ναὸν καὶ νὰ φυλάττωσι τὰ πάτρια ἥθη καὶ ἔθιμα, τινὲς δὲ ἡξίουσαν νὰ ἐπιβάλλωσι ταῦτα καὶ εἰς τοὺς ἐξ ἐθνῶν Χριστιανούς ὡς ἀπαραίτητα πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν.

§ 54. Ὁ Ἰωάννης καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἀποστόλων.

Οὔτε ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς οὔτε ἐκ τῆς παραδόσεως ἔχομεν ἀκριβεῖς καὶ ὁμοφώνους μαρτυρίας περὶ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰωάννου καὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων τοσοῦτο μόνον δύναται νὰ σημειωθῇ ἐκ παραδόσεως ὡς βέβαιον, ὅτι ἀπέθανον πάντες μαρτυρικὸν θάνατον, κηρύττοντες τὸ εὐαγγέλιον εἰς διάφορα μέρη Ἀσίας, Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς. Ὁ δὲ Ἰωάννης καὶ πρότερον διακρινόμενος μεταξὺ τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐργασθεὶς ἐν Παλαιστίνῃ μετὰ τοῦ Πέτρου, μετὰ τὸν ἐν Ῥώμῃ συμβάντα μαρτυρικὸν θάνατον τῶν δύο κορυφαίων Ἀποστόλων φαίνεται λαβὼν τὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θέσιν ἐκείνων, ἐκλέξας δὲ ὡς κέντρον τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ τὴν Ἐφεσον εἰργάσθη ἀόκνως ὅχι μόνον πρὸς διάδοσιν τοῦ εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ πρὸς στερέωσιν τῶν ἤδη πιστευσάντων καὶ διαφύλαξιν αὐτῶν ἀπὸ διαφόρων αἱρέσεων καὶ κακοδοξιῶν, ὅποιαί πράγματι εἶχον ἀναφανῆ μετὰ τὴν ἐξ Ἐφέσου ἀποχώρησιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὡς εἶχεν οὗτος προεῖπει ἁ-

νυχωρῶν (Πραξ. 20, 28—30). Μολονότι δὲ δὲν εἶχε παύσει ὁ Παῦλος νὰ φροντίζῃ καὶ μακρόθεν περὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ἐν δεσμοῖς ὑπάρχων εἶχε προσπαθήσει νὰ προφυλάξῃ αὐτὰς δι' ἐπιστολῶν ἀπὸ τῶν ἐπαπειλούντων αὐτὰς κινδύνων, ὅμως τὸ κακὸν φαίνεται λαβὼν τοιαύτας διαστάσεις, ὥστε μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου ἐδέησε νὰ ἔλθῃ καὶ ὁ Ἰωάννης εἰς Ἐφεσον καὶ νὰ ἐργασθῇ ἐπὶ 35 περίπου ἔτη, τὸ μὲν διὰ ζώσης φωνῆς, τὸ δὲ διὰ συγγραφῶν, πρὸς ἐδραίωσιν καὶ ἐπὶ πλεῖον ἐπίδοσιν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας. Καὶ ὑπέμεινε μὲν οὐκ ὀλίγους διωγμούς διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, μόνος ὅμως ἐκ τῶν Ἀποστόλων δὲν ἀπέθανε μαρτυρικὸν θάνατον, ἀλλ' ἐσβέσθη ἡσυχῶς φθάσας εἰς τοιοῦτον βαθὺ γῆρας, ὥστε μὴ δυνάμενος μήτε νὰ βαδίζῃ μήτε νὰ ὁμιλῇ πολλά, ἐφέρετο εἰς τὰς συνάξεις τῶν πιστῶν βασταζόμενος ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ἀντὶ πάσης διδασκαλίας ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς ἐκκλησιαζομένους τὰς ὀλίγας καὶ ἐμφαντικὰς ταύτας λέξεις: «τεκνία, ἀγαπᾶτε ἀλλήλους».

ΤΕΛΟΣ

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐκ τῶν διαφόρων περὶ μαρτυρίας σημειώσεως ἄξιον εἶναι σελ. 19 (στλ. 35) Ἰερισθὲ ἀντὶ Ἰερισθοῦς, σελ. 50 (στλ. 19) ἀνακληθῆσονται ἀντὶ ἀνακληθήσονται, καὶ σελ. 65 (στλ. 22) ἔμενον ἀντὶ ἔμειναν.

SISTANOGILIO

 SISMANGOLIO

SIEMANOGLIO
ITALIA